Birlik

AYLIK SİYASİ DERGİ ■ SAYI: 20 ■ KASIM-ARALIK 1992 ■ 7500 TL. (KDV Dahil)

Demokratikleşme tökezliyor... Militarizm atağa kalktı...

1. yılın sonunda DYP-SHP Koalisyonu

İçindekiler

EDİTÖRDEN

Sevgili okurlar,

Geçtiğimiz günlerde önemli gelişmeleri izledik. ABD'de bir devir Bill Clinton'ın seçilmesiyle kapandı. Yeni başkanın iddialarını ne ölçüde gerçekleştirebileceği ve bunun dünyaya etkilerinin neler olacağı merak konusu. Ama şimdiden bilinen güney ülkeleri ve refah çizgisinin altında kümelenen sınıf ve kesimlerin bu yoğurdu üfleyerek yiyecekleridir.

Türkiye'de ise 1 Kasım yerel seçimi sınırlı sayıda seçmeni kapsamış olsa bile önemli sinyaller verdi. Refah Partisi İstanbul taşrasının önde gelen partisi olarak ipi göğüsledi. 70'li yıllarda yoğun gecekondu mücadelesinin yaşandığı ve solun oy deposu olan bu yoksul bölgelerde şimdi dinsel projelerin militan güçleri ve RP yükseliyor. Refah Partisi'nin propaganda dili, araçları, harekete geçirdiği kitle, mali gücü ve aldığı sonuç geniş tartışmalara yolaçıyor. Solun bu tartışmalardan kendi hesabına çıkarması gereken çok ders var gibi.

Giderek yıldızı sönen DYP-SHP hükümeti de hakettiği cevabı aldı ama oralı olmama havasında. Terör diyor, başka bir şey söylemiyor. Bunu ileri sürerek Kuzey Irak'a girdi, demokratikleşmeyi rafa kaldırdı, birçok şeye kulaklarını kapadı. Ama Kuzey Irak'a girişin PKK'ya dönük amaçlarının ötesinde, oluşmakta olan Bağımsız Kürt Devleti'ne bir gözdağını içerdiği çoğu çevre tarafından da ifade ediliyor.

Hükümetin demokratikleşmeyi kenara itmesi, ekonomiyi düzeltme yönünde etkin tedbirler almaması her çevrenin tepkisini çekiyor. CMUK kadük bir halde çıkarıldı, gözaltında kayıpların haddi hesabı yok, faili meçhul cinayetler devam ediyor, memurlar halen sendika diyorlar, YÖK durduğu yerde yükseliyor, vb. Bütün bunlar yetmezmiş gibi TÜYAP'a resmi saldırılar, HEP'in içlerinde milletvekili de bulunan yöneticileri için idam istemiyle açılan davalar. Bazı yazılarda bu konuları bulacaksınız.

SBP Genel Yönetim Kurulu da 7-8 Kasım günlerinde yaptığı toplantısında bu durumu değerlendirerek görüşlerini kamuoyuna açıkladı, buna ileriki sayfalarımızda yer ayırdık.

Rejim bu kadar çürüyüp sağından solundan dökülmeye başlayınca ister istemez tartışmalar oluyor. Şu anda öne çıkan 2. Cumhuriyet tartışması. Taraflar liberaller ve her türden Kemalistler gibi görülüyor. Bakalım sosyalistler üçüncü bir odak olarak devreye girebilecekler mi? Yazarlarımız T.Ağaoğlu ve H.Hasançebi bu konuyu ele aldılar.

İstanbul DGM'de Tarık Ziya Ekinci'nin yaptığı savunmayı yararlı olacağını düşünerek yayınlıyoruz.

Bosna, Çekoslovakya, Kafkasya ve Kıbrıs'la ilgili yazıları, Marksizm ve ekonomi odaklı kimi yazıları da sayfalarımızda bulacaksınız.

Kooperatifçilik hareketinin önemli simalarından Nedim Tarhan'ı geçenlerde kaybettik. Eski CHP milletvekili olup, Barış Derneği Davası'nda da yargılanan Nedim Tarhan, Sosyalist Birlik Partisi'nin kuruluşunda önemli çabalar göstermiştir. Ailesi ve yakınlarına başsağlığı diliyoruz.

Sevgi ve Dostlukla
Atilla Aytemur

Birlik
Aylık Siyasi Dergi

Sahibi ve Sorumlu Yazışleri Müdürü: Atilla Aytemur **Yönetim Yeri:** İstiklâl Cad. 459/3 Karagözoğlu Apt. Beyoğlu-İst. **Tel:** 252 76 40-41 **Fax:** 252 76 42 **Posta Çeki Hesabı:** A.Aytemur 666410 **Döviz ve Abone Hesabı:** A.Aytemur İş Bankası Cağaloğlu Şb. Hesap No: 138895 **Ofset Hazırlık:** Papirüs Basım Organizasyonu **Tel:** 527 03 99 **Baskı:** Şafak Ofset Topkapı-İst. **Paris Bürosu:** İmam Çevik 91. Rue du fb. St. Denis 75010 Paris/Fransa **Fax:** 42.46.37.99

ÇAĞATAY ANADOL

HÜKÜMET, KÜRT SORUNU VE DEMOKRATİKLEŞME

İsrail'in Ürdün ve Lübnan topraklarına yöneltiği "sınır ötesi" harekâtları Türkiye halkı yıllardan beri antipatiyle izliyordu. Herhalde Türkiye'nin komşu ülke topraklarına "Ali kıran baş kesen" tavrıyla benzer akınlar düzenleyeceği o zamanlar kimsenin aklına gelmezdi. 12 Eylül rejimiyle başlayan bu alışkanlık, giderek bir istila düzeyine çıktı ve sonunda iş, Irak topraklarında işgal edilen tepelere bayrak çekmeye, hatta askeri harekât sırasında ölen bir astsubayın adını bu tepelerden birine vermeye kadar tırmandı. Bu satırların yazıldığı sırada Türk Silahlı Kuvvetleri hâlâ Irak topraklarındaydı ve bu işgalin kalıcı olup olmayacağı belli olmamıştı.

Öte yandan Türk hükümetinin –burada Türk sözcüğünü özellikle vurguluyoruz– Saddam rejimi ile Türkiye arasında sıkışmış ve yıllardır sürdürdükleri mücadelelerini, özel bir Ortadoğu statüsü esnasında, fiili bir Kürt devleti aşamasına yükseltmeleri Türkiye'nin "isteksiz onayına" bağlı durumdaki Irak Kürtlerini, Irak Kürdistanında bulunan Türkiye Kürtlerine karşı silah kullanmaya zorlaması, Ortadoğu'da yıllardır uygulanan "Kürdü Kürde kırdırma" siyasetinin yeni bir örneğini oluşturuyordu.

Ama Türk hükümetinin bu askeri operasyonu, PKK gerillalarının Kuzey Irak'taki faaliyetine tamamen son verse bile, Türkiye'deki Kürt sorunu çözümlenmiş olmayacaktır. Bırakınız Kürt sorununu, PKK sorunu bile çözümlenmeyecektir. Bunu anlamak için İrlanda Kurtuluş Ordusu'nun hiçbir komşu ülke toprağının üslenmediği halde yıllardan beri askeri faaliyetini sürdürdüğünü hatırlamak yeter. Kural şudur; kendi halkının önemli bir bölümünce meşru kabul edilen bir mücadele yöntemi, bu halk, ya da bu destek var oldukça yok edilemez. Askeri mücadele yöntemlerinin kullanılmasını yok etmenin yegane yolu, buna lüzum bırakmayacak bir ortam, başka bir deyişle Kürt halkının bu askeri yöntemleri artık meşru saymamasına yolaçacak bir ruh haline ulaşmak, lafın kısası Kürt halkının özlemlerine yanıt verecek yeni bir çerçeve yaratabilmektir.

Gelgelelim, Kürtlerin haklı olarak "Genel Kurmay" hükümeti adını verdikleri bu hükümetin, Kürt sorununda barışçı yöntemler geliştirmeye ne niyeti, ne de buna yeteneği vardır. O kadar ki, bu hükümet Türkiye'nin batısında yaşayan Kürt yurttaşlara karşı linç teşebbüsüne kadar varan kışkırtmalara karşı ciddi bir biçimde sesini yükseltmemiştir. Kanımca bu hükümet, ya da ona politikasını dikta ettiren Türkiye Cumhuriyeti devleti, Kürtlere "pabucun pahalı" olduğunu göstermek için belirli dozlarda sivil şiddet uygulamasını yedekte tutmayı Kürt politikasının bir parçası olarak görmektedir. Elbet bunun bir yurttaş harbine kadar varmasını istemezler ve o raddeye kadar tırmanmasını önleyebileceklerini düşünürler. Ama eğer diğer çareler tükenirse Kürt politik hareketi ile Kürt halkı arasındaki bağları kesmek için Kürt halkının iyice sindirilmesi planları devreye sokulabilir. 12 Eylül öncesinde Türkiye sol hareketinin arkasındaki halk desteği de bu şekilde pasifize edilmemiş miydi? Antalya'daki linç teşebbüsü karşısında hükümetin Hürriyet Gazetesi kadar tepki vermeyişi başka nasıl yorumlanabilir?

Öyle görünüyor ki Kürt sorununa geleneksel biçimde yaklaşan, yani "kargadan başka kuş", şiddetten başka yöntem bilmeyen hükümetler döneminin aşılması için daha bir hayli zamana ve sıkıntıya gerek var. Ama öte yandan "değişmiş" Demirel yutturmacası ve SHP'nin koalisyon ortaklığı ile yaratılan demokratik özlemlere yanıt verebilecek bir hükümet görünümünün yaldızları da fena halde dökülmüş durumda.

Bu hükümet, yol açacağı sonuçlar bakımından Türkiye'nin başına gelebilecek en kötü alternatif olduğunu hızla kanıtlamaktadır. Bunun nedeni bu hükümetin ANAP hükümetlerinden daha antidemokratik uygulamalar yapmış olması değildir. Esas sorun hükümetin ANAP kadar antidemokratik uygulamalar içinde olmasına rağmen, demokrasiyi ve insan haklarını geliştiren bir hükümet imajı yaratmış olmasıdır. Bu durum hem yurt içinde demokrasi ve insan haklarından yana güçleri felç etmekte, hem de bu yöndeki uluslararası baskıyı yumuşatmaktadır. Öyleyse bu hükümet demokrat ve insan hakları yanlıları için en kötü, demokrasi düşmanları için en iyi alternatifi oluşturmuştur.

Gözaltında kayıp kişilerin sayısı bu kadar çokken, ortaya çıkan toplumsal tepkinin bu ölçüde zayıf oluşu bu iddiamızın kanıtıdır.

Yıllardır demokrasi ve insan hakları için mücadele vermiş SHP tabanı bu hükümet sayesinde devlet terörünün sessiz ortakları durumuna itilmişlerdir.

"Bu hükümet giderse daha kötüsü gelir" diye susmayı tercih edenler yanılıyorlar. Daha kötüsü gelmez! Sözgelimi bir milliyetçi cephe iktidarı kurulsa, demokrasiden yana olanlar bugünkü felç (ya da suç ortağı) konumundan kurtulacağı için o hükümetin eylemlerini daha etkili bir biçimde dizginleyebilirler.

Öte yandan bu hükümeti etkilemenin, girdiği antidemokratik yoldan caydırmanın yolu "daha kötüsü gelir" endişesi değil, "bundan kötüsü olmaz" yürekliliğidir.

"Bana milliyetçiler cinayet işliyor dedirtemezsiniz!" sözlerini pek kolay unuttuğumuz sayın Demirel'in başka bir cümlesiyle yazımızı bitirelim:

"Bu hükümet bednam olmuştur!" ■

SITKI COŞKUN

"CMUK DAĞI AŞILDI MI?"

Hükümetin birinci yılı dolarken, koalisyon yargı kilidini açtı mı? Ya da nihayet, "terörü hallettik"ten sonra demokratikleşmeye sıra geldi mi? Yoksa, Kürt sorunu etrafında atılan sopadan sonra havuç veya havuç renginde bir elma şekeri midir söz konusu olan.

Her şeyden önce CMUK olayı, koalisyon hükümetinin 12 Eylül ve 12 Eylülcü devlet yapısına karşı tutumu açısından ele alınmalıdır.

Koalisyon hükümeti 12 Eylülcü kurumlar karşısında; Cumhurbaşkanı, MGK ve militaristler karşısında geri çekilen bir tutum almıştır. Koalisyon, CMUK tasarısında Özal'ın ve eli kanlı işkenceci güçlerin direnci karşısında ikircime düşmüştür. Çıkan CMUK yasası koalisyonun ilk tasarısının ciddi bir biçimde gerisine düşmüştür. Adalet Bakanı'nın ağzından, Özal'ın itirazlarının bu yasa ile kabul edildiği, karşılandığı açıkça ifade edilmiştir.

12 Eylül'ün yargıyı, hükümetin ve güvenlik güçlerinin vesayeti altına alan politikalarının ana gerekçesi, koalisyon ortaklarınca da kabullenilmiştir. "Terör varken gözaltı süresi, koşulları, güvenlik güçlerinin yetkileri kısıtlanırsa terörle mücadele zayıflar" gerekçesine koalisyon da katılmıştır.

Böylece, gelecekte de koalisyon partilerinin kabul ettikleri bu 12 Eylülcü gerekçe, demokratikleşmeyle ilgili her adımın önüne daha kolay dikilebilecektir.

Yasayla koalisyon partileri, insan hakları ve hukuk anlayışında ülkemizde yürürlükteki çifte standartlı hukuk anlayışında bir yenilik yaparak katmerli standarta geçmişlerdir. Adi suçlara bir standart, DGM ve sıkıyönetim mahkemeleri ve koşullarında bir başka standart. Olağanüstü Hal Bölgesinde daha başka bir standart ya da keyfiliğin standardı. Veya Kürtlere insan hakları gerekmez...

Bu standartlara uygun üç bölmeli "şeffaf" karakolların inşaası "demokratikleşme" paketinin maddi alt yapısı bakımından br zorunluluk haline geliyor!

CMUK işkenceyi önleyememekte de yeni zorluklar yaratmaya gebedir. Çünkü; söz konusu yasanın yapıcıları istese de, istemeseler de işkenceyi yasaya sokmuşlardır. 8-15 gün hatta 3 aya kadar çıkabilecek gözaltı süreleri, hem de en çok işkence yapılan toplu suçlar, politik suçlar ya da terör diye etiketlenebilecek "suçlar"da söz konusudur. Burda işkencenin daha da artmasına yol açabilecektir.

Böyle gözaltı süreleri sonunda işkence ile alınmış ifadelerin delil sayılmamasına gelince; DGM'ler, Olağanüstü Hal Mahkemelerinin bugüne kadarki uygulamaları biliniyor. Hele sıkıyönetim mahkemelerinin böylesi ifadelerle onlarca insanı idama mahkum ettiği ülkemiz koşullarında bunun pratikteki anlamı ya da anlamsızlığı ortadadır. Daha yeni, DGM'de yasal bir partinin yöneticileri olarak HEP yöneticileri hakkında tam da yeni çıkan CMUK'a uygun bir şekilde idam cezasının istendiği hatırlanırsa bu anlam daha da iyi anlaşılabilecektir.

Sayın İnönü gözaltı sürelerinin uzatılmasını, "hepsi hepsi 4 bin "terör" sanığını ilgilendiriyor" diye ele aldı. Haklarındaki iddia ya da eylemleri ne olursa olsun insan haklarının yasalar ve yargı önünde eşitliğin herkes için eşitlik olduğunu ve buna herkesin ihtiyacı olabileceğini Sayın İnönü unutmamalıdır.

Ne Adnan Menderes, ne Zorlu ve ne de Polatkan 'terörist' değillerdi. Silahı da, belki yalnız korumalarının belinde taşıttırmışlardır. Ama 146. maddeden idam edildiler. Yani 4 bin kişinin kapsamında terörist durumuna düşürüldüler bir anlamda. Sayın Demirel "CMUK dağını aştık" derken herhalde bunu hatırlamalıdır.

ANAP'ın CMUK'a verdiği "liberal desteğe" gelince; Bu tutum 12 Eylül yarattığı bu burjuva partisinin niteliğini bir kere daha ortaya koydu. ANAP sözcüsü CMUK'nun bu haliyle bile terörle mücadeleyi zayıflatabileceğini söyledi. Özal'ın sözcülerinin yasaya karşı veto sopasını sallaması ise konservatif "yenilikçiliğin" şenlikli bir tezahürü oldu.

DGM kapsamının "daralması" ise DGM kapsamında bırakılan "dar" mad-

delerin dipsiz kuyu gibi derinleştirilebilme imkanı ile dolu olması gerçeğinin karşısında ciddi olarak anlamından kaybetmektedir. Herhalde en önemlisi demokratikleşme adımı olarak sunulan CMUK ile hukuk dışı politik mahkemelerin bu yolla vaftiz edilmeleridir. Oysa DGM'lerin vaftis duasına değil fatihaya ihtiyaçları olduğu açıktır.

CMUK'da olumlu öğeler yok mu? Var! SHP'deki samimi, demokrat, solcu politikacıların çabaları yok mu? Var! DYP'deki içtenlikli demokrasi yanlısı kimi çabalar yok sayılabilir mi? Elbette ki hayır!

Fakat herhalde ve her şeyden önce CMUK'daki kimi olumlu ögeleri öncelikle işkencehanelerde, Sıkıyönetim ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinde, cezaevlerinde direnenler hazırladı, biriktirdi ve hayatın içine yazdı. Ne edebiyat, ne ajitasyon! Fakat acı, gözyaşı, kan ve ölümle Türkiye hukuk literatürüne CMUK'nun olması gereken biçimini solcusu, sosyalisti, komünisti, demokratı ve onurlu her bireyi ile Kürt ve Türk insanı, dürüst hukukçusu yazdı. Çıkan CMUK'a yansıyan olumlu ögeler, her şeyden önce buradan gelmektedir.

Ama görünen o ki, bunların bile uygulanması için, her ezilip büzülüp, sıkıştırılmış imkan zerresi için daha çok çaba ve de bu yasa ile yetinmeyen ve esas olarak yeni bir anayasa ve CMUK için mücadele gerekmektedir.

CMUK'da ortaya çıkan sonucu hükümetin bir yıllık icraatı ve yönetimi sırasında olanlarla birlikte ele almak daha aydınlatıcı olacaktır.

Kürt sorununda izlenen silahlı "realist" tutum; onlar ve onlarca faili meçhul cinayet; gözaltında ölümler; sayıları gittikçe artan kayıplar; ardarda öldürülen gazeteciler; iç ve dış politikada silahlı güçlerin artan rolü, namlunun ucunda iç ve dış güvenlik arayışları; hükümet, parlamento ve partilerin geriye itilip silahlı kuvvetler ve komutanların sivil otoritenin önüne çıkışı; işçileri, memurların, emekçilerin haklarıyla ilgili ILO sözleşmelerinin Meclis gündemine gelemeyişi ve geldiğinde de parlamento çoğunluğunu oluşturan koalisyon partilerinin Meclis'te çoğunluğu sağlayamayışları ve yürürlükte kalmaya devam eden binlerce 12 Eylül yasası ve biricik anayasası...

Bütün bunlardan sonra ve bunlarla birlikte solmuş, hırpalanmış CMUK "gülü" ile bu hükümetin elinde gelmeye başlayan demokratikleşmenin "son baharı" mı? ■

SÜLEYMAN BULUT

1 KASIM YEREL SEÇİMLERİ VE GENEL İPUÇLARI

1 Kasım yerel seçimlerinin partiler açısından sonuçları ortada... Burada tekrar etmenin gereği yok.

Sonuç üzerine yapılan tartışmalar ise özellikle iki noktaya takılı kaldı: Birincisi, bu seçim **Türkiye genelini temsil eder mi, etmez mi** noktasıydı. Klasik iktidar-muhalefet tartışması. Kanımca, bu seçim Türkiye genelini temsil etmezdi ama Türkiye toplumunun genel politik yönelimi konusunda, elbette genel ipuçları veriyordu.

İkinci nokta ise, **"Refah geliyor"** fısıltısının ya da **"Kara tehlike büyüyor"** başlıklarının yaygınlaşmasıydı. İkisi de doğru değil kanımca.

Genel ipuçlarını ise şöyle sıralamak mümkün:

a) Türkiye politikası, partiler düzeyinde 12 Eylül öncesi yataklarına akmaya devam ediyor.

Refah, eski MSP'nin sınırlarını bulmaya çalışıyor. Refah'ın başarısının bir anlamı bu bence. Refah'ın bu oy potansiyeli yeni oluşmuş bir potansiyel değil. 12 Eylül öncesinde de bu potansiyeli vardı. Bu potansiyeli sayesinde CHP sile AP ve MHP ile de ortak hükümetler kurabilmişti. Erbakan hocanın, meşhur "anahtar" esprisinin, nesnel bir karşılığı vardı. Evet, 12 Eylül politikalarının (Türk-İslam v.b.) mutlaka bir etkisi olmuştur ama bunları abartmayalım. Öte yandan Refah İstanbul dışında oy sayısını mutlak olarak artırmış da değildir. Sadece İstanbul'da 100.000 civarında oy artışı vardır. Küçümsemek için değil abartılmaması gerektiğini belirtmek için aktarıyorum.

Ama şu gerçeği de görmemezlikten gelmemeliyiz: Refah'ın oylarında düzenli bir artış vardır. 1987'lerde %10'ken, 1991'de %16'lara yükselmiş. Şimdi ise %27. İşte bu yükselişi ben, 12 Eylül öncesi oyların tekrar Refah'a dönmesi olarak değerlendiriyorum ve İslami sağa ilişkin tespitlerimizi yaparken, Kemalist ideolojinin bilinen rotasına girme tehlikesine dikkat çekmek istiyorum. Bir başka deyişle Kemalist ideolojinin bilinen ölçülerini kullanmayalım. Refah'ın gericiliğinden ! filan önce toplumsal bir hareket olarak nesnelliğini görmeliyiz.

12 Eylül'ün parçaladığı politik kanalların yeniden eski yataklarına dönmesinden sözediyordum... Refah, bunu başarmak konusunda epeyce yol alırken DYP ve sosyal demokratların henüz bunu başaramamış olduklarını belirtmek istiyorum.

Bakırköy'ün dört ilçeye ayrılmasında bu politikanın etkili olduğunu düşünüyorum. DYP ve SHP, ANAP'ı en güçlü olduğu yerde parçalamak ve özellikle DYP, ANAP'a giden oylarını geri almak için böyle bir yol izledi sanıyorum. Tek neden bu değil elbet ama bunun da katkısı az değildi. Sosyal demokratlar ise her birleşme çabasından bölünerek çıkmakta, oyları toplamak yerine dağıtmak zorunda kalıyorlar.

b) Refah Cami ve Kuran kurslarının dışına çıkmayı başarmıştır.

Refah'ın başarısındaki etkenlerden biri de cami ve Kuran kurslarının dışına çıkıp, kitlelere yönelmesidir. Bunun için mahallelere, sokaklara hatta evlere kadar örgütlenebilmesidir. Diğer partiler il-ilçe merkezlerini sadece seçimden seçime çalıştırırken Refah, dediğimiz gibi, mahallelere kadar ilişki ağını canlı tutmayı başarmış ve medya engelini aşabilmiştir. Medyalarda yer alamamak, kamuoyu oluşturma açısından sol için de önemli bir engeldir. Seçimler üzerine yaptığımız bir sohbette Tektaş Ağaoğlu, "Refah'ın başarısı sağa değil, aslında sola bir ikazdır" diyordu. Genel anlamda pek katılamadım buna ama örgütlenme, kitlelerle ilişki kurma anlamında katılmamak mümkün değil. Sol da eskiden, mahallelere kadar inen nerdeyse "birebir" markaj yöntemini kullanırdı. Sonra "yeni dünya düzeni" içinde bu yöntemler terkedildi, çağ dışı olarak nitelendi. Ama Refah, aynı yöntemle etkili sonuçlar aldı. Tabii, sorun tek başına yönteme, örgütlenmeye indirgenemez ama onsuz da düşünülemez. Bu açıdan sola bir ikaz sayılabilir belki...

c) Seçimlerde farklı olan, farklı davranan, farklı bir imaj veren (HEP'in dışında) sadece Refah vardı.

Türkiye'nin hızlı bir şehirleşme içinde olduğunu hepimiz biliyoruz. Bundan son dönemde iki parti yararlandı: ANAP ve Refah. ANAP yeni kentli orta sınıfları, Refah ise yeni kentli yoksulları kazan-

dı. ANAP'ın yeni kentli orta sınıfı nasıl kazandığı biliniyor. 1980'lere kadar süregelen sermaye birikimi kanallarını değiştirerek yeni zenginleşme yolları yarattı. Bugün ANAP hala bu politikanın rantını yiyor. Refah ise, İslamiyetin, kapitalist politikalara göre daha "eşitlikçi" olan unsurlarını ön plana alarak yeni kent yoksullarının oyunu alabilmiştir.

DYP-SHP ortaklığı, sosyal demokratların zaten belirsiz olan sosyal yönlerinin iyice silikleşmesine yol açmış, İP'i saymazsak sosyalistler seçimlerde yer alamamış ve Refah birbirine benzeyen düzen partilerinin karşısına nerdeyse tek alternatif olarak çıkmıştır. Bu birbirine benzemeyi Erbakan Hocanın ünlü "onların hepsi bir" benzetmesiyle karıştırmamak gerekiyor. Aslında en azından sağ merkez ve sosyal demokrat partiler arasındaki nüanslar önemlidir. Ama sosyal demokratların, CHP mirasından kurtulamamaları, nüanslarının nerdeyse tümüyle kaybolmasına yol açmıştır.

d) Refah'ın eşitlikçi ve sosyal sloganlarıyla sosyalistlerin eşitlikçi ve sosyal sloganları arasında bir benzerlik kurmamak gerek.

8 Kasım'da Ankara'da GYK toplantısı öncesi sohbet ederken, Kenan Somer, "size bir demeç okuyacağım, kim olduğunu bilebilecek misiniz bakalım" dedi ve o günkü Cumhuriyet'in 1. sayfasından demeci okudu. Bütününü şimdi tam olarak hatırlamıyorum ama içinde emperyalizm ve benzeri sözcüklerinin sıkça geçtiğini hatırlıyorum. Biz dinleyenler, demecin sosyalistlere ait olabileceğini düşünerek, hep sosyalist isimler sıraladık. Ve tabii hepimiz yanıldık. Demeç, Erbakan'a aitti.

Erbakan'ı yerel seçimlerden bir gün önce Kırmızı Koltuk'ta dinlemiştim. Aslında eski söylemleriyle yeni söylemleri arasında çok farkı yoktu. Değişen sadece vurgulardı. Sosyalist düzen yıkılınca, karşısında etkili bir sosyalist parti de kalmayınca bazı kavramları daha rahat kullanıyordu. Öyleyse Erbakan'ın konuşmaları niye daha çok dikkatimizi çekiyordu? Bana kalırsa, sorunun cevabı sosyalistlerin söylemlerini değiştirmeye çalışmalarıdır. Sosyalistler söylemlerini değiştirince Erbakan'ın demeçleri şimdi daha keskin, daha "yakın" geliyordu.

Mutlaka bir benzetme yapmak gerekirse, Refah'ın söyleminin sosyalistlerin eski söylemine benzediği ileri sürülebilir. Açıklamaktan, analiz etmekten ve proje sunmaktan uzak bir söylem.

Refah'ın bu söylemle başarı kazanmasına bakıp, sosyalistlerin yumuşak kaldığını düşünen arkadaşları doğrusu anlamıyorum. Sosyalistler bu tarz söylemle başarılı olsalardı, İP'in başarılı olması gerekmez miydi? Bilindiği gibi seçime katılan tek sosyalist parti olan İP, eski sol söyleme sahip çıkıyor ve kullanıyor. Niye başarılı olamadı acaba?

Bu bölümde söylemek istediğim son şey şu: Refah nasıl cami ve Kuran kurslarının dışına çıkıp başka kesimlerle ilişki kurabilmişse, sosyalistler de işçi sınıfıyla sınırlı kalmayan, toplumun diğer kesimlerine de ulaşan bir söylem geliştirmek zorundalar. İşçi sınıfına elveda demeyen ama onunla da sınırlı kalmayan bir söylem. Sosyalistlerin geçmiş söylemi sadece işçi sınıfına ayarlıydı. O günkü devrim stratejisi bunu gerektiriyordu. Hedef kitle işçi sınıfıydı. Devrim onun ayaklanmasıyla gerçekleşecekti v.b... Bugün seçim yoluyla iktidarı hedefleyen, seçimle gelip seçimle gideceğini vaadeden bir partinin, hedef kitlesini genişletmesinin, daha geniş kesimlerle ilişki kurmasının gerekliliği açıktır. Bunu yapmak, genişleyen hedef kitleye konuşmaktan, onlara da bir şeyler vaadetmekten geçer. İşçi sınıfı kurtulduğu zaman siz de kurtulacaksınız demek yetmez. Bu seçim ve Refah'ın başarısı bana bunları da düşündürttü. Daha doğrusu bu düşüncemin daha da güncelleşmesini sağladı. Önümüzdeki seçimlerde yer almak için örgütlenme atağına geçen SBP'nin bu konuda da akıl yürütmesinin zamanı geldi sanıyorum.

e) İP'in aldığı sonuçla ilgili düşüncem yukarıdaki maddede var aslında. Sosyalist proje sadece işçi sınıfıyla ve klasik işçi sınıfı öncü parti yapısıyla sınırlanamaz artık. Tabii ki, bu tür örgütlenmeyi ve çalışmayı öneren sosyalist partiler olacaktır. İP bu tür sosyalizm anlayışının bir ürünüdür. Ama bana göre bu tür partilerin başarıları da başarısızlıkları da toplumun çok sınırlı bir alanında hapsolacaktır.

f) Seçimin en ilginç sonuçlarından birini de HEP aldı. Türkiye için çok önemli bir misyonun partisi olabilecek olan HEP, Kürtlerin yoğun olduğu bölgelerden çok çok sınırlı sayıda oy kazandı. Yani seçim bölgelerindeki Kürtler HEP'e destek vermedi. Bunu Kürtlerin asimile olmasından daha çok, HEP'in izlediği zikzaklı politikaların sonucu olarak görmek gerekiyor diye düşünüyorum. Kürtlere bile güven veremedi.

1 Kasım yerel seçimlerinden, böylesi ipuçlarının ortaya çıktığını düşünüyorum. ■

ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU

SİYASET ÇOK CIVIDI...

Gerçekten siyasetin bu kadar cıvıyacağını sanmıyordum, inanmıyordum. Siyaset toplumun gidişine yön verme sanatıdır. Öyle olmak gerekir, kitaplarda böyle tanımlanır. Ama ne görüyoruz? Siyaset toplumdaki ahlâksız gidişe uymak san'atı oldu. Bu ilkesizlik ve ahlâksızlıktan yararlanma ve bu çirkinlikleri kendine göre kullanma san'atı oldu.

KİT'ler ne için kuruldu? Bir zamanlar özel kesimin parası, pulu yoktu. Millî denen yerli burjuvazinin fabrika kuracak parası yoktu. Devlet kendi bütçesinden para ayırdı, devlet olarak itibarını ortaya koydu borçlandı. Ve ülkede bir şeyler oluşsun, yabancıdan her şey ithâl olunmasın diye KİT'leri kurdu. Ama bugün ne görüyoruz? Bu KİT'ler düzene uydurulmuş, ülke halkına değil, bir avuç vurguncuyu daha çok kâr ettirmek için kullanılıyor. Bu arada KİT'lerin zarar ettiğinin, oraya fazla işçi alınmadan doğduğu yayılıyor. Ama gerçek zarar nedeni, siyaseten ayakta kalmak için KİT'lerin işletme politikası olarak bir avuç mutlu azınlığa, istihdam politikası olarak da partililere iş bulma yoluyla partisel iktidarın ayakta tutulmasına peşkeş çekilmesindendir. O nedenle KİT'leri hiçbir hükümet ne özel kesime devreder (Devretse işsiz güçsüz partililere nerede iş bulacak?), ne de iyi işletme koşulları içinde yönetir (Yönetse özel kesimimizin kârına kesat gelir). Bozulmuş devlet işletmeciliğini düzeltme ve bu yolla ekonomiye yön verme yerine, bu bozulmuşluğun avantajını kullanma... Siyaset buralara gelmiş.

Ya da belediyeleri ele alalım. Belediyeler aslında Batıda halka büyük hizmetler görür. Öyle olmak gerekir. Ya bizim belediyeler ne yapar? Bürokratlaşmış şehir tiyatrolarını yöneten ve rastgele iyi bir yönetici gelirse san'ata (tiyatro san'atına) hizmet etme olanağını bulan İstanbul Büyükşehir Belediyesi dışında üç milyon nüfuslu Ankara, birbuçuk milyon nüfuslu İzmir ve milyonluk Adana, Bursa belediyeleri hangi san'at ve kültür hizmetinde yararlı olmuştur ülke, kentler halkına? Ama belediyelerin bizde bir yan görevi var, partili torpillilere iş bulma kapısı... Eldeki personele bütçeyi dağıtım, yatırımlar için borçlanma dairesi... Böylesine bozulmuş bir yerel yönetim yapısını devralanlar, onu düzelteceğine ne yapıyor? O bozukluğun yarattığı avantajı sürdürüyor.

Şimdi 1991 Ekim seçimleriyle bir iktidar değişti... İktidar değişti de ne oldu? Değişen nedir? Değişiklikleri isterseniz sayalım: KİT'leri yöneten AP'li yöneticiler (partizanlar) değişti... Eskiden AP'nin yemliği olan KİT yönetim kurulları şimdi DYP ve SHP'nin arpalığı oldu. Koskoca yıllık ciroları trilyonları bulan bir PETKİM'in, bir TÜPRAŞ'ın yönetim kurullarına rafinerileri sadece resimde görmüş insanlar yine tayin ediliyor. O işten anlaması aranmıyor. Yeter ki "bizden" olsun...

Bugün iktidar ortağı olan SHP'nin gerek ilk programı ve gerekse onun açıklayıcısı olan uygulama politikaları – ki büyük kısmı benim kalemimden çıkmıştır. Bunu birçok kişi bilir– tamamen sosyal devlet esasına, katılımcı demokrasiye dayanan bir yöntemle hazırlanan ve uygulanan plânlı düzenlemeleri temel almıştır. Şimdi hükümetteki hangi bakan bu ilkeleri bir gün olsun ağzına alabilir? Denebilir ki, bugün bir koalisyon hükümeti var ve bunun için de aykırı fikir uygulama ve hattâ bundan söz açma olanağı yok. Ama daha 1991 seçimleri sırasında, şimdi bakanlık makamında oturan hangi politikacı, partinin bu ekonomiyi plânlamaya dayandırma ilkesi üzerine, ne gibi uygulamaları vaad için olsun seçim meydanlarında dile getirmiştir ve hangi seçim vaadini tutmuştur. Bugün sol olmayan siyasal partilerin hepsi, devleti küçültme yanlısıdır ve bunu durmadan beyan ederler. Durum böyle iken DYP durmadan devleti büyütücü beyanlarda, hattâ icraat içindedir.

Siyasette artık fikir çatışması, ilke çatışması kalmamıştır. İktidara toplumu şu veya bu yöne çekme için değil, iktidar olma, iktidarın nimetlerini toplama için geliniyor. Böyle gelinince de cıvıdıkça cıvıyor siyaset. Siyaset, devletin verdiği fonlarla yapılıyor (Partilere bütçeden verilen paralarla) ve devletin fonlarını kapışmak için...

Gerçekten iğrenç bir tablo... Yazık... ■

TARIK ZİYA EKİNCİ

DÜŞÜNCE SUÇLARINDA SAVUNMANIN İLKELERİ

BİRLİK Dergisinin Eylül 1991 tarihli 10. sayısında çıkan "SBP'NİN KÜRT RAPORU ÜZERİNE DÜŞÜNCELER" başlıklı yazımdan dolayı hakkımda, İstanbul 2 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde "bölücü propaganda yapmak" suçlaması ile bir dava açılmış ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinin 1. fıkrası ile 2 yıldan 5 yıla kadar ağır hapis ve elli milyon liradan yüz milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılmam isteniyordu.

BİRLİK Dergisinin aynı sayısında çıkan "DEVLETÇİ BAKIŞTAN KURTULMAK GEREK" başlıklı yazıdan dolayı da yazarı ORAL ÇALIŞLAR hakkında aynı suçlama ile aynı cezaların uygulanması istenmişti. Keza derginin sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Sayın Atilla Aytemur da, bizlerle birlikte suçlanmış ve ağır para cezası ile cezalandırılmak istenmişti.

Bu davanın görüşüldüğü 30 Eylül 1992 günlü mahkeme oturumunda yaptığım sözlü savunmayı, BİRLİK Dergisi okurlarına sunmanın yararlı olacağını düşünmüş ve Sayın Atilla Aytemur'un da onayını alarak, genişletilmiş şekliyle aşağıdaki yazılı metin haline getirmiş bulunuyorum.

İDDİANAMEYE YANIT VE SAVUNMA

Sayın yargıçlar,

Mahkemenizde görülmekte olan sanığı olduğum dava siyasal içerikli bir düşünce suçu davasıdır. İlgili yasanın anlatım biçimi ile "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü hedef alan" yazılı propaganda yapmak suretiyle suç işlediğim savlanmaktadır. Diğer bir deyimle, yazılı olarak açıkladığım düşüncelerimden dolayı cezalandırılmam istenmektedir. İddianamede, dava konusu yazıdan alınan şu cümlelerle "basın yoluyla bölücü propaganda" yaptığım savlanmıştır:

"BİRLİK Dergisinin "25-29 sayfalarında Tarık Ziya Ekinci tarafından yazılan 'SBP'NİN KÜRT RAPORU ÜZERİNE DÜŞÜNCELER' başlıklı yazıda, SBP'nin Kürt programının eleşirisi yapıldıktan sonra, 29. sayfada 'Çözüme götüren ilk adımlar ne olmalıdır?' başlıklı paragrafta 'Kürt sorununun konuşulması, tartışılması ve çözümünü engelleyen anayasa hükümlerinin değiştirilmesi, Kürt sorununun çözümüne değin düşüncelerin özgürce örgütlenebilmesi, Kürtlerin bağımsız siyasal partilerinin kurulması, Kürt dili ve kültürü üzerine incelemelerin serbest olması' belirtilmek suretiyle bölücü propaganda yapıldığı" "...anlaşıldığından 2845 sayılı yasanın 20. maddesi uyarınca sanıkların yargılarının yapılarak sübut bulacak eylemlerine uyan 3713 sayılı yasanın 8/1 son maddesiyle tecziyelerine ve derginin TCK'nun 36. maddesi uyarınca zoralımına karar verilmesi kamu adına talep ve iddia olunur."

İnsan hakları ile demokrasinin evrensellik kazandığı bugünkü dünyada ve demokratikleşmeyi bir amaç haline getiren 1992 Türkiye'sinde böyle bir davanın açılmış olmasını esefle karşılıyorum.

Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olan Kürt sorunu konusunda düşüncelerimi açıkladığım için sanık sıfatıyla huzurunuza getirilmiş olmayı hüzün verici buluyorum. Bu nedenle de acı çekiyorum.

1) Demokrasilerde düşünce suçu olmaz:

Türkiye demokrasiyle yönetilen bir hukuk devletidir. Sorumlu Başbakanın deyimiyle "Demokrasiyle yönetilen Batı ülkelerinde hangi haklar varsa, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da aynı haklardan yararlanacaklardır."

Oysa, Batı ülkelerinde düşünce suçu diye bir kavram yoktur. Hiç kimse düşüncelerini açıkladığı için suçlanmaz ve ağır ceza tehdidi altında yargılanmaz.

a- Demokrasi ile yönetilmenin birinci kuralı **"her türlü düşüncenin özgürce açıklanma ve örgütlenebilme haklarının eksiksiz biçimde kullanılmasına olanak sağlanmasıdır."** Bu hakları kullanmanın mümkün olmadığı ya da bu hakların sınırlı tutulduğu ülkelerde demokrasilerden söz edilemez.

Demokrasilerde zararlı (ya da tehlikeli) ve yararlı düşünce ayırımı yapılmaz. Bir düşünce ancak doğru ya da yanlış olabilir. Yanlış olan düşüncenin yaptırımı da ceza tehdidi değildir. Böyle bir düşüncenin tek yaptırımı kamuoyu desteğinden yoksun kalarak yaşama geçme şansını kaybetmesidir.

Türkiye'de yurttaşların

düşüncelerini açıklayabilme özgürlüğü son derece sınırlıdır. Öncelikle resmi ideolojinin kurduğu baraj ve kamuoyunun baskısı bu hakkın kullanılmasını sınırlamaktadır. Buna ek olarak kimi düşünceler de ağır ceza yaptırımına bağlandığı için açıklanmaları kökten yasaklanmıştır.

Eğer Türkiye'de demokrasi, göstermelik olmaktan çıkarılarak, bir yaşam biçimi olacaksa, düşünceyi baskı altında tutan yasal ve ideolojik engeller tümü ile kalkmalı ve her türlü düşüncenin açıklanıp örgütlenebilme özgürlüğü eksiksiz biçimde sağlanmalıdır.

Demokrasi sadece ceza tehdidine karşın, düşüncelerini açıklamaktan çekinmeyen sınırlı sayıdaki gözü pek aydının savaşımı ile kazanılamaz. Bu savaşıma mesleki konumu ve görevi ne olursa olsun, başta aydınlarımız olmak üzere, toplumun tüm sınıf ve katmanları da katılmak zorundadır. Öncelikle de yargı erkini kullanan aydınlar, diğer bir deyimle savcılar ve hakimler katılmalıdır bu savaşıma. Ancak toplumun tümü ile katıldığı yaygın ve uzun erimli bir savaşımla Türkiye çağdaş bir demokrasiye kavuşabilir.

b) **Demokrasinin ikinci kuralı da hukuka bağlılık ve yargı bağımsızlığıdır.**

Hukuka bağlı bir hukuk devleti olmanın özelliği de evrensel hukukun üstünlüğünü iç hukukta tanıyarak ona göre uygulama yapmaktır.

Evrensel hukukun iç hukukla çelişen yasaların yasama erki tarafından düzeltilmesidir. Bu klasik bir yoldur ve işlerliği siyasal iktidarların keyfine bağlı olduğundan etkili biçimde kullanılması hem güçtür, hem de çok zaman almaktadır.

İkincisi de yasaların, dünyadaki gelişmelerin, toplumdaki demokratik birikimin ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ışığında ve evrensel hukukun verilerine göre, yargıç ve savcılar tarafından, yorumlanarak yeni bir içeriğe kavuşturulmasıdır.

Ne yazık ki, Türkiye'de yargıç ve savcılar, genellikle dünyadaki gelişmeleri ve toplumdaki demokratik birikimleri yok sayarak bunlara ilgisiz kalmakta ve gelişen evrensel hukuka sırt çevirerek yasaları yüzeysel ve biçimsel bir değerlendirmeyle uygulamaktadırlar.

Yargı erkinin, bu şekilde, toplumsal içerikten yoksun bir anlayışla kullanılması, iç hukukumuzun gelişmesine yardımcı olamadığı gibi, Türkiye demokrasi hareketine de hiçbir katkı sağlayamamıştır. Tam tersine, statükoyu koruyarak, demokrasi dışı bir düzenin sürüp gitmesine yardımcı olmuştur.

Demokrasi kültürü yetersiz, ya da demokrasi karşıtı düşünceler taşıyan yargı erkinin temsilcileri demokrasi için en büyük tehlikedir. Özellikle düşüncenin henüz suç sayıldığı toplumlarda, otokratizme yol açtığı için bu tehlike çok daha vahimdir. Bu nedenle yargı erkini kullanma onuruna sahip olan hakim ve savcıların düşünce suçları sözkonusu olduğunda son derece titiz davranmaları ve her türlü öznellikten kaçınmaları gerekir.

İnandığı düşüncelerin karşıtlarını ezme içgüdüsünü taşıyan hakim ve savcılardan antidemokratik yasaları, yeni yorumlarla toplumsal gelişmeye uyumlu kılarak demokratikleşmeye katkıda bulunmaları beklenemez.

Yargı erkini kullananlar insan haklarına saygılı, demokrasiyi bütünü ile özümsemiş, dünyadaki gelişmeleri dikkatle izleyen ve evrensel hukuka uygun yorumlarla demokrasiye katkıda bulunmakla yükümlü olduklarının bilincine sahip olmalıdırlar.

Bir örnekle düşüncelerimi açıklamak istiyorum: Dava konusu yapılan yazımızda, Türkiye'de Kürtlerin yaşadığı ve bugüne kadar çiğnenen ulusal demokratik haklarının tanınması gerektiği teması işlenmiştir. Oysa, Türkiye'de yaygın olan resmi görüşe göre "Türkiye'de Kürt yoktur. Kürt diye isimlendirilen vatandaşlarımız dağlı Türklerdir. Türkiye'de ayrı bir Kürt halkının varlığını savlayanlar bölücülük suçunu işlemektedirler ve mutlaka cezalandırılmaları gerekir. "Bu yaygın inancı taşıyan yargı erkini kullanmakla görevli bir kişinin tarafsız davranması ve adil olması mümkün müdür? Kuşkusuz bu sorunun yanıtı "Hayır"dır.

Yaygın düşünce ve inançların yargı erkini kullanan insanları da etkilemesi kaçınılmaz olduğuna göre, yargı sistemimizi öznellikten kurtararak hukuka bağlı demokratik bir toplum olabilmemizin ilk koşulu, her türlü düşünceyi açıklamanın, yaymanın ve örgütlemenin suç olmaktan çıkarılmasıdır.

Bu konudaki yasal düzenlemeler gerçekleşinceye kadar, demokrasimizin tek güvencesi hukuka bağlı ve tarafsız yargıçlar olacaktır.

2) **Ceza hukukunda suçun kanunilliği ilkesi temel bir kuraldır.**

Bana isnat edilen suç "Basın yoluyla bölücülük propagandası" yapmaktır.

Bölücülük suçunun ne olduğu açık seçik ortaya konulmadan bir vatandaşın bölücü-

lükle suçlanması hukuka aykırıdır. Çünkü "suçun kanuniliği ilkesi" çağdaş ceza hukukunun temel ilkelerinden biridir. Suçun kanuniliği demek, onun yasada, "efradını cami, eğyarını mani" bir anlayışla ve hiçbir tereddüte yer bırakmayacak biçimde açık ve seçik olarak tarif edilmiş olmasıdır.

Oysa Türk Ceza Mevzuatında bölücülük diye bir suç tarif edilmemiştir. Öte yandan bize uygulanması istenen 3717 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 8. maddesi ile de böyle bir suç öngörülmemiş ve bölücülük suçunun tarifi yapılmamıştır. Keza iddianamede bölücülük suçunun tarifi yapılmadığı gibi, davaya konu edilen yazılarda da "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü hedef alan" eylemimizin ne olduğu belirtilmemiştir.

Bölücülük suçlamasından kasıt "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletini" bölerek ayrı bir devlet kurma istek ve iradesinin açığa vurulduğu suçlaması ise, BİRLİK Dergisinin Eylül 1991 tarihli 10. sayısındaki yazımda, böyle bir suçlamayı haklı gösterecek tek bir cümle, hatta tek bir sözcük gösterilemez. Tam tersine, yazıda baştan sona kadar Türklerin ve Kürtlerin özgür iradeye dayalı kardeşçe birliği savunulmakta ve bu birliğin koşulları sergilenerek nasıl gerçekleştirileceği anlatılmaktadır.

İddianamede beni suçlamak için yazıdan seçilen tümceler de iddia edildiği gibi bölücülüğü değil, birlikte yaşamanın koşullarını açıklayan kanıtlardır.

Bu nedenle, yasalarda yer almayan ve tarifi yapılmayan bir suçlama ile hakkımda dava açılmış olması hukuka aykırı olduğu kadar, yasal dayanaktan da yoksundur. İddianamenin yok sayılarak davanın red edilmesi gerekir.

3) Yayın yolu ile işlenen suçlarda suç konusu olan metnin bir bütün olarak değerlendirilmesi ceza hukukunun bir diğer temel ilkesidir:

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri Türk ceza sisteminde düşünceyi suç sayan ve ağır ceza yaptırımlarına bağlayan anlayış devam edegelmiş ve bugün de yürürlüktedir. Yetmiş yıldır düşüncenin suç sayıldığı Türk yargı sisteminde, düşünce suçlarının yargılanmasında bazı kurallar oluşmuştur. Bunların başında gelen kural, dava konusu olan bir yazılı metnin bütünü ile değerlendirilmesi gerektiği ilkesidir. Bu gibi davalarda suçlanan metinden bir iki cümlenin seçilerek suçlama konusu yapılmasının hukuka aykırı olduğu Yargıtay kararları ile uyulması gereken bir "içtihat" haline gelmiştir.

İddianamede suçlanan yazımdan sadece şu üç tümce alınarak bölücülük suçu işlediğim iddia edilmekte ve cezalandırılmam istenmektedir.

"Kürt sorununun konuşulması, tartışılması ve çözüm önerilerini engelleyen anayasa hükümleri değiştirilmeli..."

"...Kürt sorununun çözümüne ilişkin düşünceler özgürce örgütlenebilmeli, Kürtlerin bağımsız siyasal partileri kurulmalıdır."

"...Kürt dili ve kültürü üzerinde her türlü inceleme serbest olmalıdır."

Bu tümcelerin hiçbirinde "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan" ayrı bir Kürt devleti kurma düşüncesi, ya da bu düşüncenin tasarımına ilişkin bir ifade bulmak mümkün değildir. Kaldı ki Yargıtay içtihatlarına göre yazının tümü incelendiğinde, iddianın tam aksine, Türklerle Kürtlerin birlikte yaşamalarının gerekliliğinin vurgulandığı ve bu birlikteliğin gerekli koşulları açıklanarak, bölücülüğe yol açan uygulamaların eleştirildiği görülecektir.

Tarihin hiçbir döneminde, dünyanın hiçbir ülkesinde inkara, zora ve baskıya dayalı bir ulusal birliğin kurulduğu görülmemiştir. Bunun en canlı örneği Türkiye'dir. Ulusal birlik adına yetmiş yıldır uygulanan inkarcı ve baskıcı politikalar iflas etmiştir.

Bu nedenle Kürtlerin varlığını inkar eden zora ve baskıya dayalı "ulusal birlik" politikasının bölücü bir politika olduğu yadsınamayacak biçimde kesinlik kazanmıştır. Türkiye'nin içine girdiği bugünkü bunalımların ve ülke bütünlüğünü tehdit eden gelişmelerin kaynağında da bu bölücü politikalar vardır.

Objektif verilere dayanarak ortaya koyduğumuz bu gerçekler, bölücülük savının öznelliği ağır basan bir sav olduğunu göstermektedir. Gerçekten, Kürtlerin varlığını benimseyerek, Türklerle Kürtlerin birlikte yaşamalarının koşullarını araştıran düşünceleri bölücülükle suçlayarak bir baskı ortamı yaratanlar nesnel olarak bölücülük yapmaktadırlar.

Ceza hukukunda suçun nesnelliği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Kişiden kişiye değişen sübjektif bir suç ve ceza anlayışı kamu vicdanını rahatsız eder. Çağdaş ceza hukukunda düşünce suçlarına yer verilmemesinin bir nedeni de bu suçların öznelliğidir.

Öznelliği ağır basan bir değerlendirmenin ürünü olan bu dava da aynı nedenlerle hukuka aykırıdır.

4) Kanunların genelliği ve herkesin kanun önünde eşitliği ilkesi:

Hukuka bağlı bir ülkede kanunların genelliği ve herkese eşit olarak uygulanması esastır. Oysa, Kürt sorununa ilişkin görüş ve düşüncelerin açıklanması sadedinde, büyük basında çıkan, dava konusu yazılarla aynı nitelikli yüzlerce yazının kovuşturma dışı bırakılması kanunların genelliği ve herkesin kanun önünde eşitliği ilkesiyle bağdaşmayan bir uygulamadır.

Bu konudaki yayınların çokluğu nedeniyle, her yazıya, ya da kitaba dava açılması halinde Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kilitlenmesi ve asli görevlerini yapamaz bir duruma düşmeleri kaçınılmazdır.

Bugün Türkiye'de Kürt sorunu siyasal ve toplumsal yaşamın önde gelen, en önemli sorunlarından birisi haline gelmiştir. Türkiye kamuoyunu, devleti, komşu Ortadoğu ülkelerini ve Türkiye'nin Batılı müttefiklerini çok yakından ilgilendiren ve sürekli meşgul eden bir sorundur.

Radyo, televizyon ve yazılı basın hemen her gün Kürt sorununu işlemekte ve bu soruna değğin haberler yaymaktadırlar. Batının büyük merkezlerinde, Avrupa Konseyi toplantılarında, Avrupa Parlamentosunun hemen her oturumunda Kürt sorununa ilişkin raporlar tartışılmakta, kararlar alınmakta ve açıklamalar yapılmaktadır.

Etkili gazetelerin tanınmış köşe yazarları sık sık Kürt sorununa ilişkin çözümlemeler yapmakta ve çözüm önerilerini getirmektedirler.

Bu yayınlarda genel olarak, dava konusu yazılardaki gibi, "Önemi nedeniyle Kürt sorununun etraflıca tartışılıp konuşulmasını engelleyen yasal düzenlemelerin yapılması ve soruna değğin çözüm önerilerinin görüşülmesi gerektiği" vurgulanmakta, "Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskıların kaldırılması, Kürtçe eğitimin ve her türlü yayının özgürleştirilmesi" istenmektedir.

Yüksek mahkemenize sunduğum dosyada bu yayınların çok çeşitli örnekleri vardır:

1- 19/8/1992 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde İlhan Selçuk şunları yazmaktadır: "Terörün ortadan kalkması için, yasakların ortadan kalkması, Kürt kimliğinin ve kültürünün dışavurumunu sağlayacak bütün özgürlüklerin sağlanması gerekir."

"...Şiddet eylemine başvurmadıkça, bütün anlatım biçimlerine yol açılmalıdır. Kürtlerin partileriyle, düğünleriyle, dernekleriyle özgürce yaşamaları gerekir. Çağdaş demokrasinin eksiksiz benimsenmesinden sonra neyin ne olduğu ortaya çıkabilir. Kürt, televizyonunu kursun, gazetesini çıkarsın, dergisi toplatılmasın!.."

2- 19/8/1992 tarihli Sabah Gazetesinde. Ahmet Tan şunları yazıyor: "Hükümet serbest tartışma ortamını derhal yaratmalıdır. Kürtçe TV, gerekiyorsa eğitim, Kürtçe okullara bile izin verilmelidir."

3- Aynı günlü Milliyet Gazetesinin 13. sayfasında Taha Akyol şöyle yazıyor: "Güneydoğu sorununun serbestçe tartışılması gerektiği tezi ilke olarak doğrudur. 'Ayrı devlet, veya federasyon' diye propaganda yapanlar, yasak kitapları binlerce tiraj halinde dağıtanlar açıkça konuşabilmeli, tartışma açılmalıdır."

4- Sabah Gazetesinin 22/8/1992 tarihli sayısının 9. sayfasında Cengiz Çandarşunları söylüyor: "Devlet vatandaşlarının bir bölümünün terörle göbek bağını kesmek için, onların 'vatandaşlık haklarını' kabul eden uygulamalara geçmelidir. Yani onların 'farklı etnik kimliklerini' ve bundan doğan 'etnik haklarını'...

"...'Tabusuz bir Türkiye' ve Kürtlerin hiç değilse 'kültürel özerklik sahibi' olabilecekleri bir Türkiye!"

5- Yine 22/8/1992 günlü Sabah Gazetesinde Mehmet Ali Birand şöyle yazıyor: "Hazırlanacak reform paketinde üzerinde durulması gereken en önemli unsurlardan biri de, Kürtlere siyasi örgütlenme hakkının tanınmasıdır. Eğer bu insanlara 'vatandaşımız' diyorsak, onlara da siyasi parti kurma ve Mecliste söz hakkı vermemiz, yani ilerde diyalog kurabileceğimiz mekanizmalar oluşturmamız gerekir."

6- 22/8/1992 günlü Cumhuriyet'te Uğur Mumcu şunları yazıyor: "Kürtlere kültürel kimliklerini geliştirmek için gerekli olan bütün hak ve özgürlükler verilmelidir. Bu da altında imzamız bulunan 'Paris Şartı'nın da bir gereğidir.

AGİK sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin başka türlü davranması da olanaksızdır."

7- 23/8/1992 günlü Milliyet'te Ali Sirmen şunları yazıyor: "Kürt realitesi, Kürt kimliğinin tanınması, insanların istedikleri dilde eğitim görmesi, yayın yapması, televizyon izlemesi demektir."

"...Kürt realitesinin lafta tanınmasının bir anlamı yok-

tur."

8- İKİ BİNE DOĞRU Dergisinin 23/8/1992 günlü 34. sayısının 8. sayfasında şu önerilere yer verilmektedir:

1) "Kürt realitesi" Anayasaya yazılsın.

2) Olağanüstü hal uygulamasına son verilsin.

3) İsteyenler Kürt Partisi kurabilsin.

4) Genel af çıkarılsın.

5) Bu koşullar yerine getirildikten sonra, Güneydoğu'da yapılacak bir referandumla Kürt halkının birlikte yaşamayı isteyip istemediği belirlensin."

9- 25/8/1992 tarihli Hürriyet Gazetesinde Ertuğrul Özkök gönüllü beraberlik için referandumu savunarak "...Üniter devlet arzusu tescil edildikten sonra, her türlü etnik ve demokratik hakkın tescilini ve uygulamasını sağlayalım." demektedir.

10- Özgür Gündem Gazetesinde YAŞAR KAYA şunları yazıyor: "Kürt realitesi varsa, Kürt kültürü ve bu kültürün okulları olacaktır. Kürt dilinin televizyonu olacaktır. Kürtler, yerel ve politik örgütlenmelerini kendileri yapacaklar, kendilerini ifade ederek ulusal kurumlara sahip olacaklardır. Bunları Anayasada garanti altına alalım, hukuki düzenlemelerini ona göre yapalım.

Kürt kültür kurumlarına işlerlik kazandıralım. Bunlar zaten dünyadaki her ulusun hak etmiş olduğu statülerdir."

Gazete yayınları dışında Kürt sorununa değğin binlerce kitap yayımlanmıştır. Bu kitaplarda Kürtlerin tarihi, sosyal ve politik statüleri incelenmekte ve Kürt sorununun çıkış nedenleri anlatılarak çözüm önerileri sergilenmektedir.

Güncelliği nedeniyle Kürt sorununa değinen iki kitabı burada zikretmekte yarar görüyorum:

1- Rafet Ballı'nın hazırladığı ve Cem Yayınevi tarafından yayımlanan "KÜRT DOSYASI" adlı 700 sayfalık eser, 25 Kürt politikacı, bilim adamı ve sanatçı aydının Kürt sorununa ilişkin düşüncelerini ve çözüm önerilerini kapsamaktadır.

2- Metin Sever'in hazırladığı ve yine Cem Yayınevi tarafından yayımlanan "KÜRT SORUNU-AYDINLARIMIZ NE DÜŞÜNÜYOR?" adlı 304 sayfalık eserde de 30 kadar Türk aydınının Kürt sorununa bakışı ve çözüm önerileri sergilenmektedir.

Her iki kitaptaki düşünce ve öneriler büyük ölçüde dava konusu yazılarla tam bir benzerlik içindedirler.

Ayrıca siyasal partilerimizin ve parti liderlerinin, Kürt sorununa ilişkin olarak kamuoyuna açıkladıkları çeşitli karar, program ve önerilerde de dava konusu düşüncelere benzerlik gösteren pek çok açıklama vardır. Bunlardan bir bölümüne değinmekte yarar vardır.

1- 19/8/1992 tarihli Milliyet ve Sabah Gazetelerinde Kürt sorununa ilişkin olarak sayın Cumhurbaşkanı Özal'la yapılmış bir röportaj yer almaktadır. Sayın Cumhurbaşkanı bu konuda şunları söylemektedir:

"...Hükümet serbest tartışma havasını derhal yaratmalıdır. Kürtçe TV, gerekiyorsa eğitim, Kürtçe okullara bile izin verilmelidir."

"...Federasyon kurulması yolunda bir düşünce yoktur. Ancak, federayon yanlılarının tezlerini çürütmek üzre bu konuyu da tartışmalıyız."

2- Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin Temmuz 1990 tarihli MYK kararı ile yayımladığı "Güneydoğu Raporu" Kürt sorununu bütün yönleriyle incelemektedir.

Bu raporun IV-C DEMOKRATİKLEŞME bölümünde şu düşüncelere yer verilmiştir:

- Kürt kimliği kabul edilerek kendine Kürt kökenliyim diyen yurttaşlara, bu kişiliklerini hayatın her alanında istedikleri gibi ve özgürce ifade hakkına sahip olmaları olanağı sağlanacaktır.

- Bu çerçevede anadil yasağı ile ilgili her türlü yasal düzenleme yürürlükten kaldırılacak, yurttaşların anadillerinde serbestçe konuşabilmesi, yazabilmesi, öğretebilmesi, bu dillerde değişik kültürel faaliyetlerde bulunması güvence altına alınacaktır.

- Değişik kültür ve dillerin topluma, tarihe ve kültürlere saygı anlayışı içerisinde akademik bir çalışma olarak araştırılması devlet eliyle düzenlenecek, bu amaçla araştırma birimleri, enstitüler kurulacaktır.

3- DYP-SHP Ortak Hükümet Protokolünün EK-3'teki 56. sayfasında Kürt sorununa değğin şu ifadeler yer almaktadır:

"Herkesin kendi anadilini, kültürünü, tarihini, folklorünü, dini inançlarını araştırması ve geliştirmesi temel insan hak ve özgürlüğü kapsamı içindedir. Bu haklar yasalar çerçevesinde sağlanacaktır."

4- DYP-SHP Ortak Hükümetinin Büyük Millet Meclisi'nden güvenoyu almasından sonra, 1991 yılının Aralık ayında, Başbakan Demirel ve BaşbakanYardımcısı Erdal İnönü'nün birlikte çıktıkları bir Güneydoğu gezisinde Başbakan Demirel hükümet adına şu açıklamayı yapmıştır:

"Kürt realitesini tanıyo-

ruz. Bunun bütün gerekleri yapılacaktır."

Bu açıklama ile Türkiye Cumhuriyeti Kürt sorunu konusunda yeni bir dönemi başlatmıştır.

Devlet adına yapılan bu resmi açıklama ile, artık Kürt sorununun özgürce tartışılabileceği ve bu soruna ilişkin çözüm önerilerinin serbestçe açıklanabileceği, yeni bir dönemin başlatılacağı yurt ve dünya kamuoyu önünde taahhüt edilmiştir.

Kürt sorununa ilişkin düşüncelerin bu ölçüde geliştiği, kamuoyunda olduğu kadar, devlet katında da, Kürt realitesinin yaygın biçimde benimsenerek tartışıldığı bir ortamda, benzer nitelikli kişisel düşüncelerimin kovuşturma konusu yapılması, kanunların genelliği ve herkesin kanun önünde eşitliği ilkelerine aykırıdır.

Bu nedenle de yüksek mahkemenizde açılan bu dava hukuka aykırı olduğu kadar yasal dayanaktan da yoksundur.

5) Çağdaş devlet vatandaşına tuzak kurmaz.

Cumhurbaşkanı Sayın Özal her konuşmasında "Kürt sorunu, federasyon istemleri de dahil, bütün boyutlarıyla tartışılsın!" diyerek bu konuda düşüncesi olan, düşün adamlarını ve politikacıları sık sık teşvik etmektedir.

Öte yandan Başbakan Sayın Demirel de "Kürt realitesini tanıyoruz." "...düşünen herkes, her konuda düşüncelerini açıklamalıdır. Konuşan örgütlü bir sivil toplum istiyoruz.", "Demokrasi ancak örgütlü bir sivil toplumda gerçekleşebilir." açıklamalarıyla düşünen herkesin düşüncelerini açıklamasını ve örgütlenmesini istemektedir.

Yetkililerin, vatandaşları örgütlenmeye ve düşüncelerini açıklamaya teşvik etmeleri devletin güvencesi altında yapılan bir çağrıdır. Devlet adına yapılan bu çağrıları ciddiye alarak düşüncelerini açıklayan vatandaşların kovuşturmaya uğraması güven sarsıcı olduğu kadar devlet ciddiyetiyle de bağdaşmaz.

Devlet erklerinin ayrı ayrı kullanılmasına karşın devlet bir bütündür. Yargı erki de bu bütünün bir parçasıdır. Yurtta ve dünyadaki gelişmelere uymak zorundadır. Toplumsal gelişmeyle çelişen yasaları yeni yorumlarla gelişmeye engel olmaktan çıkarmak yargının görevidir.

Düşüncelerini açıklayan bir vatandaşın, suçlanarak ceza tehdidi altında tutulması, onu teşvik eden devleti vatandaşlarına tuzak kuran bir devlet konumuna düşürür.

Sözü ile eylemi (kavli ile fiili) birbirine uymayan bir devlet çağdaş devlet olamaz. Ancak, hukuk tanımayan bir aşiret devleti olur. Yargı erkini kullanmakla görevli savcı ve yargıçların, devleti, vatandaşlarına tuzak kuran, sözü ve eylemleri çelişkili bir aşiret konumuna düşürecek her türlü tasaruftan özenle kaçınmaları gerekir. Yasal dayanağı olsa bile, toplumsal gelişmeyle bağdaşmayan ve evrensel hukuka aykırı davalar açarak devlet kavramını yıkmaya ve Türkiye Cumhuriyeti Devletini tuzakçı bir devlet konumuna düşürmeye kimsenin hakkı yoktur.

6- Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, devletin diğer erkleri gibi Yargı erkinin kullanılmasında da bağlayıcıdır.

Anayasanın 90. maddesinin son fıkrası ile getirilen hüküm şöyledir:

"...Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz."

Türkiye Avrupa Konseyinin üyesidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamış, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ile Avrupa İnsan Hakları Divanına başvuru haklarını tanımıştır. Yargı erkini kullanmanın sınırsız bir hak olmadığını ve kesinleşmiş yargı kararlarının denetlenebilirliğini kabul etmiştir.

Keza Türkiye, başta Lozan Anlaşmasının 38 ve 39. maddeleri olmak üzere, Helsinki Sonuç Belgesi, AGİK sürecindeki Paris Şartı, Moskova Anlaşması ve benzeri sözleşmelerle Türkiye'de yaşayan tüm etnik ve ulusal topluluklarını dil, din ve kültür haklarını özgürce kullanmalarına olanak sağlayacağını kabul ve taahhüt etmiştir.

Bu sözleşmeler önünde, Türkiye'deki Kürtlerin kendi dillerini özgürce kullanabilmeleri, Kürtçe eğitim görmeleri, Kürt kültürünü geliştirebilmeleri ve Kürt dilinde serbestçe yayın yapmaları devletin taahhüt ettiği bir haktır.

Bu hakkın kullanılması engellenemez.

Çağımız insan hakları ve demokrasi çağıdır. Eşitlik, özgürlük, dayanışma ve insan hakları kavramları, çağın demokrasi anlayışını belirleyen temel insani değerlerdir. Bu değerlerin gerisinde kalmış yasalardan kaynaklanan devlet yetkileri meşru değildir.

Bu nedenle yargı erkini kullananların, dünyadaki gelişmeleri yakından izleyerek, çağı bütün özellikleriyle algılamaları görevlerinin bir gereğidir. Aksi halde meşru olmayan yetkilerle hem vatandaş haksızlığa uğramakta, hem de devletin saygınlığı zedelenmektedir.

Bu dava, Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelerden doğan vatandaşlık haklarını yok sayarak açılmış bir davadır. Bu nedenle çağın temel insani değerlerine ve hukuka aykırıdır. Reddedilmesi gerekir.

7- Acaba bu dava neden açılmıştır?

Hukuka aykırı, yasal dayanağı olmayan, çağdaş gelişmeye ve demokratik kazanımlara ters düşen böyle bir davanın açılmış olmasının mantığını bulmak son derece güçtür.

Ama bu davanın neden açıldığını sormak ve bu soruya nesnel verilere uygun objektif bir yanıt bulmak, Türkiye'de yargı bağımsızlığının sınırlarını belirlemede büyük önem taşır.

Kuşkusuz savcılar istedikleri davayı açmakta özgürdürler. Ancak bu özgürlük sınırsız değildir. Savcıların yetkileri yanında maddi ve manevi sorumlulukları da vardır. Dava açma özgürlükleri bu sorumlulukların sınırları içinde geçerlidir.

Düşünce suçları söz konusu olduğunda açılacak davalarda şu ilkeler gözetilmelidir:

a) Hukuka uygunluk konusuna özen gösterilmelidir.

b) Suçun kanuniliği ve yasaların genelliği ilkeleri belirleyici olmalıdır.

c) Çağdaş gelişmeye, insan haklarına ve demokrasinin evrensel ilkelerine ters düşmemelidir.

d) Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere aykırı düşmemelidir.

Bu kurallara uymayan düşünce suçu kapsamındaki davalar, keyfe göre açılmış davalar olarak anılmaya yargılıdırlar.

Tehdit amacı ile, ya da beğenilmeyen düşünceleri mahkum etmek için dava girişimlerinin, mahkemeleri fuzuli yere işgal etmek, yargıya olan güveni sarsmak, demokratik devlet kavramını zedelemek gibi vahim sonuçları vardır.

Hukuk eğitimi görmüş, görev ve sorumluluk bilinci taşıyan bir savcının yetkilerini kullanma özgürlüğüne dayanarak hukuka aykırı bir dava açması düşünülemez.

Görülmekte olan davayı açan sayın savcı ile kişisel bir ihtilafım yoktur. Beni şahsen tanıdığını da sanmıyorum. Bu nedenle söz konusu dava bir husumetin ürünü olamaz. Kişisel görüşleriyle bağdaşmayan bir düşünceyi mahkum ettirme isteğinden kaynaklanabileceği de olası görünmüyor. Çünkü, günlük basında çıkan ve dava konusu yazıyla aynı nitelikteki yüzlerce yazının hiçbirisi hakkında dava açılmamıştır. Üstelik dava konusu yazı dar bir çevrede okunan aylık bir dergide yayımlanmıştır. Günlük gazeteler dururken, bu yazının seçilip suçlanması kişisel inançlardan kaynaklanan bir tepki ile açıklanamaz.

Sayın savcının yüksek mahkemeyi fuzuli yere işgal etmek ve yargıya olan güveni sarsmak gibi bir niyeti de olamaz.

Hukuka aykırı, yasal dayanağı olmayan ve kişisel bir motivasyonla da açıklanması olanaksız bu davanın açılmasını zorunlu kılan tek bir neden kalmaktadır: Bu da, sayın savcının iradesini aşan, etkili bir müdahalenin devreye girmiş olması olasılığıdır.

Yargı bağımsızlığına gölge düşürecek bu olasılığı düşünmek zorunda kaldığım için son derece üzgünüm. Öznel nedenleri bilmediğimden nesnel verilerle bu sonuca varmış bulunuyorum. Amacım yargıya olan güvenin ve demokratik devlet kavramının zedelenmesine yol açan uygulamaların son bulmasına katkıda bulunmaktır.

SONUÇ VE İSTEM:

Hangi nedenle olursa olsun, yazılı olarak açıkladığım düşüncelerden ötürü, hakkımda mahkumiyet öneren bu dava ile ilgili iddianamenin evrensel hukuka, ceza hukukunun temel ilkelerine ve demokratik devlet geleneğine aykırı olması nedeniyle, yok sayılarak reddedilmesini ve beraatime karar verilmesini talep ediyorum.

KARAR:

Savunmaları takiben verilen kısa bir aradan sonra, iddia makamındaki görevli savcı esas hakkındaki mütalaasını bildirmek üzre söz aldı ve unsurları mevcut olmadığından suçun oluşmadığını açıklayarak sanıkların tümünün beraatini istedi.

Mahkeme Başkanı heyetle görüştükten sonra suç unsurlarının olmayışı nedeniyle suçun oluşmadığına ve savcılık mütalaası doğrultusunda sanıkların tümünün beraatine karar verildiğini açıklayarak davanın bittiğini bildirdi.

Davanın bittiğinin açıklanmasından sonra mahkeme başkanı özel olarak şu açıklamayı yaptı:

"Savunmada ileri sürdüğünüz görüşlerin, biri hariç, tümüne katılıyoruz. Katılmadığımız husus şudur: Savcılar da dahil bu mahkemeyi oluşturan yargıçlardan hiç kimse dışardan yapılan bir müdahaleyi asla kabul etmez. Aksi halde, bağımsız yargıyı temsilen varlık nedenimiz kalmaz. Bu gerçeğin bilinmesi için bu açıklamayı yapıyorum."

20.10.1992 ■

ALPASLAN BERKTAY

AYKIRI YAKLAŞIMLAR

Türkiye Solunun birleşme çalışmalarının ardından çıkan ilk büyük tartışma, sosyalist kimlik üzerinde oldu ve bu kimliği benimsemeyenler, hareketten ayrıldı. Sosyalizmin zihinlerden bile silinmek istenildiği bir dönemde, bu kimliğin saptanması, gerekiyordu.

Beri yandan, sosyalizmin, bir amaç olduğu, bunun da bugün uzun bir iş olduğu belirtildi ki, bu da doğrudur. Çünkü bugün, sosyalizme giden yolun önündeki engellerin açılması söz konusudur ve bu yolda, sosyalist olmayan ilericiler, demokratlar, sosyal demokratlar da- gidebildikleri yere kadarvardır. Bu durumda "Sosyalizmi hergün, adım adım kurmaktayız" demek, tartışmalara, hayalciliğe açık bir sözdür, "Hani nerede bugün kurduğun sosyalizm" sorusunu gündeme getirir. Sol, ciddiye alınabilmek için, marjinallikten kurtulmak, bunun için de teorilerini kendine saklayıp, kitselleşmek, kitlelerin en güncel sorunlarına, onların anlayacağı dilden, onlarla birlikte -ve kesinlikle, hiçbir biçimde onlara yabancılaşmadan!- eğilmek zorundadır. Vagonlarından kopmuş lokomotif, bir şey yapamaz. Öyleyse, yukarıdaki aşamalara dönersek, önce teslimiyetçiliğin, daha sonra hayalciliğin-uzakta görünen ile yakında yaşananı uzlaştırabilme güçlüğünden doğan, sosyalistlerin yaygın hastalığının-aşılması söz konusu.. Bu iki rahatsızlık aşılabilmiş değil.. Bunların sonucu olarak, Sol'un kişiliksizliği, silikliği konusu gündemdeki yerini korumakta.. Şu an için sosyalist kimliğin bu kadarı "Lâzım ve kâfi"dir!

Daha yola çıkarken, kapitalizmle ortak noktalar değil, benzemezlikler ortaya konulmalıydı. Yoksa, "Niçin çıktınız ortaya?" diye sorarlar. Bilimsel bir araştırma yeri olmaktan ötede, düzeni değiştirmekle yükümlü olması gereken bir Marksist parti, herşeyden önce, burjuva partilerinden farklılığını koymak zorundadır. Yoksa, sosyalizmin geçirmekte olduğu sarsıntıdan sonra ortaya çıkan sosyalist hareketin, Sol'daki teslimiyetçiliğin bir uzantısı olduğu yargısına varılır. Kapitalist sömürüyü daraltan bir "Pre-sosyalist" ekonomik program, şarttır!

Sosyalist ülkelerdeki olumsuzlukların sorumlusu, Türkiye Solu olamaz! Bu nedenle, tamamiyle yersiz çekingenliklerden, suçluluk havalarından bir an önce sıyrılıp, asıl suçluyu, kapitalizmi ve onun emperyalizmini -60'lı yıllarda Sol'un ve TİP'in yaptığı gibi -hakettiği suçlama bombardımanına tutmak ve suçlu iskemlesine oturtmak gerekir. Sol'un insiyatifi ve düşünsel alanda üstünlüğü elinde tuttuğu ve işbirlikçi kapitalizmi savunma durumunda bıraktığı o günleri unutmak olası değil Bunun için de, önce, dünya sosyalizmindeki depremin gerçek nedenleri saptanmalı, sosyazimin haksız değil, güçsüz kaldığı, çepeçevre düşman bir emperyalist kampın ortasında savunma içgüdüsü içinde demokrasinin ne denli işletilip yenilenmenin gerçekleştirilebileceği insaflıca saptanmalı, alternatif bir sosyalist modelin böylesi, emperyalizmden arındırılamamış bir ortamda yaşamasına ne denli izin verilebileceği de değerlendirilmelidir.

İlkeli, kişilikli, aktif tutum takınma konusunda, kürt sorununa da değinilmelidir. "Kürtler diledikleri gibi yaşamalıdırlar!" demek, sorumluluk taşıyan, aktif bir politika mıdır, yoksa "ne halleri varsa görsünler!" deyip karşıdan seyretmek mi?

Oysa, siz bir yandan bu konudaki demokratik yöntemleri tartışırken,öbür yandan, silahlı mücadele yürütenler, hızla yeni yeni politikalar üretip tırmandırıyor ve sizin bu politikaları seyredip onaylamanız bekleniyor! Bir an önce konuştuğunuz konular bir an sonra bayatlamış oluyor. Her an, tutarlı ya da tutarsız, değişen mantıklar kullana, kullana.. Şu andaki konu, Kuzey Irak'taki yeni Kürt federe devletidir. ABD çizdi, gereken boş alanı Çekiç Güç açtı. İcazetini, Talabani ile Barzani, gidip Vaşington'dan aldı. İki gün sonra bir "devlet" doğdu. Bu "devlet"i tanıyalım mı, tanımayalım mı? Türkiye Solu'nun bir açık oturumunda, TC'nin tanımaması eleştirildi, "Belli başlı ülkelerin bu sözkonusu devleti tanıması durumunda, Türkiye'nin, manevra yapma olanağı vermeyen bir tutum almasının doğru olmayacağı" savunuldu.

Sınırımızda yangın var. Yangının öbür yarısı da, içimizde.. Olayla, Irak'tan sonra, ilgili ikinci ülkeyiz. Etle tırnak iç içe olduğumuz böyle yaşamsal bir sorunumuzda, kendi çıkarımızı kesin, kararlı bir biçimde ortaya atmayıp, hariçten -taa Atlantik ötesinden- gazel okumaları bekleyerek, "Dur bakalım, büyükler ne diyecek?" diyerek seyirci kalırsam ve kendimi ona göre ayarlarsam (ki, bu "devleti"i yaratan mimarların niyetleri, ne yapacakları, belli değil mi?), benim yıllar yılı, en belirgin özelliği antiemperyalist oluşu olan Türkiye Solu kişiliğim, bu "Belli-

başlı ülkeler"in dümen suyuna girersem, ne olacak? Oysa, bu "bellibaşlı ülkeleri kollama"yerine, ABD yapısı bu Çekiç Güç'ün Orta Doğu'da özellikle de, yabancı üsleri, ikili anlaşmaları hâlâ tasfiye edemeyen kendi ülkemizde ne aradığı sorulmalıydı. O ABD ki, yalnız bu yeni "devlet"e değil, "Güneyden 32'inci, kuzeyden 36'ıncı paralel" deyip, Irak'a harita çizmete, dilediğine - Arafat gibi- haritada yer vermemektedir. (Kuşkunuz olmasın, yeni bir Türkiye haritası da, sümenin altındadır!).

Kimlik sorunu, şu anda - Türk ve Kürt- hepimiz için gündemdedir. Kavramlar kadar, kimlikler de özellikle karıştırılıyor. Benzemezliklerimizi yadsımak, kuşkusuz, bilimsel olmaz. Yalnız, benzerliklerimizi görmezlikten gelmek, benzemezliklerimizi yapay olarak abartıp bir yabancılaşmaya kadar, tek boyutlu siyasal bir amaçla zorlayıp bir şablon yaratmaya çalışmak da bilimsel değildir, asimilasyondan farkı yoktur, inandırıcılığı, ciddiyeti de o kadar olabilir. "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Büyük Türkiye" neyse, "Dört ülkede Kürtlük" de, odur!

Bir panelde bir kürt konuşmacı, "Bütün kürtler PKK'yı destekliyorlar" dedi. İki dakika sonra "Ne istediğini bilmiyorlar" dedi. "Bu son sözünüze aynen katılıyorum" dedim, "Ne istediğini bilebilmek için, yasaksız, sağlıklı bir tartışma ortamı gerekir önce. Demokratik mücadelemizin ortak şemsiyesi altında, adım adım, kendini tanıyarak ve de kanıtlayarak yol almanın sağlılıklılığına inanıyorum."

Tek boyutlu bir ayrı devlet kurma isteği ve bin dereden su getirerek, her an başka bir mantık öne sürerek ve bu yolda mantığı zorlayarak tek boyutlu bir yaklaşım, ne denli ciddi, tutarlı, kalıcı olabilir? Bu mantık oyunlarıyla altı oyulmak istenilen Milli Mücadele, Misak-ı Milli kavramlarına, "Üniter devlet!", "Resmi ideoloji!" suçlamalarına gelince... Akıl, ne, herhangi bir düşüncenin resmi ideoloji adına yasaklanmasını kabul edebilir, ama ne de "Resmi ideolojidir!" suçlamasıyla önceden düşüncelerin tartışma dışı tutulmasını.. Misak-ı Milli de, demokratik bir platformda savunulabilmelidir. Yoksa, bu tek yanlı bir oyun olur. Türkiye cumhuriyeti'nin belkemiği olan bu kavrama, hiçbir mantık zinciri vurma gereği duymadan, tam cepheden saldırabilmeyi, demokratik bir hak olarak sayıyor, fakat tutarsız, önyargılı buluyorum. Canlının en küçük ,yaşama birimi olan hücre, yaşamın "olmazsa olmaz"ıdır, her türlü mantıktan daha üstün olan yaşama içgüdüsü, onun temel mantığı olup, kendi içindedir. Bölünen hücreyi hiçbir yapıştırıcıyla yapıştıramazsınız. O artık iki canlı değil, iki ölü parçadır. Hücrenin üzerindeki zar, inceciktir ama, onu sıyırırsanız, içindekiler pelte gibi yayılıp dağılır. O zar, o bütünlük, kolayca gözden çıkarıverdiğimiz, Misak-ı Milli'dir. O, Türk ya da Kürt, hepimize gereklidir. Sosyalist düzeni de ancak onun üzerinde kurabilirsiniz, Kürt haklarını da onun üzerinde savunabilirsiniz. O yoksa, "Ben" yokum, boşluktayım, gerçek dışıyım. Devleti var, yurdu yok, binası var arsası yok bir turist Yaser Arafat örneği, bir "Dünya Vatandaşı" olup çıkmak var sonunda.

Şu anda dünyada bir tek enternasyonalizm, proletaryanın değil, emperyalizmin enternasyonalizmi yürürlüktedir, kendimizi kandırmayalım.

Geçenlerde bir Kürt aydını, federasyon çözümünün Almanya'da, ABD. de ve Kanada'da başarılı olduğunu, basında açıklıyordu. G7 ülkelerinin üç büyük parababası! Gelişmemişlerden -hele bölgemizde!- federasyon olarak varlığını sürdürebilen, var mı? Tito'nun "mozayik"i, ortada! Sovyetler, Çekoslovakya, önümüzde! Güçlü para, birleştiriyor, hem de 45 yıllık bölünmüşlüğü şu kadar milyar mark karşılığında Sovyetler'den resmen satın alarak.. Karşısındakileri ise dağıtıyor. Güçlü paranın dinamizmi, parçalanmayı bastırabiliyor. Güçsüzler, parçalanmanın dinamizmini yaşıyorlar. Bu durumda, federasyon bir yana bırakılıp, doğrudan doğruya, parçalanma konuşulmalıdır.

Özetle, Sol'da salt direnmek, bir özveridir, erdemdir. Yalnız, bunun bir üretkenliği yoksa, sessizce erimektir. Marksist kimliğine titizlik gösteren Sol, silinmek istemiyorsa, kendi görüşlerini açık olarak ortaya koymalıdır, politikalarını kendisi üretmeli, başkalarının üretip her an tırmandırdığı sorunu ve "olmazsa olmaz"ı olan ABD'nin bölgeden uzaklaştırılması için çaba harcamak, temel bir politika olmalıdır. Sol, "Yurt" sorununa - Türklerin ve Kürtlerin ortak konusu olarak- sahip çıkmalı ve emperyalizmin kalın çizgisinin bu iki halk arasında değil, Türkiye ile ABD arasında bulunduğunu unutmamalıdır. Emperyalizm ve işbirlikçileri karşısında ulusal soruna hep sahip çıkagelen Türkiye Solu, bir gün bölünme gündeme getirilir de, bu kavram kargaşası içinde suskun ve seyirci kalarak, "ulusal"lığı bu işbirlikçi burjuvaziye kaptırırsa, bu durumu halkımıza anlatmakta çok zorluk çekeceği gibi, hem kendi kimliğinde, hem de geleceğin Sol'unda, haksız yere, onulmaz bir yara açmış olacaktır. ■

SBP GENEL YÖNETİM KURULU KARARLARI

Sosyalist Birlik Partisi Genel Yönetim Kurulu 7-8 Kasım 1992 tarihlerinde Ankara'da toplanarak gündemindeki konuları görüştü. Karar haline getirilen çeşitli konulardaki görüşlerin okurlarımızın ilgisini çekeceğini düşünerek kamuoyuna yapılan açıklamayı yayınlıyoruz.

BİRLİK

SBP GYK, ulusal ve uluslararası durum üzerinde kapsamlı bir biçimde durarak ekte sunulan metinleri karar altına aldı.

SBP GYK, komisyonlarca hazırlanan **yeni bir anayasa, iş kanunu, siyasal partiler yasası ve sendikal yasalar için çerçeve metin ön taslaklarını** tartıştı. Bu tartışmaların ışığında üzerlerindeki çalışmaların tamamlanmasından sonra ön taslakların parti içi tartışmadan geçirilerek son biçiminin verilmesini ve sonradan kamuoyuna açıklanmasını kararlaştırdı.

SBP GYK, partinin **örgütlenme sorununu** birinci derecede önemli bir sorun olarak ele aldı. SBP'nin işçi sınıfımız, emekçi halkımız ve ülkemiz önünde üzerine düşen ödevleri daha etkili bir biçimde yerine getirebilmesi için ve seçime girmek bakımından gerekli örgütsel barajı aşacak örgütlenmenin 1993 yazına kadar tamamlanmasını karar altına aldı, bunun gerekleri için Merkez Yürütme Kurulu'nu görevlendirdi.

SBP GYK, genel politik durum, Kürt sorunu ve Kuzey Irak'a müdahaleyi değerlendirerek: "SBP,

• Kürt sorununun çözümünde askersel yöntemlerin sonuç vermeyeceğinin altını çizer,

• Kuzey Irak'a yapılan devletler hukukuna ve ülke çıkarlarına aykırı askeri müdahalelerin bir an önce durdurulmasını talep eder.

• Kürt sorununun tam çözümünün Türklerin ve Kürtlerin kardeşliği ve Kürt halkının hak ve özgürlüklerinin kabulü temelinde, demokratikleşme ve Kürt sorununun çözümü için bugünden atılacak somut olumlu adımlardan geçtiğini vurgulayarak bir kere daha ifade eder.

• Orta Doğu çapında tüm sorunların çözümünün büyük emperyalist devletlerin karışmasını dışlayarak Türk, Kürt, Arap, İran ve tüm bölge halklarının diyalog ve işbirliği yolu ile çözülebileceğine dikkatleri çekerek, bu temelde, Irak Kürtlerinin güvenliğinin sağlanmasında Birleşmiş Milletler'e bağlı geniş bileşimli bir gücün daha olumlu çıkacağını belirterek, Çekiç Güç'ün görev süresinin uzatılmayarak Türkiye'den çıkarılmasının yaşamsal öneminin altını bir kere daha çizer."

SBP GYK, 1 Kasım yerel seçimlerini değerlendirerek:

• Koalisyon partilerinin kaybının gerek ekonominin iyileşmesi ve gerekse demokratikleşmeyle ilgili olarak halka verdikleri sözleri tutmamalarından kaynaklandığını;

• Hükümet partilerinin zayıflamasına rağmen 12 Eylülcü parti olarak ANAP'ın aldığı sonucun halkımızın bu partiye karşıt olan tutumunun devam ettiğini;

• Refah Partisi'nin kabul edilmesi gereken belli bir başarı elde ettiğini, bunda yolsuzluk, talan ve vurguna dayanan ANAP, DYP, SHP belediyeciliğine tepkinin,

Refah Partisi'nin seçim kampanyasında çalışan sınıflara seslenen, düzen karşıtı, militan faaliyetinin ve sosyalist solun halkta iz bırakmış düşünce ve sloganlarını değerlendirmesinin de etken olduğunu;

Ancak burada seferber ettikleri dev mali kaynakların rolünün önemli olduğunu ve seçime katılma oranının düşüklüğü ve RP oylarındaki mutlak artışın az olmasına karşın, diğer partilerin kayıpları nedeniyle bu partinin oylarının oransal artışının olduğundan fazla görülmesine yol açtığını;

• Bir bütün halinde 1 Kasım yerel seçimlerinin sermayeci sınıfların ve yeni sağ politikaların etkisi altında parlamentodaki başlıca partilerin merkeze, merkez sağa ve burjuvaziye doğru kaydığı koşullarda özellikle yerel iktidarlar, belediyeler için ve genel olarak işçileri, köylüleri, emekçileri savunan sol sosyalist politika ve partilerin işlev ve şanslarının artabileceğini ortaya

koyduğunu saptadı.

SBP GYK, ekonomik durumu değerlendirerek "Partimiz;

• Koalisyon hükümetini, monetarist politikalardan vazgeçmeğe çağırıyor.

• Enflasyonla emekçinin gelirine, cebine elini uzatmaktan vazgeçilerek, gerçek bir vergi reformu ile çok kazanıp, vergi ödemeyenden vergi alarak kaynak yaratmaya yönelmenin gerekliliğinin altını kuvvetle çiziyor.

• Fonların eksiksiz olarak bütçeye dahil edilmesinin gerekliliğine işaretle, fon talanından ve bu ad altında çoğunluğu emekçilere yüklenen fiili vergilerden vazgeçilmesi için hükümeti ve parlamentoyu 1993 bütçesinde gerekli önlemleri almaya ve bu konuda kamuoyunu uyanık olmaya çağırıyor.

• KİT'leri özelleştirerek kamunun elindeki kaynakları yerli ve yabancı sermayeye aktarmak yerine, kamunun kaynak ihtiyacını destekleyecek hale getirilmelerinin KİT sorununun esas çözümü olduğunu söylüyor.

• Memuru ve sözleşmeli personeliyle kamu çalışanlarının grevli sözleşmeli sendikal hakları temelinde ücret ve çalışma koşullarının düzenlenmesi için gerekli şartların acilen yerine getirilmesini istiyor.

• KİT çalışanlarının resen emekli edilmeleri işlemlerinin durdurulmasını acilen talep ediyor." dedi.

SBP GYK, dış politikayı değerlendirerek "SBP;

• Tüm ülkelerle olduğu gibi Türki cumhuriyetlerle de, tarihi ve kültürel yakınlıkları da değerlendirilerek eşit bir biçimde ilişkilerimizin yürütülmesinden yanadır.

• Bu cumhuriyetler ve topluluklarla ilişkilerde milliyetçi, faşist, fanatik çevrelerin sorumsuz girişimlerine karşı uyanık olunması gerektiği kanısındadır.

• Bu ülkelerin işçi, emekçi kitleleri ve onların örgütleri ve ilerici güçleri ile ülkemiz işçi emekçi sınıfları ve örgütlerinin tanışması ve ilişkilerinin başlaması ve gelişmesi için çabaların arttırılması gerektiğini ve bu yolda kendi girişimlerini arttırmaya çalışacağını belirtir.

• Kıbrıs sorununun yerine demokratik olarak temsil edilen ilgili taraflarca kabul edilebilir, eşit, adil bir çözümle; bağımsız, birleşik, askerden arındırılmış, her iki toplumun siyasal eşitliğine dayalı federal bir Kıbrıs devleti ile sonuçlandırılması gerektiği konusundaki tutumunu tekrarlayarak, sorunu çözümsüzlüğe tıkamaya çalışan çevrelerin teşhiri için çaba harcayacağını açıklar.

• Dış politik ilişkilerde bağımsızlığın ve eşitliğin bugünkü ulusararası ortamda da önem ve gerekliliğinin sürmekte olduğunun altını çizer." dedi.

SBP GYK, insanlığın binelrce yıllık eşitlik, özgürlük, kardeşlik, adalet, sınıfsız, sömürüsüz ve devletsiz bir toplum için mücadelesinin belirleyici önemdeki tarihsel ve devrimci evrelerinden biri olarak **Büyük Ekim Devrimi'ni** 75. yılında "insanlığın sosyalist geleceği için mücadelesindeki kararlılığını vurgulayarak" andı.

SBP GYK, birlik sorunu üzerinde durarak diğer Marksist partiler ve güçlerle ilişkilerini rekabet ve çatışma biçiminde değil, diyalog, işbirliği ve ortak mücadele çerçevesinde ele alacağının altını bir kere daha çizdi.

SBP GYK, 1. Kongresinde alınan karar çerçevesinde Mart 1993 sonunda bir **program ve tüzük kongresi** kararlaştırdı ve ilgili komisyonu seçti. ■

SBP Genel Yönetim Kurulu'nun Açıklaması:

EKİM DEVRİMİNİN 75. YILDÖNÜMÜ İÇİN

1789 Büyük Fransız Devrimi, 1871 Paris Komünü ve 1917 Büyük Ekim Devrimi dünyamızın gelişiminde ileriye doğru büyük yürüyüşünün birbirini izleyenn adımlarıdı. İnsannlığın binlerce yıllık eşitlik, özgürlük, kardeşlik, adalet, sınıfsız, sömürüsüz ve devletsiz bir toplum ideali için mücadelesinin belirleyici önemdeki evreleridir.

SBP GYK insanlığın, dünya işçi ve emekçilerinin bu büyük ütopyaya doğru yürüyüşünde tarihsel ve devrimci en önemli dönüm noktalarından biri olarak, Büyük Ekim Devrimi'ni, 75. yılında insanlığın sosyalist geleceği için mcadeledeki kararlılığını vurgulayarak anar.

TEKTAŞ AĞAOĞLU

KEMALİZMİN KEMALE ERİŞİ

Bütün hükümetlere arız olan bir özelleştirme özleminin yarım yüzyıldır bir türlü gerçekleştirilmeyip KİT'lerin giderek daha da gelişmiş ve her bir alana doğrudan ya da iştirakler yoluyla yayılmış olmalarını başka nasıl izah edebilirsiniz? Politik manipülasyon ise, Türkiye özel sermayesinin bugüne kadar vazgeçemediği -ve zaten hiçbir kapitalist ülkede asla vazgeçilmemiş olan- bir sermaye birikimi ve rekabet aracıdır.

"2. Cumhuriyet"çilerin ikide bir anti-Kemalist lâflar ettiklerine bakmayın siz, onlar yaşadığımız çağın yeni-Kemalistleridir. Kemalizmin iki özelliğine meftunlar: 1) Kapitalist özel teşebbüsçülük; 2) Tepeden inmecilik. Türkiye'de zaten bu ikisi hep bir arada gitmiştir. Kemalizmin de özü buradadır.

Mustafa Kemal hayranı değiller, doğru. Ama bu fazla bir anlam ifade etmiyor. Yaşanılan çağ bundan elli, altmış yıl öncesi değil. M. Kemal hayranlığına ihtiyaçları yok. Bugünü yaşıyorlar. Onun için de T. Özal'a hayranlar!

Biliyorsunuz, T. Özal "zenginleri sever". Rahmetli Menderes ülkenin saadetini "Her mahallede bir milyoner yaratılmasında görüyordu. Milyoner sevgisini, "Çalışınız, zengin olunuz" sözüyle ilk dile getiren ise M.Kemal'dir. Bunu herkes bilmez. Tarihçiler biliyor. Namuslu olanları bildiklerini söylüyorlar.

"1. Cumhuriyet", bânisinin irşatları doğrultusunda, bir "müstakbel milyonerler" cumhuriyeti olarak doğdu ve elhamdülillah bugünlere ulaştı. "Altı Ok devletçiliği"nin doktrin olarak da, fiiliyat olarak da özel koşullara uyarlı özel teşebbüsçülük olmuş olduğu bugün artık çok iyi biliniyor. 1950'lerde, 60'larda yaşamıyoruz. İki nesil iktisat tarihçisi bunca yılı boşa geçirmedi.

1946'dan bu yana Cumhuriyet tarihi özel teşebbüsçülüğün devlet eliyle, devlet desteğiyle, devletin aktif koruması ve kollamasıyla serpilip büyümesinin âdeta özal tarihidir. 1930'ların başından 1946'ya kadar olduğu gibi, ondan sonra da devlet tüm politikaları ve uygulamalarıyla özel teşebbüse yataklık etmiştir. İsmet Paşa'nın, Celal Bayar'ın politik kariyerleri, başından sonuna dek, Kemalist "karma ekonomi" anlayışının ve pratiğinin Türkiye kapitalizminin ilk birikim ihtiyacını karşılamaya yönelik olduğunun kanıtıdır. Kadro'culuk deseniz, 1930'ların Türkiye ve ağır krizli dünya ortamında bu çabaya ideolojik kılıf uydurma denemesiydi; spesifik devletçi vurgulamasıyla kolektivizmden uzak olduğu kadar faşizme yakındı.

Devlet bugün de tüm politikaları ve uygulamalarıyla özel teşebbüse yataklık ediyor. Örnekse, şu ünlü KİT'ler.. Başa geçen bütün yönetimlerin bunları arpalık olarak kullandıkları ve politik manipülasyona alet ettikleri doğrudur. Ama onlardan bu nedenle vazgeçemedikleri iddiasının hiçbir doğru yanı yoktur. Türkiye ekonomisinde devlet sermayesi ile özel sermayenin İş Bankası'nın kuruluşundan bu yana süregelen iç içeliği Türkiye kapitalizminin kendine özgü varlık koşuludur.

KİT'lerdeki dillere destan "fazlalık" istihdam, özel sektörün gerçekleştirmekten âciz olduğu istihdamdır. Türkiye'de işsizlik - "fevkalâde başarılı" özel teşebbüsümüz sayesinde- öylesine yüksek boyutlara ulaştı ki hemen hiç sözü edilmez oldu. Âdeta "kayıplara karıştı!" Bu bağlamda koparılan, KİT'lerde "gereksiz istihdam" gürültüsünün ardında bir yandan özel sektörün aczinin itirafı, öte yandan ülkede sendikalı işçi sayısını azaltma ve sendikal mücadeleyi batağa sürme özlemi ve gayreti yatıyor.

Gerçek o ki özel sektörün KİT'lerin genelde gördüğü işlevden de, aktif devlet desteğinin diğer biçimlerinden de gerçekten vazgeçilmesine ne boyu ne bosu yetiyor. Kimi KİT'ler eliyle belli alanlarda sürdürülen devlet tekelinin kalkmasıyla uluslararası rekabet ortamına dalınması, mevcut sermaye birikimini ve gelecekten beklentileri hallaç pamuğu gibi atacaktır. Korumacı gümrüklere ve teşviklere son verilmesi sanayicilerin ve onlara doğrudan bağlı kesimlerin korkulu rü-

yasıdır. Tarım ürünlerine devlet desteği politikasından vazgeçmek, başta sanayi olmak üzere özel sektörün geniş kesimlerini pazarsız bırakıp can evinden vurmaktır. Türkiye'de özel teşebbüs, devlet ona baştan beri yürü ya kulum dediği için bugünlere vardı. Türkiye kapitalizminin TC devletinden başka sırtını dayayacağı nesi var? Arkalarında devletin sıcak elini hissetmediklerinde başlarına ne geleceğini en iyi özel teşebbüs erbabı biliyor.

Bu bakımdan "2. Cumhuriyet"çilerin özel teşebbüs hayranlığı anti-devletçilikleriyle temelde çelişiyor. "2. Cumhuriyet"çilik ne kadar çok özel teşebbüsçüyse o kadar az anti-devletçi olmaya mahkûmdur. Somut gerçeklik zemininde bu tarz "anti-devlet"çilik sermaye ile devlet arasındaki organik bağın ve ilişkinin kesilmesini değil, yeni bir biçime sokulmasını ve bu arada devletin sosyal işlevlerinden soyunmasını öngörmekle sınırlı kalmak zorundadır. ("Anti-devletçi" "2. Cumhuriyet"çiler arasında en gürültücü, şirret kalemlerin kapitalizm hayranlığı ve iflâh olmaz sosyalizm düşmanlığının yanısıra sosyal refah devleti uygulamalarından, sendikalardan, grev yapan işçilerden, KİT'lerden, vb. her fırsatta nefret beyan etmeleri ve bu arada Madam Thatcher'e hayran olmaları elbette boşuna değil. Sözgelimi, sendikacılığın politik bir kararla (devlet zoruyla) lağvedilip yerine Japon ya da Güney Kore usulü işçi-işveren "uzlaştırma" kurulları getirilmesini, ardından da ola ki yasak grev yapan işçilerin üzerine salınacak polisin özelleştirilmesini isteyebilirler!)

Bu çelişki ancak devletçi uygulamaların yıllardır özel sektöre sağlayageldiği özel imkânların yerine uluslararası "rekabet"in, yani emperyalist tekellerin sağlayacağı "imkan"ların ikamesiyle çözülebilir. "2. Cumhuriyet"çi mantığın ana doğrultusu da budur. Sorun, "milli ekonomi" mi, yoksa uluslararası entegrasyon ya da "karşılıklı bağımlılık" mı sorunu değil. Eşitsiz gelişmenin geçerli olduğu ve eşitsizliklerin gittikçe büyüdüğü koşullarda bu tür bir "ikilem"in kırk satır mı, kırk katır mı ikileminden başka bir anlamı yoktur. "2. Cumhuriyetçi" mantık bu ülkenin insanlarını katırla satır arasında tercih yapmaya mahkûm etmeden yana bir mantıktır.

Bu mantık doğrultusunda bir yeniden yapılanma, Cumhuriyetin 20'li yıllar sonu ve 30'lu yıllarda gerçekleştirdiği yeniden yapılanmaya öz olarak tam paralellik arzediyor. Kapitalist özel teşebbüscülüğün ana gelişme doğrultusu her yerde -ama koşullara göre değişik zamanlarda- "milli" ekonomiden "karşılıklı bağımlılığa", yani emperyalizmle bütünleşmeye geçiş yönündedir. Atatürkçü Cumhuriyetin kurulması ve yerine oturması sürecinde sermaye-milli ekonomi ilişkisi gelişen "milli sermaye"nin uluslararası (kapitalist) ekonomik entegrasyon içinde yerini almasını sağlayacak ana dinamikleri o günden içinde taşıyordu. "Batılılaşma" ve "Batıcılık" hem kapitalist ekonominin üst yapısını kotarmanın yolunu, hem de aynı zamanda Doğu-Batı (sosyalizm-kapitalizm) çatışmasında "son tahlilde" -fiilen- Batıdan yana olmayı içeriyordu. Bugün ulaşılan "karşılıklı bağımlılıklar" düzeyinde Türkiye kapitalizminin uluslararası kapitalizme entegrasyonunun ölçüsü ile "2. Cumhuriyet"çiliğin uluslararasıcılığı arasında çok yakın bağlar olması hiç de "tesadüf" değil.

"2. Cumhuriyet"çilerin çok büyük bir bölümü acaba niçin ABD'nin başını çektiği "Yeni Dünya Düzeni"nin şaşmaz savunucusudurlar; niçin emperyalizmin işine gelen yerde her ulusun ya da halkın kendi kaderini tayin ve bağımsız olma hakkından yana, gelmeyen yerde değiller; niçin daima güçlülerin zayıfları tepelemesini onaylarlar. Üçüncü Dünya'ya düşmandırlar, bağımsızlıkçılığı küçümserler, emperyalist güçleri uygarlığın, demokrasinin ve özgürlüğün, insan haklarının ve barışın teminatı olarak görürler? Bunlar da mı "tesadüf"dür?

Hiç de öyle olmadığı, "liberal ekonomi eşittir demokrasi ve özgürlük" şiarının çığırtkanlığını bunca hevesle üstlenmiş olmalarından belli. O eşitlemenin altında "Yeni Dünya Düzeni"nin bütün halklara yönelik evrensel uyarısı ve tehdidi yatıyor: "liberal ekonomiye (özel teşebbüsçülüğe) hayır diyenlere ölüm!"

Bütün bunlar gösteriyor ki "2. Cumhuriyet"çi zevatın dillerinin altındaki "yeni" cumhuriyet, Kemalist

cumhuriyetin bir eldivenin içinin dışına çıkarılması gibi aynıyla tekrarından başka bir şey değildir. "Anti Kemalist 2. Cumhuriyet"çilik Kemalizmin fiilen kemale ermesidir.

"2. Cumhuriyet"çilikle Kemalist tepeden inmecilik arasındaki ilişki irdelendiğinde de varılacak sonuç yine budur. Ekonomik yeniden yapılanma ile politika ve iktidar sorunu temelde bir bütündür. Bunları birbirinden ayıramazsınız. Ayırmaya kalktığınızda, tıpkı bundan 20-30 yıl öncesinin tipik hızlı Atatürkçüleri gibi, gerçekçi ve somut tahlillerle onlara dayalı tutarlı öneriler yerine, ayağı yere basmayan - ya da, daha doğrusu, hiç de sanmadığınız yerlere basan- fantaziler üretirsiniz.

Türkiye'de "darbeler" tarihi -1923 Ekiminde TBMM'de Cumhuriyetin ilanı ile çözülen politik ve anayasal krizden başlayarak- önyargısız incelendiğinde, "Batıcı-laik" tepeden inmecilik ile sermaye çıkarları arasında doğrudan ve çok yakın bir bağ olduğu ortaya çıkar. 1923-46 arası tek parti diktatörlüğünün işçiden ve köylüden sızdırdığı ilk birikim temelinde özel teşebbüscülüğün 46-50 arasındaki ve 50'den sonraki ileri hamlesi gündeme geldi. Ondan sonra da Türkiye kapitalizminin süregiden varlık koşulları tepeden inmeciliği sermaye birikiminin ve onunla bağlantılı politik yapılanmanın kritik dönemeçlerde devreye sokulan vazgeçilemez aracı kıldı. Otuz yılda üç darbe ülkenin ve halkın tepesine kaçınılmaz "kader" gibi çöktü ve hiçbir darbeye -askeri müdahaleye- karşı çıkmayan özel teşebbüs erbabı her darbeden sonraki yeniden düzenlemelerden kazançlı çıktı.

Örnekse -lâfı uzatmamak için- işte 12 Eylül! Ünlü 24 Ocak kararlarıyla başlatılan "yeniden yapılanma" politikalarının uygulama zemini üç yıla yakın süren askeri diktatörlük ve 83 "genel seçim"inden beri hâlâ süregelen malûm rejimdir. Dönemin "kahraman"ı, kelimenin her anlamında, T.Özal'dır. 83'de adına seçim denilmeye bin şahit isteyen, askeri ipotek altında bir "seçim"le başbakan olan, ekonomide olduğu kadar politikada da hiçbir kayıt kuyut tanımayan iş bitiriciliğin üstadı âzâmı olduğu için onca övgüye boğulan T.Özal! Bitirdiği iş ne? "Karma ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçmenin yolunu açmak."

T.Özal'ın 12 Eylül cuntasında diktatörlüğün iç ve dış destek bağlantılarının temsilcisi olarak en ön safta görev almasından 89 güzünde Cumhurbaşkanlığına terfiine kadar geçen sürede işçilerin gerçek gelirleri ortalama yüzde 50 düşerken, ve ortalama yüzde 50'nin üzerinde seyreden kalıcı enflasyon nüfusun on-onbeş milyonluk bir kesimi dışında herkesin belini kırarken iç ve dış borçlanma astronomik düzeylere ulaşıyor. Sanayi yatırımları düşüşe geçiyor. Eğitimin, sağlığın bütçe payları vahim ölçülerde azalıyor. Çalışan nüfusa oranı yüzde 20'lere vuran işsizlik artık sözü bile edilmesi anlamsızlaşan bir "kader"e dönüşüyor. Ve bütün bunlar olurken büyük sermaye holdinglerinin kârları 10'a, 15'e katlanıyor!

Şimdi bu "2. Cumhuriyet"çilerin hemen tümünün koyu T. Özal hayranı olmaları acaba nedendir diye sormak gerekmez mi?

Tepeden inmeciliğin "tarihi misyonu" geçmişte de birçoklarının gözünü kamaştırmıştı. Bu defa "2. Cumhuriyet"çileri dayanılmaz cazibe alanı içine çekiyor! Güce tapmayı meslek edinmiş belli bir aydın tavrına "harekât ufku" sunuyor. T.Özal hayranlığı 12 Eylül olgusuna onay vermektir. 12 Eylül'ü "yakalanmış bir tarihi fırsat" sayıp üzerine oturmaktır. Makyavelist reelpolitiker yaklaşımın tipik tezahürüdür. Demokrasi, özgürlük, insan hakları, vb. adına öznel mırın kırın etmeler ya da 12 Eylül paşalarına yeri geldikçe yarım ağız sövmeler bu nesnel gerçeği değiştirmez. (Kaldı ki bu malûm zevat arasında 87 siyasî haklar referandumunda T.Özal'ı destekleyerek 12 Eylül yasaklarının sürmesine oy verdiklerini övünçle ilan eden nice ünlüler çıkmıştır.) Özalcılık ve 12 Eylülcülük etle tırnak gibidir. Özal'la 12 Eylül'ün etle tırnak olması gibi. Bu bağlamda, 12 Eylül rejiminin fiilî ve yasal zemininde dilediği gibi at koşturan, sözde "seçim"le gelmiş bir atamalıya övgü düzmenin ne anlama geldiği açıktır.

Burda da bir ikilem ve çelişki sözkonusu. T. Özal ve onun eseri olduğu söylenen "yeniden yapılanma" gökten zembille inmediğine göre, Özalcılık ve Özal hayranlığı tepeden inmeciliğin

ta kendisidir. Değilse, nedir?

"Yeniden yapılanma", "dışa açılma", "liberalleşme", "serbest piyasa reformu" -ya da ne derseniz deyin- demokratik ve özgür katılımla gerçekleşmedi. 12 Eylül generallerinden devralınan 82 "fiili durum" Anayasasının sağladığı imkanlarla gerçekleşti. Ve buna bütün o dönem boyunca süren ve bugüne miras kalan 12 Eylül damgalı baskı ve zulüm uygulamaları, insan hakları ihlalleri, işkence, SS kararnameleri ve Terörle Mücadele Yasaları, askerlerin geride bıraktıklarından da daha ileri işçi hakları kısıtlamaları, vb., vb. eşlik etti. Özal'ın yarattığı, "2. Cumhuriyet"çilerin öve öve bitiremedikleri "liberalizm" mucizesinin ardında generallerin anayasası yatıyor. Bireye (özgürlüğe, demokrasiye) karşı *devleti* öne çıkaran, Kemalist "kutsal devlet" anlayışının şahikası 82 Anayasası.

Bu çelişkiden ikide bir öyle soyut ve mevhum bir "Kemalizm"e sövmekle, ya da 82 Anayasasının günahını ona maletmekle kurtulmak mümkün değildir. Çelişkiden kurtulmanın tek yolu, Özalcı misyonun ya da "vizyon"un "evrensel tarihî haklılığı"na sığınmaktır. Bu da, işte, çağın koşullarına uyarlanmış Kemalist yaklaşımın ta kendisidir.

Nitekim T.Özal'ın ortaya attığı ve ötedenberi savunduğu "başkanlık sistemi" önerisi "2. Cumhuriyet"çilerin tepeden inmeci beklentilerine tam da cuk turuyor. Bugün yürürlükte olan sözde çok partili parlamenter sistemde dahi kendine tek parti devrinin "yönlendirici, bastırıcı" cumhurbaşkanı, "mürşit" işlevini yakıştıran Özal'ın zenginleri sevmesi ve emekçi düşmanlığı, Yeni Dünya Düzeninin, özel olarak ABD politikalarının Ortadoğu'da muhatabı ve yürütücüsü olma hevesi ile başkanlık sistemi özlemi tutarlı bir bütündür. Başkanlık sistemi önerisi, parlamenter sistemin işleyişinin 32 yılda sermaye çıkarları doğrultusunda üç kez askeri darbe yoluyla "düzeltilmek" zorunda kalınmış olması karşısında da bir çözüm önerisidir: tepeden inmeci cunta yönetiminin kurumlaştırılması; politik tercih ve karar süreçlerinin "ülke çıkarı" ve "dünyanın gidişi" adına seçmen iradesinden, parlamento denetiminden soyutlanarak merkezileştirilmesi; Özal'ın ve tüm özel sektör sözcülerinin "koalisyon olmasın, muhatabımızı bilelim!" özlemlerini karşılayacak en ideal çözüm yolu. Elbette ki bu "çözüm" Özal'ın şahsıyla, şahsi politik ihtirasıyla kaim değildir. Sermayenin çıkarlarını korumada ve kollamada çağdaş koşullara uygun, başka yerlerde denenmiş, güvenilir bir sınıf mücadelesi aracıdır. Yakında "başkanlık sistemi" tartışması iyice patlak verdiğinde bütün bu "2. Cumhuriyet"çi "ukala"nın hangi safta yer aldığını hep birlikte göreceğiz.

Bu yazıda Kemalist cumhuriyetten miras bugünkü kurulu düzenin ve onun kendi içinde gelişme perspektiflerinin savunusu yapılmıyor. Bugünlerde ortalığı saran "2. Cumhuriyet" lâfazanlığının içyüzü sergilenmeye çalışılıyor. Türkiye'de bambaşka öncüllerden yola çıkan, bambaşka sosyal gerçeklikleri ve güçleri temel alan, bambaşka hedeflere yönelik bir *yeniden yapılanmaya,* bir *yeni* cumhuriyete bu ülke insanlarının, bölge halklarının ve tüm dünya emekçilerinin âcil ihtiyacı olduğu açıktır.

Tartışmayı sürdüreceğiz. ■

HÜSEYİN HASANÇEBİ

NEYİN NESİ BİR TARTIŞMA?

Türkiye'de bugün "Kemalizm düşüncesi" diye bir düşünce var mıdır; neredededir ve kimler tarafından taşınmaktadır; bu ad altında belirli bir düşünce varsa Türkiye'nin yaşadığı sorunlar üzerinde etkisi nedir; ve adına "Kemalizm" diyegeldiğimiz görüş 90'lı yıllarda Türkiye için ilerici ve devrimci bir düşünce midir, yoksa gerici ve tutucu bir düşünce mi?..

Bu soruların net ve kestirme yanıtları olmadığını baştan kabullenerek "Kemalizm tartışmasına" kıyısından da olsa girmek solun da görevleri arasındadır. Zira Türkiye'de bugün hararetli bir Kemalizm tartışması" sürüp gitmektedir. Evet, Türkiye'nin tartışmakta olduğu, çözüm aradığı, aşmaya çalıştığı temel bazı sorunlar vardır ve bu sorunların kısa zamanda ve doğru çözümlerle aşılamaması halinde Türkiye'nin dipsiz bir karanlığa doğru yuvarlanacağı bilinmekte, en azından hissedilmektedir. Türkiye bugünkü temel sorunlarını tartışırken ister istemez mevcut devlet yapısını tartışmaktadır. Çünkü sorunlar devletin yapısını tartışmadan tartışılamayacak olan sorunlar niteliğindedir. Türkiye'de devletin tartışılması bu devletin kuruluşuna kaynaklık eden ve yetmiş yılına yön veren görüşün tartışılmasıdır. Bu görüş "Kemalizm"dir ve Türkiye, sorunlarını tartışırken devleti, devleti tartışırken de bu devletin kaynağındaki görüş olan Kemalizmi tartışmaktadır.

Türkiye'nin tartışıp aşmaya çalıştığı temel sorunları şu ana başlıklar altında görmemiz mümkündür:

Birinci sorun "Kürt sorunu"dur. Türkiye bu sorunla birlikte 70 yıldır yaşamaktadır; Türkiye Cumhuriyeti devleti kendince bir "hal yolu" bulmuş ve Kürt sorunu ile birlikte bugüne kadar gelebilmiştir. Ama bugün, ister dünyanın koşulları değiştiği için, ister Kürt sorunu nitelik değiştirdiği için veya ister Türkiye artık değişik davranmak zorunda olduğu için denilsin, "Kürt sorunu" ile yaşamanın mümkün olmadığı, eskisinden farklı bir çözüm yolu bulunması gerektiği apaçık görülmektedir. "Kürt meselesinin" tartışılmasında nirengi noktası devlettir. Toplumun büyük çoğunluğu devletten *"öyle"* değil de *"böyle"* davranmasını, soruna barışçıl, demokratik ve siyasal bir çözüm bulunmasını istemektedir ama devlet *"böyle"* değil *"öyle"* davranmakta ısrar etmektedir. Devlet "öyle" davranmaya, 70 yıldır bildiğini okumaya devam ettiği için Kürt sorunu büyümekte ve daha da içinden çıkılmaz noktalara doğru gitmektedir. Bu durumda "yeni bir yaklaşım" için ister istemez devletin yapısı tartışılmaktadır ve devletin yapısını tartışmaya başladığımız noktada "Kemalizm" belirivermektedir. Kemalist düşünce Türkiye Cumhuriyeti devletinin "yapısının" tatışılmasına şiddetle karşı çıktığı için "Kürt meselesini" tartışırken ister istemez "Kemalizm sorununu" da tartışmak durumunda kalıyorsunuz. Kemalizm burada "gerçek bir sorun" olarak ortaya çıkıyor, yeni çözüm yolları aramayı engellemeye çalışıyor; devlet savunuculuğunu misyonunu devralıyor.

Türkiye'nin gündemindeki bir diğer temel sorun "demokratikleşmedir" ve çetin bir tartışmanın konusudur. Gerçi demokratikleşme Türkiye'nin gündeminde 40'lı yıllardan itibaren sürekli vardır ve tartışılan bir konudur. Ama bu kez –tıpkı "Kürt meselesinde" olduğu gibi– durum değişiktir ve hatta "demokratikleşme" sözcüğünün tam olarak karşılamadığı bir sorun, "nihayet Türkiye demokratikleşme yönünde kırk yıldır bu devletle yürümektedir ve bundan sonra da yürüyebilir" denemeyecek, değişik bir şey tartışılmaktadır. Bu devletle gidilmesi olanaksız bir "demokratikleşme" gündemdedir ve dolayısıyla "demokratikleşme" tartışması "devletin

yapısına" uzanan bir tartışmadır. Devletin bu yapısını değiştirmeden, devleti yeniden ve demokratik biçimde kurmadan "demokratikleşme" olamayacağı görüşü genişlemekte ve egemen hale gelmektedir. Kemalizm burda da ortaya çıkmakta ve "devletin yapısı" tartışılsın istememektedir. Kemalistler şüphesiz demokratikleşmeye karşı değillerdir, hatta belki demokratikleşmeye herkesten önce taraftar olan onlardır. Ancak burda "nesnel" bir durum vardır ve 90'lı yılların Türkiye'sinde "devletin yapısını" tartışmayan bir demokrasi tartışması tartışma bile değildir. Kemalist görüş devletin yapısını tartışmaya yanaşmadığı için, demokrasi konusundaki bütün inandırıcılığını ve samimiyetini yitirmiştir; ve bu yüzden giderek demokratikleşmenin engeli haline gelmeye başlamıştır.

Bir üçüncü ana başlık olarak; Türkiye'nin "yeni bir ekonomik gelişme modeli" aradığından ve bu arayışın sorunlarını tartıştığından söz edilebilir. "Model tartışması" aslında Türkiye'nin önüne 24 ocak kararlarıyla veya Özal'la çıkmış değildir. Bir yığın "uyduruk liberal görüşlü" böyle göstermeye çalışsa bile sorun çok daha derindedir ve "bilinen sosyalizm" modelinin çökmüş olmasından kaynaklanmıştır. Varsayım, "bilinen sosyalizm" modeli ile birlikte "ekonomide devletçiliğin" ebediyyen çöktüğü yönündedir. Türkiye'de bu tartışma çok uzun sürecektir. Çünkü Türkiye'de ekonomik yapı, kapitalizmin dinamiklerini devletle bütünleştiren bir yapı olagelmiştir. Kaldı ki Türkiye bu tür kapitalizmin tek örneği de değildir. Ancak mevcut ekonomik yapının, nedenleri ne olursa olsun, kapitalist gelişmeyi tıkadığı da bir vakıadır ve burda kapitalizmin kendisinin değil, bu biçiminin tıkanması söz konusudur. Kapitalizmin evrensel tıkanmışlığı başka boyutta bir tartışmadır.

Bu nokta üzerine gelişen tartışmalar da ister istemez "devletin yapısına" uzanan tartışmalardır. Kemalizmin temel özelliklerinden ve kurduğu kapitalist ekonomik düzenin özgünlüklerinden biri de – bilinen sosyalizme çok benzeyen devletçiliğidir. Hatta, başka nedenlerin yanısıra özellikle bu nedenle Kemalizm bir zamanlar "sosyalizme çok yakın", "sosyalizmden önceki eşik" ilan edilmiş, Türkiye'deki sol hareket 70'li yıllara kadar bu illüzyonu ayakta tutmuştur. İşte Kemalizm bugünkü ekonomik yapı tartışmasında, eskisi kadar katı kalıplar içinde olmamakla beraber, devletin yapısını da tartışma içine aldığı için devletçiliğin her türden eleştirisini "zındık" ilan etmektedir. Burda da Kemalizmin misyonu, diğer iki tartışma konusunda olduğu gibi devletin temellerini ve yapısını her tür eleştiriye karşı savunmak biçiminde ortaya çıkmaktadır.

Ele aldığımız üç temel sorun "yeni bir Türkiye" için tartışılmaktadır. Her "yeni" görüş tutarlı ve doğru değildir ve fakat bu konulara yeni görüş ve açılımlar getirmeksizin de Türkiye'nin yenileşmesi ve yeni bir gelişme konsepti bulması olanaksızdır. Halbuki Kemalizm bu sorunları tartışırken "devletin yapısını" tartışmayarak, tartışılmasını hatta zararlı bularak tutucu ve gerici bir nesnel konuma düşmektedir. Diyelim ki Kemalizm Türkiye'nin batılılaşmak anlamında "çağdaşlaşmasında" belli bir varyantın öncülüğünü yapmıştır; bu kendi temel tezi anlamında bile Kemalizm bugün gerici ve engelleyici bir konumu savunmaktadır.

Hiç kuşku yok ki bu Kemalist Kemalizm için oldukça trajik bir Kemalisttur. Devrimci bir görüşken tutucu bir görüş haline gelmek, bir zaman gelişmenin ve modernleşmenin hemen bütün dinamiklerini kendinde toplamışken, şimdi gelişmenin engeli haline gelmek...

Ama herhalde toplum olarak oturup Kemalizmin trajik sonuna ağlayacak değiliz; Kemalizmin eleştirisini gerçekleştirmek gerekir. Kemalizmin kamil bir eleştirisinin gene Kemalizm içinden, olmadı sol dünya görüşünden çıkması "iyi" olurdu. Ancak ne Kemalizm kendi içinden böyle bir eleştiri çıkarabildi, ne de sol dünya görüşü gerçek bir Kemalizm eleştirisi geliştirebildi. Bugün çarpıcı biçimde görüldüğü gibi Kemalizmin köklü bir eleştiri-

si "sağ" cenahtan geliyor. Sağın Kemalizme yönelttiği eleştiriler elbet bütün veçhelerde haklı değildir; bu eleştirinin kendi içinde tutarlılığı da yoktur ama sağın Kemalizme yönelttiği eleştiriler arasında haklı olduğu ve "ilericiliği" temsil ettiği noktalar da pek çoktur. Bu ters görüntü Türkiye'de Kemalizmin ve genel olarak sol düşüncenin geçmişinde de vardır. Öyle ki cumhuriyet tarihi boyunca sol ve Kemalizm devletin ve resmi toplumun, sağ görüş de sanki sivil toplumun –dolayısıyla demokrasinin– sözcülüğünü üstlenmiş gibidirler. Ama sol düşüncenin kendi içinde bir evrimi vardır, Kemalist görüşün ise böyle bir evrimi olmamıştır. Bunun da sebebi Kemalizmin bir devlet görüşü, bir resmi görüş olmasıdır. Nasıl sosyalist dünya görüşü bir devlet görüşü olarak, en azından başlangıçta taşıdığı dinamik hüviyeti tez zamanda yitirmiş ve kendi açtığı yolun engeli haline gelmiş ise, devlet görüşü olarak Kemalizmin de başına aynı şey gelmiştir. Kemalizm bir doğma haline gelmiş ve kendi eleştirisini kendi içinden çıkaramamıştır.

Kemalizmin kamil bir eleştirisi soldan da gelmemiştir. Bunun bir çok nedeni, Türkiye solu için de bazı özel nedenleri vardır. Türkiye'de sosyalist marksist sol da dahil, solun tümünün Kemalizmle sıkı bir göbek bağı bulunmaktadır. Gevşemiş olsa bile bu bağ teorik düzlemde sürmektedir.

Kemalizmin sola "sol" görüşmüş gibi görünmesinin karşılıklı nedenleri vardır. Kemalizm Kemalistta bir milli kurtuluş hareketi olduğu için ve milli kurtuluş düşüncesinin tümüyle Marksizmin içine alındığı dönemler yaşandığı için, bu dönemlerde Kemalizm neredeyse Marksizmin akrabası ilan edilmiştir (1960-1970 arası). Marksizm 20. Yüzyıl'da devletçilik olarak tezahür ettiği için de, zaten devletçi olan Kemalizm düşüncesi Marksizme pek aykırı bulunmamıştır. Ayrıca Kemalizmin batıya karşı hesaplı ve mesafeli tutumu "antiemperyalizm" olarak görülüp desteklenmiş, Sovyet dış siyasetinin de kefilliği altında bu "antiemperyalizm" Türkiye'deki marksist harekete Kemalizm muhibliği olarak bulaşmıştır. Zaten Kemalizmin bir ideoloji, sistematik bir dünya görüşü imişçesine topluma sunulmasında marksist solun da önemli bir işlevi olmuştur. Kemalizm düşüncesini bir vakit komünizmden cayan kadrocular, başka bir vakit Marksizmi milli bağımsızlık düzeyine indirgeyen "milli demokratikçiler" oya titizliğiyle işlemişler, demokratik olmayan, sivil toplumda temeli bulunmayan, şark despotizminin bütün çizgilerini kurduğu cumhuriyete taşıyan ve siyasal işçi hareketini Türkiye'de daha doğmadan boğmaya çalışan Kemalizmden sol bir ambalaj yaratmayı başarmışlardır. Bunda bizatihi Marksizmin kendi içinde saklı pozitif ağırlıkların da rol oynadığı söylenebilir.

Basitleştirerek özetleyecek olursak, bugün Türkiye'de Kemalizm, üç temel sorunla bağlantılı olarak tartışılmaktadır. Üç temel sorunun üçü de devletin yapısına ilişkin olarak ancak ciddi biçimde tartışılabilir sorunlardır. Kemalizm bu üç sorunun üçünün de "devlete bağlanmadan" tartışılmasını istemekte, yani bir anlamda tartışılmasın istemektedir. Hangi açıdan olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti devletinin yapısına ve temel düşüncesine dönük eleştiriyi Kemalistler hemen orda, peşinen "emperyalizmin manüplasyonu" veya "Amerikan mandacılığı" olarak damgalamaktadırlar. Kemalistlerin bu suçlamasından marksist solun alınması için bir neden de yoktur çünkü marksist sol bu tartışmaya henüz girmiş değildir.

Biraz daha basitleştirecek olursak tartışmanın genel olarak "1. cumhuriyet mi, yoksa 2. cumhuriyet mi?" sorusuna indirgendiğini görürüz. "Cumhuriyeti yeniden ve demokratik biçimde kurma" tezini "2. cumhuriyetçiler" savunuyorlar. "2. cumhuriyeti" savunan görüşün solculukla, hatta demokratlıkla mantıklı ve sağlam bir ilişkisi olduğu söylenemez. Bu görüş daha çok "yeni sağ" tezlerden beslenmekte, kapitalist batı felsefesine çabuk ve koşulsuz bir teslimiyeti Türkiye'nin bugünkü açmazdan kurtulması için tek

çare olarak göstermektedir.

Kemalist görüş ise adeta oyuna gelir gibi "2. cumhuriyetçilere" karşı "1. cumhuriyeti" savunuyor. Bir anlamda Türkiye Cumhuriyeti devletinin yapısal değişimini Türkiye'nin sonu olarak yorumluyor, demokratikleşmenin mevcut siyasal yapı içinde olabileceğini ileri sürüyor. Besbelli ki Kemalizm bu tartışma içinde hiç ummadığı bir konuma sürükleniyor. Bu konum gerici ve tutucu bir konumdur.

Halbuki Kemalizm devlet fikrinden kendini kurtarabilse, Türkiye'nin sorunlarına "yeni sağın" sulandırmasına tepki olarak değil de kendi çağdaşlaşma tezinin uzantısı olarak bakabilse, Türkiye'nin Kemalistlerle Özalcılık arasına sıkışmış neyin nesi bir tartışmadan çok daha anlamlı bir tartışmaya gereksinim duyduğunu görebilir, akıntıya karşı yüzme gayretinden vazgeçebilir.

Evet ama bunu başaramaz. Bir yandan Kemalizm olarak kendisi dünyanın bugünkü koşullarında yavan bir milliyetçilikten daha öte bir düşünce olamadığı, bir yandan da zaten iflas etmiş sosyal demokrasiden başka bir siyasal ufuk geliştiremediği için başaramaz. Aynen bugün olduğu yerde, yani "devletin içinde veya yanında" resmi görüş olarak kaldığı sürece Kemalizmin bir kıymeti harbiyesi vardır ve o da sadece devlet için vardır. Halk zaten her zaman Kemalizme resmi tarihin ansiklopedik icmali diye bakmış, bu görüşü savunan itibarlı aydınların itibarı ölçüsünde Kemalizme itibar etmiştir.

Sonuca bakacak olursak solun sıkıntısının bir benzeri de Kemalizmin sıkıntısı olmalıdır. Solun kendisi için sorduğu pek çok soru vardır, aynı soruları Kemalistlerin de kendilerine sormaları gerekmektedir. Ve nihayet Türkiye'de Kemalizm solun bir parçasıdır ama eski solun bir parçasıdır. 27 Mayıs'ın açtığı platforma sol işçi hareketi, sol siyasi hareket ve devletçiliğini devletin dışında sürdüren bir "sol Kemalizm" birlikte gelmişlerdir ve Türkiye'de etkin ve geniş bir sol muhalefetin bileşenleri olmuşlardır. Böylesine geniş bir sol blokun varlığı ve etkin mücadelesi dönemin devlet partisi CHP'yi de sol bir konsept arayışına itmiştir. Ancak bugün ne öyle bir sol blok mevcuttur ne de sol eski soldur. Sorunları ve hedefleri açısından sol için başka bir dünyaya gelinmiştir.

Kemalistler solun bir bütün olarak yaşadığı bunalımı yaşamaktan geriye dönerek kurtulamazlar. Dünyanın yeni koşullarında yeni sol mücadele hedef ve biçimleri aramak varken cumhuriyetin kuruluş ilkelerine dönerek varlıklarını sürdüremezler. Devlete ve devlet düşüncesine sarılarak devletten artık iyice dışlanmış olmaları gerçeğini de aşamazlar. Kendilerini eleştirmeyi ve kendilerine yönelik eleştirilerden ders çıkarmayı öğrenmelidirler. Sosyalizmin bugün fiilen gerilemiş olmasına bakarak "sosyal demokrasi" veya "demokratik sosyalizm" gibi tezlerin, elbette gene sosyalizm amacı bakımından, zaten yetmiş yıl önce iflas etmiş olduğunu gizleyemezler.

Tartışmada taraf olmayan solcuların baktıkları yerden bakılınca Özalcılarla Kemalistlerin yürüttükleri 1. cumhuriyet mi, 2. cumhuriyet mi tartışması hayli sıkıcı ve solun – Kemalizm de dahil– birikimini yansıtmayan bir tartışma olarak görünüyor. Ayrıca bu tartışmada, insancıl değerler birikimini sorumsuzca çiğneyebilen ve kudurgan bir kapitalizm hayranlığından daha fazla bir şey söylemeyen 2. cumhuriyet savunucuları haklı olan taraf gibi görünüyorlar. Onların eleştirisine haklılık kazandıran da "1. cumhuriyeti" savunan Kemalistlerdir.

Halbuki siyasette ve muhalefette sosyal demokratlığı aşan, devletçilik saplantısından kurtulan, bütün kurumlarıyla eskiyip dökülen bugünkü devletin yeniden ve demokratik biçimde ve yapıda kurulması için mücadele eden bir Kemalizmin ufku açık olacaktır ve böyle bir Kemalizmin umumi bir sol içinde değerlendirilmesi de yanlış olmayacaktır. Bunun adı "Kemalizm" olmasa bile, Kemalist olarak devletin yanında yer almaktan ve onun gittikçe azan günahlarına ortak olmaktan daha iyidir. ■

Seçmesine Seçeriz Ama...

Davullar, zurnalar, bayraklar, gürültülü müzikler, yalanlar dolanlar ve tabii az da olsa bazı doğrular, derken 1 Kasım'da seçimler zincirine bir yenisi daha eklendi. Seçimlerin "yerel seçim" olmasından mıdır nedir pek dikkat çekmedi ama, bu seçimde de belediye meclisine girebilmek % 10'luk barajı aşmayı gerektiriyordu. Lakin bu seçimde hiçbir parti bu barajı aşabilmek ya da belediye meclisinde daha çok kişiyle temsil edilebilmek için ittifak yapmadı. Bağımsız belediye başkan adayları vardı da, nedense bağımsız belediye meclisine hiç aday yoktu.

Peki sizce de bunlardan, aslında belediyelerin en önemli kurumları olan belediye meclisine ülkemizde pek de önem verilmediği sonucu çıkarılamaz mı? Belediye meclislerine birazcık önem verilseydi eğer, örneğin Maltepe'de DSP'nin 12.000 civarında oy alarak mecliste 1 kişiyle temsil hakkı kazanırken ANAP'ın 25.000 civarındaki oyla 14 kişiyle temsil edilmesinin antidemokratikliğinin anlatılması gerekmez miydi? Bu barajlı seçim sistemiyle oluşan meclisteki ANAP çoğunluğunun gayri meşru olduğunu söyleyenlerin belediye meclislerinde oluşan gayrı meşru çoğunluklara sessiz kalmaları da belediye meclislerine hiç önem vermediklerinin kanıtı sayılamaz mı?

Oysa ülkemizde demokrasinin gelişebilmesinin en temel kurumlarından sayılmaya başlanan belediye meclisleri, belediye başkanının ve encümenin denetlenmesinde çok önemli yetkilere sahiptir. Elbette başkanı ve encümeni denetlemek, halkın yönetimlere katılımını ciddi ciddi sağlamak gibi bir derdi olmayanların bu durumdan rahatsız olmaları da beklenemez. Onlar daha çok belediyelerin mali imkânlarına gözlerini dikmiş, bu imkânları yakın çevrelerine nasıl sunacaklarının hesaplarını yapıyorlar.

Bu yüzden de seçime hiçbiri ciddi bir belediye programıyla girmediler. Kimisi hükümeti gönderin dedi, kimisi seçmenden hükümet politikalarına destek olmalarını istedi, kimisi de "yağdır mevlam oy" diyerek oy avcılığına çıktı. Seçim böylece yerel seçim olmaktan çıktı genel seçim provasına büründü. Seçimin en değişik partisi, iyi niyetiyle göze çarpan HEP'ti. Güneydoğu'da epey seçmen potansiyeline sahip olduğu tahmin edilen HEP'in metropollerde aldığı oyların düşüklüğü ise buralarda yaşayan Kürtler'in mevcut statükoya uyum sağladığını gösterdi.

İktidar partileri de oy kaybına uğradı. Bu beklenen bir sonuçtu aslında. Zira enflasyonu aşağı çekeceğiz diyenler seçmene doğal afetler yüzünden enflasyonu düşüremedik demeye başladılar. Demokrasiden dem vuranlar unutkanlaştılar, Kürt realitesini tanıyanlar ortalık kan gölüne dönerken "devlet adam öldürmez" demeye başladılar. Seçmen bunlara hayır demeyecekti de ne diyecekti?

Velhasıl bu seçimlerde de demokratikleşme adına hiçbir adım atılamadı. En azından söylem planında bile yeni bir şeyler duymadık. Zaten seçilenlerin, seçildikleri kurumların gerçek yöneticisi olamadığı da herkesin malumudur.

Sonuç olarak;

Bu ülkede, muhtar seçersiniz ama yapabilecekleri yasayla iyice sınırlandırılmıştır. Muhtar kaymakamın adeta bir memurudur.

Belediye başkanını seçersiniz ama İçişleri Bakanlığı onu görevden alır. Ya da o merkezi iktidarın temizlik işçisi gibi görülür, eli kolu bağlanır.

Milletvekillerini seçersiniz ama "Egemenlik kayıtsız şartsız Milli GüvenlikKurulu'nundur."

Sendika yöneticilerini seçersiniz ama toplu sözleşmeleri Yüksek Hakem Kurulu yapar.

Parti yöneticilerini seçersiniz ama mahkemeler onların görevden alınmasını ister.

İşte seçilmişlerin ülkemizdeki hali. Böyle devam ederse yani seçim sistemi değiştirilip demokratikleştirilmezse ve seçilmişlerin egemenliği sağlanamazsa korkarım bu seçimde seçime katılmayan %40, daha da artacak ve seçmenlerin seçime olan ilgisinin giderek azalmasının nedenleri üzerine daha çok tartışılacak.

Ferit Karayazgan

SBP Gençliği Ne Yapmalı?

SBP gençliğinin örgütlenmesi çalışmalarında işlerliğin ve coşkunun yakalanabilmesi ancak ve ancak bugüne denk düşen sorunların formüle edilmesi, alternatif yaklaşımlar üretilmesi ile mümkün olabilecektir.

Öncelikle sorunların anlaşılması, çözüm için alternatif yaklaşım ve yapıların oluşturulması gereklidir. Bugüne denk düşen sorunların formüle edilmesini sadece gençlik bazında ele almak yeterli olacak mıdır? Yeterli olacağını sanmıyorum. Çünkü yapmak istediğimiz şey parti gençlik komisyonlarını işler hale getirmek, gençliğin partiyle ilgili motivasyonunu ve inisiyatifini arttırmak, her şeyden önemlisi de politik hedeflerimizle bütünleşebilecek gençliği saflarımıza çekmektir, diyorsak; bütün bunlar partinin genel durumundan soyutlanamaz. O halde bu sorun ayrıntılı, genel bir çalışmayı gerektiren, genel sorunlara bağlı ve özgül yanları olan bir sorundur, diyebiliriz. Bugün partinin yaşadığı durgunluğun etkisiyle gençlik ve diğer komisyonlarda işlevsel, canlı bir çalışma göremiyoruz. Bilinmeli ki, sağlıklı ilçe örgütleri ve komisyonlar oluşmadan, sağlıklı merkezi yapılar da oluşmayacak, yaşadığımız durgunluk aşılmayacaktır.

Gençlik komisyonunun işlevlenmesiyle bu durgunluk önemli ölçüde aşılabilecektir. Çünkü yenilenmeye çalıştığımız bu dönemde hiçbir önyargısı, sabitleşmiş yargısı olmayan, yeniye açık, enerjik ve dinamik, dürüst karakterli nüfus çoğunluğunu oluşturan gençliğin katılımı partiye taze kan olacak, partiye aktivite getirecektir.

Geleneksel olan he rşeyin değişim zorunluluğuna ayak diretenlerin yıkıldığı bu dönemde, ülkemizde siyasi partilerin bir arayış sürecinde olduğu her gün yeni kurulan partilerle açık bir şekilde gözleniyor. Görülüyor ki partimizin olduğu kadar diğer partilerinde yenilenmeye ve gençliğin katılımına ihtiyaçları vardır. Tarihsel koşulların ve bilinen diğer nedenlerle gençliğin önemi ve sorumlulukları artmasına rağmen gençlik katılmıyor. İşte biz küçük azınlığa düşen büyük görev! Peki, bu göreve neden talip olmuyoruz? Nedenleri ayrıntılandırılmalı elbet ama, başlık olarak vermek gerekirse, 80 darbesinin etkisini en başta söylemeliyiz. Medyanın ve politik kültür geleneğimizin olumsuz etkilerini söylemeliyiz. Ciddi bir çalışma gerektiren bu etkilerin boyutlarını bilmek, bugünkü gençliğe nasıl yaklaşmamız gerektiği konusunda, elimizde sağlıklı bir veri olacaktır.

Gençliği bugüne getiren yakın tarihini çok iyi bilmesek de (bilmemiz gerekir) bildiğimiz, gençliğin hayli yoz ve özenti dolu siyasetin yarar sağlamayacağı psikolojisi içinde olduğudur. Durum buyken, nasıl bir yaklaşım belirlemeliyiz? Ayrıca çeşitlilik gösteren farklı kesim ve kategorilere yönelik çalışmalarımızı şekillendirip nasıl koordine etmeliyiz? Partiye üye olmayan, direk olarak bağ kuramayan öğrenci gençliğe, üniversitelere yönelik öneri ve yaklaşımlarımız ne olmalı? Bu soruların cevabını ararken, gençlik komisyonlarımızı genelde tüm gençliği ilgilendiren, genç olmaktan kaynaklanan sorunların çözümü için kurulacak yapılanmalara bakış açımızı ve ne düzeyde ilişkiler kuracağımızı şimdiden belirlemeliyiz.

Partimizin işlerlik kazanması açısından öncelik taşıyan, ciddi sorumluluk gerektiren görevler bizleri beklemektedir. Zamanla netleşecek düşünce yapılarımız şimdiden bizi heyecanlandıracak. Gücünü bilinçle bütünleşen özgüven ve gerçek hayattan alacak coşkumuzla, şimdiden hepimize başarılar dilerim.

Arif Özdemir

"Zorunluluk": Krizin Öbür Adı

Geçen ay Avrupa'da kopan para fırtınası bir süredir yaşanılan "post-komünist" tarih kesitinin içyüzünün gözler önüne serilmesine yaradı dense yeridir. 89'dan bu yana, ayağı hayatın gerçekliğine basan –lâkin "modern kapitalizm"in paralı ve gönüllü ideologlarınca en hafifinden "geri kafalılık" ve "geçmişe çakılmışlık"la nitelenen– kapitalizm karşı-

tı öngörülerin ne denli isabetli olduğu somut belirtileri ve kanıtlarıyla ortaya çıktı.

İtalya'da son birkaç haftadır olanlar bunun sadece bir örneği. Aynı süreçler değişik ölçülerde ve farklı kılıflar altında başka ülkelerde aynen tekrarlanıyor. Daha da tekrarlanacak.

"Benim hükümetim halktan onay bekleyen değil, zorunlulukların gereğini yerine getirmeyi amaçlayan bir hükümettir. İşlerin böyle süremeyeceğini halka anlatmaya çalışıyorum. İtalyanlar artık insanlık yarışına girmek zorundadırlar. Böyle bir mesajla ayakta kalabilmenin zor olacağının da farkındayım." (*International Herald Tribune*, Ekim 3-4, 1992.)

Bunları söyleyen, İtalya'da halen iş başında olan dört partili koalisyon hükümetinin sosyalist –Graxi'ci– Başbakanı Guiliano Amato. Kısa bir süre önce hazırlayıp parlamentoya sunduğu 76 milyar dolarlık –yani İtalyan halkından 76 milyar dolar sızdırmayı öngören– kemer sıkma programının ulkede doğurduğu tepkiler karşısında söyleniyor bu sözler.

"Sosyalist" başbakanın dünyaya, insanlığa ve halkına bakışını da ne güzel sergiliyor!

İtalya dünyanın *beşinci* en zengin ülkesi. Şimdi İtalyan halkının sırtına deli gömleği misali geçirilen kemer sıkma politikası, başka şeyler arasında –ve en başta– yirmi milyon insanın yararlandığı sosyal güvenlik ve sağlık ödemelerinin aşırı kısıtlanmasını, on binlerce işçinin sokağa atılmasını, 55 yaşında gönüllü emeklilik uygulamasına derhal son verilip emeklilik yaşının herkes için 65'e çıkarılmasını, İtalyan lirasının değeri yüzde 10 düşürülerek hayat pahalılığının arttırılmasını, vb. içeriyor.

Demek ki "insanlık yarışına girmek zorunda" olan İtalyanlar, "yarış"ı kaybetmemek için, sosyal güvenliklerinden, sağlık bakımından, işlerinden olmak ve yoksullaşmak *zorundaymışlar*. Ve ne menem yarışsa bu "yarış", 30-35 yıl çalıştırıldıktan sonra daha da çok çalışmayı onlar için "zorunluluk" kılıyormuş. "İtalyanlar" dediysek, işlerini her durumda –özellikle de böylesi kemer sıkma dönemlerinde tıkırında yürüten beş on milyonun dışında –elli yedi milyon nüfusun muazzam çoğunluğu: İşçiler, tarım ve hizmet sektörü çalışanları, işsizler, emekliler, dar ve sabit gelirli aşağı orta sınıf insanları, sıradan küçük memurlar, vb.

"İnsanlık yarışı" uğruna "zorunluluğun" pençesine salınanlar bunlar. "Sosyalist" başbakan "Ben zaten onlardan onay beklemiyorum" diyerek toplumun bütün bu kesimlerini oluşturan on milyonlarca insanı insansız bir ekonomi anlayışının doğurduğu sorunların çözümü için hurda yerine koyduğunu açık açık ilân ediyor.

Peki İtalyan ekonomisini bu hallere düşüren sistem, o yıllardır yerin dibine batırılan "kumanda ekonomisi"nin geçerli olduğu eski sosyalist ülkelerdeki sistem miydi? İtalya hangi sistemle dünyanın beşinci en zengin ülkesi olmuştu? Şimdi neden aynı sistem, insanlarını yoksullaştırmak zorunda kalıyor? Ve, asıl önemlisi, yoksullaşanlar kimler?

İtalya'da kapitalizm İtalyan halkının refah artışını kaldıramamıştır. Basit ve yalın gerçek budur. Yalnız İtalyan kapitalizmi değil, genelde Avrupa kapitalizmi geniş emekçi yığınlar ve onlara yakın kesimlere refahı, esenliği, sağlıklı hayat ve düzenli çalışma güvencesini çok görüyor. Çünkü yine, bir kere daha, "krizi tuttu." Silkinip üzerindeki "fazlalık"ları atacak ki kendine gelsin!

İtalyan lirasının değer kaybına uğramasının bir nedeninin Almanya'nın faiz hadlerini yükseltmesi ve yüksek tutmakta diretmesi olduğu da söyleniyor. Onun da ardında, iki Almanya'nın birleşmesinin Alman ekonomisine getirdiği yeni ve ağır yüklerin yattığı ileri sürülüyor. Diyelim ki doğru –doğru değil ya!– peki, iki Almanya'nın birleşmesinin bahası niçin İtalyan halkının –o da, özellikle güçsüz ve yoksul kesimlerinin– sırtından çıkıyor?

Ekonominin globalleşmesinin kaçınılmaz sonucu diyecek olanlar var, biliyoruz. İyi ama, hani kapitalizm her zaman her derde çareydi? Kapitalist ekonomilerin entegrasyonu, bütünleşmesi insanlara her durumda daha çok mutluluk, daha iyi hayat ve çalışma koşulları, daha çok zenginlik getirmiyor muydu? İnsanlığın önünde yepyeni parlak ufuklar açmıyor muydu?

Baklavanın iyisi tadın-

dan belli olur. Kapitalizm işte budur. İtalya örneği de gösteriyor ki, kapitalist kapitalistin kurdudur. Kapitalist globalleşme büyüğün küçüğü, güçlünün daha az güçlüyü yemesidir. Kapitalizmin kendini, geçerliliğini ve işlerliğini sürdürebilmesi ancak milyonların refahının, sağlığının, günlük huzurunun ve gelecek umudunun yine kapitalizmin ürettiği "zorunluluk"lara feda edilmesiyle mümkündür. İnsansız ekonominin insanı hurda niyetine harcaması eşyanın doğası gereğidir.

İtalyan halkının başına gelenler, dediğim gibi, global bir olgunun tek bir örneği. Çarpıcı, ama daha çarpıcı olanlar da var.

Berlin duvarının yıkılması kapitalizmin evrensel foyasını bir kere daha ortaya çıkardı. Kapitalizm iki sistem arası kavgada galip çıktı ve galip çıktığı için de maskesi düştü. Soyut yalan şimdi halkların yaşantısında somut gerçekliğe dönüşüyor. Avrupa'nın, Balkanlar'ın, Kafkasya'nın, eski Sovyet cumhuriyetlerinin bugünkü hali, her yerde dökülen kan, savaş, açlık, çatışma, sefalet, umutsuzluk, kitlesel göç, kemer sıkma, yoksullaşma, daha çok çalıştırılma ile kapitalizmin "zafer"i arasında doğrudan bağ var. Bu bağı görmemek dünyanın ve hayatın gerçekliğine gözleri yummak, olup bitenlere at gözlükleriyle bakmaktır. Son beş on yıldır türeyen yeni yılışık dogmaların sultasına teslim olmaktır.

Avrupa'daki bu son kriz basit bir para krizi değil, **kapitalizmin krizidir.** Birkaç yıldır yalnız Avrupa'yı değil, ABD'yi de "zor durumlar"a düşüren, Japonya'yı da "etkileyen" genel durgunluk, bu haliyle, geçici olabilir. Büyük ihtimalle atlatılacaktır da. Ama nasıl? Ne bahasına? Bütün yük "zorunluluk" adı altında çalışanların sırtına yıkılarak ve bir sonraki krizin dinamiklerini bugünden içine taşıyarak.

T.A.

Ekim Devriminden Akılda Kalan

Ekim devrimini kutlamayı çoğumuz unuttuk. Ruslar da unuttular. Gerçi bu unutkanlığı "mazur" gösterecek nedenler hiç yok değil. Daha önce kutlarken yüceltiğimiz şeyler bakımından ortada kutlanacak bir şey kalmadı. Ekim devrimi denilince akla gelen sistem çöktü. Sistem sadece ekonomik bakımdan değil, siyasi ve ahlaki açıdan da çöktü. Ve sanıldı ki ve sandık ki çöken sistem Ekim devrimini de çökertti.

Devrimlere, bilhassa büyük devrimlere geniş açıdan bakılmalıdır. Sadece sonuçlarından bakılırsa, hem devrimlerin çok kısa sürdükleri görülür, hem de devrimlerin tarihsel anlamı kaybolur. Sonçlarından bakarsak, örneğin Fransız devriminin Temmuz'dan Termidor'a on yıl bile yaşamadığını görürüz. Bu bakışa göre Ekim devrimi de, işte böyle gördüğümüz gibi ancak yetmiş yıl yaşayabildi.

Aslolan devrimlerin sonuçları değil amaçlarıdır. Bu nedenle devrimlere amaçlarından bakmak doğru olur. Fiili sonuçları ortadan kaldırılsa, devrimin itmesiyle alınan mesafe kadar, hatta bazen daha fazla geri gidilse bile ilkeleri ve amaçları yönünden devrim sürer. Fransız devrimi için böyle olmamış mıdır? İkinci Dünya Savaşından sonra Fransa yeni bir demokratik cumhuriyete geçerken 1789 anayasasıyla yürümeyi ciddi biçimde tartışmıştır. Ne ki Fransız sağı 150 yıllık bu belgeyi fazla "yeni" ve devrimci bulduğu için uzlaşma sağlanamamıştır.

Ekim devrimi için de böyledir. Ezilenler 20. Yüzyılı bu devrimle selamladılar. Hedef emeğin özgürleşmesiydi; ama devrim sadece emekçilerin devrimi değildi. Emeğin özgürleşmesinde insanın gerçek özgürleşmesini gören herkesin devrimiydi Ekim devrimi. Bu içerik yaşıyor.

Devrimlerin "saf ilkesi" ile sonuçlarını karıştırmamak gerekir. Fransız ve Ekim devrimleri modern çağın birbirini zorunlu olarak izleyen, amaçları tükenmemiş iki büyük devrimidir. İnsanın özgürleşme hareketi olarak tarihi hareketi içinde bu iki büyük devrim belirgin bir ekseni oluşturlar. Bu devrimlerin arkasından gelen politik ve toplumsal süreçler devrimlerin ilkesine ister uysun ister uymasın, bu iki devrimin üzerinde yeraldığı özgürleşme trendi somut, seçilebilir

bir kalın çizgi olarak vardır. Bu iki büyük devrimin uygarlaşma yoluna çaktıkları plaketleri okumadan gelişmenin yönü bulunamaz.

Acaba niçin devrimlerin sonuçları devrimlerin ilkesine uymamaktadır? Hatta çoğu zaman sonuçlar ilkenin üstünü örtecek biçimde ortaya çıkmaktadırlar? Bunu nasıl açıklayacağız?

Büyük devrimler –ki bunlar evrensel karakteri olan devrimlerdir– içinden çıktıkları şeraiti tartışmakla yetinmezler; bütün tarihi ve tarih boyunca yaratılmış tüm ilkeleri tartışmaya açarlar. Sayıları birkaçı aşmayan büyük devrimler ilkelerini ortaya atıp çekilmişlerdir. Daima ve şaşmaz biçimde, son sözün insan iradesine kaldığı, insanın iradesi olan bir durumun ifadesi olur devrimler. Bu iradenin, ilkesini ortaya koymak bakımından devrim yapmaya gücü yeter. İnsanların kendi geleceklerini birleştirdikleri kısa zaman aralıklarında görünür devrimler. Ortada insan iradesinden başka buyruk olmadığı için bütün insani güzelliklerin fışkırdığı yerdir devrim alanı. İnsanın yazamadığı, ancak yaşadığı, sonra zaman içinde uzaktan yorumlayabildiği küresel bir duygudur devrim. Bu irade yeni bir çağın kapı zilini çalar ve çekilir, sonrası başka buyrukların altında, başka türlü gelişir.

Devrimin yeni bilgisi yoktur, ama eski bilgiyle yetinmez, hepsi bu kadar. İnsan kendi realitesiyle uzlaşmayı reddeder, devrimin sorunu budur. Sonrasında ne ile uzlaşılacak, aranan şey nerde ve ne kadar bulunacak, bu bilinmemektedir. Bunun için devrimler şiirsel bir maceradırlar.

Ekim devrimi ise en büyük maceradır. Gerçi Rus felsefi düşüncesinin iradesi ayağından ve anarşist damarından seslendiği için bir ulusun kendi özel tarihinin doğal bir aşaması gibi gözükür ama gerçekte Ekim devrimi Batının modern çağı adına vekaleten yürütülmüş bir devrimdir. Çağın gerçeği içinden çağın gerçeğine karşı bir başkaldırıdır. İlkesi hazır fakat toplumsal temeli hazır olmayan bir devrim olduğu, bu devrimi gerçekleştiren insanlar tarafından da biliniyordu. Zaten Ekim devriminin soylu ve insancıl yanı da buradan kaynaklanıyordu.

Büyük tarihsel çelişkiyi, yani insanın devletle ve toplumla, insanın doğayla ve kendisiyle çelişkisini ortadan kaldırmak için bir ferman gibi geldi. Emeğin kurtuluşunu sağlamaya geldi. İnsanın gerçekten kurtuluşunun maddi ve manevi koşulları henüz hazır değilken geldi. Erkenden gelerek geleceği haber verdi. Özgürlükten başka ideolojisi yoktu. Bu öyle, bilgisi tarihsel tecrübelerinizde saklı bir özgürlük değildi. Soyut ve sanatsal bir özgürlüktü. Hazır olmayan tarihsel koşullarını gene kendisi hazırlamaya giriştiği için tıkanıp kaldı. Bir daha olmayacak, çünkü henüz tükenmedi. Ekim Devrimi'ydi...

Unutulursa yaşamın tadı kalmaz.

H.H.

FAHRETTİN ÇİLOĞLU

"KAFKASYA'DA BİLİNMEYENLER"E ZORUNLU YANIT

Bu yazı, daha önce **Birlik**'te yayımlanmış iki yazıma (Kafkasya'da Üç Taş Oyunu, sayı 17; Tarihsel Korku ve Dostluk, sayı 18) eleştiri olarak yazılmış uzun bir makaleye "zorunlu yanıt" olarak kaleme alınmıştır. Sayın Hakan Eken'in "Ulusal Sorun ve Kafkasya'da Bilinmeyenler" (**Birlik,** sayı 19) başlıklı yazısı, Kafkasya'daki gelişmeleri bir başka bakış açısıyla değerlendiren iyi niyetli bir yazı olarak kaleme alınmış olsaydı bu "zorunlu yanıt"a gerek olmayacaktı. Özellikle birinci yazım üzerine kaleme alındığı belirtilen makalede, "Kelimenin tam anlamıyla Gürcü şovenizminin söylemine ve yine bilerek yapılmış yanıltıcı bilgilere dayalı böyle bir yazının **Birlik** dergisinde (konuyla ilgili gerçek bilgiler, en azından karşıt görüşler hiç incelenmeden) yayımlanmış olması gerçekten çok üzücü bir tutumdur." (s.21) deniyor. Biraz daha yol alınıyor ve ikinci yazım üzerine yazılan dipnotta, "Tarihsel Korku ve Dostluk" başlıklı yazımdaki yorumun yanlışlığını kanıtlama amacıyla, Gürcistan'ın "ham edileceği korkusu" taşısa da yayılmacı bir devlet olduğu, bütün komşularından toprak talebi bulunduğu ve bu doğrultuda haritalar bastırdığı, resmi ağızlardan bu taleplerden asla vazgeçmeyeceklerini söyledikleri belirtiliyor. Ve ekleniyor: "Bunları yazmakla Gürcistan'ı öcü gibi göstermek istemedik. Ancak, **Birlik** dergisinin bugün için büyük önem kazanmış olan Kafkasya ve ulusal sorun konularında böyle tarafgir, böyle şovence yaklaşıma sahip bir yazarın, iki yazısını arka arkaya, hiç düşünmeden yayınlamış olmasını kınamak ve okuyucuları gerçekler hakkında daha farklı bir bilgiye sahip kılarak, düşünmelerini sağlamak için yazdık." (s. 21) Bu cümleler sanki "belli bir mesajı" bir yerlere ulaştırmayı amaçlayan bir yazarın kaleminden çıkmış gibi. Bu cümlelerle yazılarım arasında ilişki kurmaya çalışan Sayın Eken, eğer kendisini "ulus kimliksiz barış devletleri"ni savunan (s.21) ve "yarının sınıfsız, sömürüsüz bir dünyasını kurmayı amaç edinenlerden" (s. 20) biri olarak tanıtıyor olmasaydı üzerinde durmaya gerek duymayacaktım. Ama anlaşılan Sayın Eken, iki yazımdan hareketle beni mahkum (!) etmek için kararlı bir biçimde yola çıkıyor ve bu amaca ulaşmasına katkıda bulunacağını düşündüğü her türlü aracı da kullanıyor.

Kafkasya üzerine "gerçek bilgiler"i içerdiği savlanan "Ulusal Sorun ve Kafkasya'da Bilinmeyenler" başlıklı yazıyı yayımladığı için **Birlik** dergisine teşekkür ediyorum. Çünkü bu yazıyı **Birlik** dergisi okuyucularıyla bir kez daha, ama birlikte okuyarak iki yazıma karşı ortaya konmuş "karşıt görüşler"in ne derece "gerçek bilgiler"i içerdiğini görme olanağına sahip olacağız. Ama öncelikle Sayın Eken'in dikkat çekici bir tutumundan söz etmem gerekecek. Beni Gürcü şovenisti (!) olmakla suçlayan yazar, kendisine benzeri bir niteleme yöneltilmesi olasılığına karşı kapıları baştan kapatıyor. "Ulusal Sorun ve Kafkasya'da Bilinmeyenler" başlıklı yazının "ne Çerkes görüşünü anlatmak ne de bir polemiğe girmek için yazılmış..." (s.21) olduğunu belirtiyor. Sanırım bu kadarının okuyucuyu inandırmaya yetmeyeceğini düşünerek, "Kesinlikle Abhazlar'ın ve Çerkesler'in görüşünü propaganda etmek amacıyla yazmadık. Kişisel yaklaşımımız açık. Yazımızdan da anlaşıldığı gibi esas olarak ulus kimliksiz devletleri savunuyoruz. Bu bile taraf olmadığımızı, olaya daha objektif baktığımızı göstermeye yeter sanırız." (s. 21) diyerek bir kez daha vurgulama ihtiyacı duyuyor.

Sayın Eken, yukarıdaki alıntıları da aktardığım uzun dipnotunda (yani ikinci yazımın eleştirisinde) "Tarihsel Korku ve

Dostluk" adlı yazımda, "Acera" ve "Azera", hatta Acora olarak çıkan dizgi yanlışlarını Acara olarak düzeltiyor. Kendisine **Birlik** dergisi adına teşekkür ediyorum. Abhazya'da Abhazlar'ın, nüfusun yüzde 15'ini değil yüzde 18'ini oluşturduğunu belirtiyor. Bu düzeltmeyi de **AnaBritannica** ansiklopedisinin "Abhaz Özerk Cumhuriyeti" maddesindeki oranı değiştirmek (!) için not ediyorum.

Şimdi asıl yazıya dönelim. "Ulusal Sorun ve Kafkasya'da Bilinmeyenler" başlıklı yazı, iki ayrı yazının ya da iki ayrı bakışın iç içe geçmesinden oluşuyor. Birincisi, ulusal soruna (özelinde Kafkasya'da ulusal soruna) kuramsal çözümler öneriyor ve esas olarak "ulus kimliksiz devletleri" savunuyor. İkincisi, birinci yazı içine serpiştirilmiş ve neredeyse tamamen Abhazya ve Güney Osetya'yı konu alıyor. Ama tarihsel olguları ve Kafkasya'da bugünkü etnik çatışmaları sorgulayan bu ikinci yazı, birinci yazının kuramsal gömleğine sığmıyor ve birçok yerinden taşıyor. Bunu her dikkatli okuyucunun fark etmiş olacağını düşünüyor ve üzerinde durmuyorum. Bunun böyle olması, Sayın Eken'in deyişiyle kuramsal düzlemde söylediklerinin "ham bir ütopya" gibi görünmesinden kaynaklanıyor olabilir. Ben yazımın devamında, Sayın Eken'in iki yazımı doğrudan hedef alan "ikinci yazısı" üzerinde duracağım.

"Kafkasya'da Üç Taş Oyunu" adlı yazımda, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan'daki son gelişmeleri, daha çok ampirik bir yaklaşımla ele almıştım. Sayın Eken bu yazımın yalnızca Gürcistan'la ilgili bölümüyle ilgilenmektedir. Bundan dolayı ben de bu sınırlar içinde kalacağım. Sayın Eken ulusal soruna bölgesel sorun gibi baktığım için ciddi bir yöntemsel yanlış içinde olduğumu belirtiyor (s. 17). Görüyorum ki benden önce de, benim gibi "ciddi yöntemsel yanlışlık" yapanlar var. Örneğin Ronald Suny, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'ı içine alan Transkafkasya üzerine "Geçmişin İntikamı" başlıklı uzun incelemesini bölgesel bir yaklaşımla kaleme almış (The Revenge of the Past: Socialism and Ethnic Conflict in Transcaucasia", **new left review,** Kasım/Aralık 1990, sayı 184; Türkçesi "Geçmişin İntikamı, Transkafkasya'da Sosyalizm ve Etnik Mücadele", **Birikim,** Kasım 1991, sayı 31). Sayın Eken yöntem konusundaki yanlışımı saptadıktan sonra, "gaf derecesinde" yaptığım yanlışlara geçiyor (s. 17). Oysa, yazara göre "gaf derecesindeki yanlış"ım dizgide satır atlamasından kaynaklanmıştır. "İdari statüsü sonradan Tiflis tarafından kaldırılan Güney Osetya Özerk Bölgesi'ndeki .... Abhazlar, bağımsızlığını elde etmiş bir Gürcistan'da, kazanılmış hakların ellerinden alınacağı gerekçesiyle Rusya'ya katılmayı ya da bağımsızlığı gündeme getirdiler." Dizgide atlanan yere "Osetler ve Abhaz Özerk Cumhuriyeti'ndeki" sözcükleri girmeliydi. Ama Sayın Eken iki halkı, Abhaz ve Osetler'i "yerli yerine oturturken" Oset sözcüğünü nedense "Osset" ya da "Ossetyalı" biçiminde yazıyor. Bu denli ince eleştirel zekâya sahip, "Acera", "Azera" gibi yazımları bilgisizlik olarak niteleyen bir yazarın buna dikkat etmemesi bağışlanır yanlış (!) olmasa gerek. Acaba Sayın Eken'in dediği gibi Türkiye'de Abhazlar'a da Abaza denmesi bir yanlış tanımlama mıdır? Yoksa Abazalar ve Abhazlar ayırt edil (e)miyor mu? Oysa, Sayın Eken için muteber olduğunu sandığım bir kitapta Abhaz ve Abaza (Abazin) adı altında iki ayrı halktan ve dilden söz ediliyor. Rusya Federasyonu içindeki Karaçay-Çerkes Özerk Bölgesi'nde 40.000 Abaza'nın yaşadığı, Abaza dilinin de bu bölgede ve Türkiye'de konuşulduğu belirtiliyor. Abhazlar'ın ise Abhazya'da yaşadığı ve burada 100.000 civarında kişinin Abhaz dilini birinci dil olarak kullandığı, ayrıca Abhaz dilinin Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde de konuşulduğu anlatılıyor (**Çerkes Tarihi,** Hayri Ersoy-Aysun Kamacı, İstanbul 1992, s. 166-167).

"Kafkasya'da Üç Taş Oyunu" adlı yazımda, Abhazya ve Güney Osetya'daki olayların yalnızca Gürcistan sınırları içindeki gelişmelerden kaynaklan-

madığını, Gürcistan sınırları dışındaki gelişmelerle de bağlantılı olduğunu belirtmiştim. Sayın Eken, bu yaklaşımımı, "dış mihraklar", "hain, kökü dışarda güçler" (s. 17) gibi ifadelerle resmi söylem düzeyine indirmeye çalışıyor. Oysa, daha önce de belirttiğim gibi bu yaklaşımımı ampirik yöntemle ortaya koymuştum ve üstelik Abhazya'daki çarpışmalarda söylediklerini doğrular gelişmeler yaşandı. Bu gelişmeler günlük basından da izlenebildi. Ama ne var ki Abhazya ve Güney Osetya'daki olaylar Gamsahurdia'nın uzaklaştırılmasıyla son bulmadı. Kuzey Kafkasya'da farklı ittifaklar oluştu; siyasal iktidar mücadelesi veren Gamsahurdia da bu ittifaklar içinde yer aldı. Daha düne değin Gürcista'da Abhaz ve Oset halkları için "en büyük düşman" olarak görülen Gamsahurdia'nın bugün bu halklara destek veren bir ittifaka nasıl yakın olabildiği ayrı bir sorudur ve bunun da yorumu yapılabilir.

Sayın Eken'e göre Abhazya ve Güney Osetya'daki sorun Gürcistan'ın "iç işi" sayılamazmış. Nedeni de Abhaz ve Oset halklarının "ne tarih, ne kültür, ne dil ne de etnik olarak Gürcülerle hiçbir ilişkisi"nin olmamasıymış (s. 17). Günümüzde zaten ulusal, etnik vb. sorunlar yalnızca bir ülkenin iç işi sayılmıyor. Uluslararası platformda, uluslararası toplantılarda ve kuruluşlarda ele alınıyor. Sorunların adaletli çözümü için de bu gerekiyor. Uluslararası hukuk açısından Abhazya ve Güney Osetya Gürcistan sınırları, Dağlık Karabağ Azerbaycan sınırları, Kuzey Kafkasya halklarının yaşadığı özerk cumhuriyetler ve özerk bölgeler de Rusya Federasyonu sınırları içindedir. Diyelim ki Azeriler'le Ermeniler'in, Kuzey Kafkas halkları ile Ruslar'ın, Abhaz ve Osetler'le Gürcüler'in Sayın Eken'in kriterlerine göre ilişkisi yoktur. Peki buradaki sorunların bu çözümü, bu ülkeler dışlanarak mümkün olabilir mi? Üstelik Sayın Eken'in belirttiğinin aksine Gürcüler'le Abhazlar'ın tarihsel ve kültürel açıdan çok ortak yönleri vardır. Hatta Gürcüler'le Osetler'in... Örnek olarak Sayın Eken'in yazısının sonunda herkesin örnek alması gereken yaklaşım olarak gösterdiği Abhazlar'ın şerefe kadeh kaldırırken söyledikleri (s. 21) sözleri, bu halkların hepsinin içki içerken yinelediklerini belirtelim.

Sayın Eken, Abhazya'nın "Büyük Ekim Devriminden sonra, Birliği oluşturan '16' Sovyet cumhuriyetinden biri olarak" (s. 17) kurulduğunu yazıyor. Oysa, 1917 Ekim Devrimi'ni izleyen yıllarda 16 Sovyet cumhuriyeti bir yana, 15 Sovyet cumhuriyeti bile yoktu. Transkafkasya'daki cumhuriyetler (Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) Ekim Devrimi'nin ardından kısa süreli (Şubat-Nisan 1918) bir birlik kurdular. Daha kısa süreli (Nisan-Mayıs) federatif yapı da dağılınca üç ayrı bağımsız cumhuriyet ortaya çıktı. Menşeviklerin yönetimindeki Gürcistan Mayıs 1918-Şubat 1921 arasında bağımsız bir devletti ve Abhazya da Gürcistan sınırları içinde yer alıyordu.

Sayın Eken, Abhaz ve Osetler'i Gürcüler'den ayrıştırırken kullandığı kriterlere nedense "Çerkes" kavramını tanımlarken itibar etmiyor. Kuzey Kafkasya halklarına hep birlikte Çerkes dendiğini söylerken, acaba bu tanıma yazarın "tarih, kültür, dil ve etnik" köken kriteri uygun düşüyor mu? Etnik açıdan bakıldığında Kuzey Kafkasya halklarından Karaçaylar ve Balkarlar'ın Türk kökenli, Osetler'in ise İran kökenli olduğunu görüyoruz. Karaçaylar ve Balkarlar'ın konuştuğu diller Türk dillerindendir. Osetler'in konuştuğu dil ise bir Doğu İran dilidir. Eğer Çerkes kavramı coğrafi olarak ya da bölgesel açıdan tanımlanıyorsa Abhazya ve Güney Osetya Kuzey Kafkasya'da olmadığına göre Abhazlar ve Güney Osetler nasıl Çerkes sayılabilir? Aslında geriye tek seçenek kalıyor, o da Çerkes kavramının tanımının siyasal düzlemde yapılmış olduğudur. Bunun da Eken'in kriterlerine uygunluğundan sanırım söz edilemez.

Abhazya'da demoğrafik yapının Gürcüler'in lehine değiştirildiği, Abhazya'da ve Güney Osetya'daki yönetsel düzenlemelerin Gürcistan lehine yapıldığı, bunu da Gürcü Stalin'in sağ-

ladığı (s. 17) savlanıyor. Stalin'in Gürcistan'a "kıyak çektiği" savı ancak mizah dergilerine konu olabilir. Stalin Gürcistan'ın değil Sovyetler Birliği'nin lideriydi. 1921'de Lenin'in başta karşı çıkmasına rağmen, bağımsız Gürcistan'a Kızıl Ordu'yu gönderen kişiydi. Eğer Stalin'in Sovyetler Birliği'nin öbür cumhuriyetlerindeki uygulamalarının Gürcistan'daki uygulamalarından farklı olduğunu ileri sürersek, bu durumda, örneğin Nahcivan'ın demografik yapısındaki değişimi, Kuzey Kafkasya'daki özerk cumhuriyetlerin bugünkü demografik yapılarını anlayamayız.

"Nüfus politikaları sonucu, 1920'lerde Abhazya'daki Abhazlar'ın nüfusu %80 civarında iken bugün %20'nin altına inmiş" (s. 17) olduğu belirtiliyor. Demografik yapıyı değiştirmeye yönelik politikaları 1920'lerden itibaren uygulanmış gibi gösteren, hem oran hem de dönem açısından yanlış yapılmış bu saptama bizi Çarlık döneminde Rus olmayan bölgelerde etnik anlamda bir Ruslaştırma politikası uygulanmamış gibi yanlış bir sonuca götürür. Bunun böyle olmadığını, gene Sayın Eken için muteber olduğunu sandığım bir çalışmadan izleyelim. Abhaz yazar Yura G.Argun, Abhazya'daki Abhaz nüfusunu 1886'da yüzde 85.74, 1897'de yüzde 55.28, 1926'da yüzde 26.40, 1939'da yüzde 18.02, 1959'da yüzde 15.12 olarak vermektedir (**Abhazya'da Yaşam ve Kültür**, 1990, İstanbul, s. 23). Bu arada 1886'daki oranın Gürcü kaynaklarıyla farklı olduğunu belirtelim. Aynı yıllarda Abhazya'daki Rus ve Ermeni nüfus oranını da aynı kaynaktan yararlanarak ekliyorum. Rusların oranı 1886'da yüzde 1.4, 1897'de yüzde 5.6, 1926'da yüzde 6, 1939'da yüzde 19, 1959'da yüzde 21; Ermeniler'in oranı 1886'da yüzde 1.9, 1897'de yüzde 6, 1926'da yüzde 12, 1939'da yüzde 16, 1959'da yüzde 16'dır. Bu olgular bize Abhazya'daki demografik yapıyı yalnızca Gürcüler'in lehine değişmiş gibi vermenin yanlış olduğunu göstermektedir.

Acara konusuna gelince: "Tarihsel Korku ve Dostluk" başlıklı yazımda Gamsahurdia döneminde ortaya çıkan bir eğilimden söz etmiştim. Acara'nın özerk statüsünün referandumla kaldırılmasının gündeme geldiğini söylerken kişisel görüşümü belirtmiş değildim. Ancak Sayın Eken, Acara'dan "Gürcista'nın yutmak istediği diğer bölge" (s. 21) diye söz ediyor. Bir ülkenin kendi sınırları içindeki bölgeyi yutmasının ne anlama geldiğini doğrusu pek anlamadım. "Acaralılar'ın özerkliklerinin kaldırılması yeni felaketlerin kaçınılmaz nedeni olacaktır." (s. 21) deniyor. Bu öngörüye (!) benim ulaşmam mümkün değil. Sanki yeryüzündeki dinsel azınlıkların hakları yalnızca özerk yönetimlerle korunabilirmiş gibi bir yaklaşım doğrusu şaşırtıcı. Üstelik Acara'nın nüfusunun yüzde 50'sinden çoğu Hıristiyan Gürcüler'den oluşuyor. Eğer dinsel azınlıklar için ayrı yönetsel yapıların gerekli olduğu düşünülüyorsa, bu durumda bir bölümü Müslüman, bir bölümü Hıristiyan olan Abhazlar için de iki ayrı özerk yapı gerekmez mi?

Kafkasya "ulusal sorun"ları da aşan karmaşık sorunlarla yüklü bir bölge. Bölge için öncelikle bir "barış süreci" başlatmanın gereğine inanıyorum. Bu süreç önce düşünce üretme ve yazma alanında başlatılmalı. Bu bölgeye ilişkin yazılanların hepsi bence ayrı bir değer taşıyacaktır. Bu yazılanların arasında "Gürcü görüşleri"ni, "Abhaz görüşleri"ni ya da "Çerkes görüşleri"ni yansıtanlar da olmalıdır. Farklı görüşleri, farklı yaklaşımları yok saymak, çeşitli yayın organlarında yayınlanmasına karşı çıkmak, kişisel suçlamalar yöneltmek bu sürece katkıda bulunmayacaktır. Hele Sayın Eken gibi dizgi yanlışlarını "gaf derecesinde yanlış" gibi göstererek, düzelti yanlışlarını yazara mal edip bilgisizlik sayarak kişisel karalamalara girişmek hiç katkıda bulunmayacaktır. Ben Kafkasya'daki sorunların barışçı yollardan, bölgesel düzeyde ele alınarak çözümlenebileceğine inanıyorum. Hoşlanmadığımız ülkeler ya da toplulukları çeşitli gerekçelerle dışarda tutma çabası da bu sürece katkıda bulunmayacaktır. ■

AHMET AN

CTP'NİN 12. KURULTAYI OLAĞAN GEÇTİ

Birlik okurlarının yazılarına aşina olduğu Ahmet An CTP kongresini değerlendiren yazısıyla bu sayıya katılıyor. Birlik Yazı Kurulu dergimize gönderilen yazıları savunduğu görüşlere ve dile getirdiği eleştirilere katılıp katılmadığını tartışmadan, kendi işlevini yalnızca kalite ve düzeyle ilgilenen bir editörlükle sınırlamaktadır. Doğaldır ki, dergimizde yeralan yazılara yönelik eleştirel yazılara da aynı anlayış çerçevesinde sayfalarımızda yer verilmektedir.

BİRLİK

Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin 12. Olağan Kurultayı, 18 Ekim 1992 tarihinde Lefkoşa'daki parti merkezi yanındaki Başaran Spor Salonu'nda yapıldı. Pazar sabahı saat 10.40'da, 22 yıl önce kurulan CTP'nin 16 yıllık Genel Başkanı olan Özker Özgür tarafından yapılan açılış konuşması ile başlayan çalışmalar, gecenin geç saatlerine kadar devam etti ve yönetici organların seçimiyle sona erdi.

249 parti delegesinin oy kullandığı Parti Genel Başkanlığı seçimlerinde Özker Özgür 201 oy alırken, ilk defa ikinci bir adayın ortaya çıkmasına rağmen, ikinci aday olan Fatma Azgın ancak 41 tepki oyunu toplayabildi. 7 oyun ise boş çıkması anlamlıydı. Parti Meclisi için 55 kişi arasından 40 kişi seçilerek, iki yıl süreyle CTP'yi yönlendirecek kadrolar belirlenmiş oldu.

Kurultayın yapılmasından bir hafta önce sürpriz bir açıklamayla Özgür'e karşı rakip olarak çıktığı açıklanan Fatma Azgın, Kıbrıs Gazetesine yaptığı açıklamada adaylığını doğruladı ve "amacının bir programla partisine ivme kazandırmak olduğunu" söyledi (12 Ekim 1992).

CTP'nin yayın organı Yeni Düzen'den önce ilk kez Kıbrıs Gazetesinde görüşlerini açıklayan Azgın'la yapılan bir söyleşi, "noktasına-virgülüne dokunmadan" ibaresiyle aynen yayımlandı. Söyleşinin en ilginç yanları bize göre şu cümlelerdi:

"CTP'nin AKEL çizgisinde olduğunu yaymak için geçmişte haksız biçimde propaganda yapılmıştır. Bütün bunların geride kaldığına inanıyorum. Kalıntılar kalmışsa bunu temizleme görevinin de bize düştüğünü savunuyorum." Alınan seçim sonuçları, CTP'yi değiştirmeye kalkanların (!) alabilecekleri en güzel yanıt olmuştur.

"Mevcut siyasal partilerimizin, halkımızın beklentilerine yeterince cevap vermediğini görürüz. Çoğu zaman halkımızın bazı yönlerden daha ileride olduğunu düşünürüm. İlk olarak partilerdeki işleyiş mekanizmalarını değiştirmek, eski ve yeni tabuları yıkmak gerekir. Siyasal partiler halkın sorunlarına çare üreten, politika saptayan araçlar haline gelmelidir... Partilerimizin amacı sadece politikacı yaratmak olmamalı. Doğru politikalarla politikacı üretmelidir." (Kıbrıs, 15 Ekim 1992)

Fatma Azgın saptamalarını doğru yapmış olmakla beraber, ne yazık ki CTP'nin bugüne kadar savunageldiği politikadan farklı bir programla kamuoyu ve parti üyeleri önüne çıkmıyor. Dahası, 1958'den beri Kıbrıs Türk toplumunun başına çöreklenen Denktaş ve teşkilatının icraatları sonucu itildiğimiz çıkmaz sokak üzerine, konfederal veya iki ayrı devletli bir zeminde sürdürülen uzlaşmaz politikalar üzerine hiçbir görüş dile getirmiyor. Yoksa amaçlanan KKTC Meclisi'nde bir sandalye kapmak mıydı?

Fatma Azgın CTP Genel Başkanlığına aday olmazdan 10 gün önce şu teslimiyetçi satırları yazan aynı kişi değil miydi? "Partilerimiz onsekizine basmış genç dinamik kızlar, delikanlılar. Onlar da yorgun. Baştakiler aynı, kıçtakiler aynı. Muvafıklar yorgun, muhalifler yorgun. Değişimler, yenilikler yapmaya kimsenin dermanı kalmamış. Politika üretsen ne yazar? Bu ülkede hangi bağımsız politikanızı müdahalesiz bırakırlar? Mecbursun dümen suyunda gitmeye. Gücün varsa çık da "Güzelyurt verilmelidir, herkes evine dönmelidir" de. Demeyince politikalar benzer, politikacılar benzer. Çık da "Kuzey Kıbrıs'ın ekonomisini Türkiye'den koparacağız" de! (Yeni Düzen, 2 Ekim 1992)

"Bu topluma bahar sevinci getirecek değişiklikler, yenilikler üretecek, yorgunluğumuzu giderecek politikalar, politikacılar gerekiyor" diyen yazar, ne yazık ki "dümen suyuna giden" bir muhalif olmaktan kurtulamıyor.

Çünkü "yorgun siyaset"in mimarı Rauf Denktaş'a sempatiyle bakmaktadır ve onun ayrılıkça ve şöven politikasının özünü kavrayamamıştır. Bir başka deyişle, "tatlı su sosyalisti" olmak istemektedir!

Bir Kurultay delegesi tarafından kendisine getirilen suçlamayla ilgili olarak "İnsanı Denktaşçı diye karalamakla hiçbir yere varamayız" şeklinde konuşan Fatma Azgın'ın CTP'yi "Kıbrıs Türk toplumunun bağrından çıkan ilk siyasal parti" şeklinde nitelemesi ise ajitasyona yönelik bir abartma ve yanlış bilgilenmekten kaynaklanmaktadır herhalde. Çünkü Dr. Küçük'ün "Milli Parti"si ile Necati Özkan'ın "İstiklal Partisi" bir yana bırakılsa bile, 1960'ta Cumhuriyet Gazetesi çevresinde toplanan ilerici ve demokrat Türklerin oluşturduğu "Kıbrıs Türk Halk Partisi" gözardı edilmemelidir. Kıbrıs Türk liderliğinin, bu partinin kurucularından Ahmet Gürkan ile Ayhan Hikmet'i kanla susturması ile başlatılan ikinci baskı dönemiyle ilgili olarak, kendine CTP'liyim diyenlerin bilgi sahibi olmamaları ise ayrı bir ayıp olsa gerek.

Geri kurultaya dönecek olursak, faaliyet raporu olarak dağıtılan 44 sayfalık kitapçığa göz atmak gerekir. Burada dikkatimizi çeken bazı değerlendirmeler şöyle:

- "Sovyetler ve Doğu Avrupa'da reel sosyalizmin çöküşü, üzerinde durulması gereken önemli bir gelişmedir. Yetmiş yıllık bir sosyalizm denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu başarısızlığın nedenleri elbette ki ortaya konacak, insanlık bu başarısızlıktan gerekli dersleri çıkaracaktır." (s.8)

CTP'nin olaya nasıl baktığına ilişkin hiçbir yorum nedense bu kitapçıkta yer almıyor. Herhalde bu yorumun başkaları tarafından yapılıp, kendilerine uygun olanını benimsemeleri için bir süre beklemek gerekecek. Gelecek perspektifi açısından "kapitalizmin yerine insana dönük, sosyal adaleti sağlamayı amaçlayan sosyal bir düzenlemeye gereksinme vardır"(s. 8) diye yazan CTP yöneticileri, herhalde totaliter ve bürokratik sosyalizmin kaçınılmaz ve yıllar önce öngörülen çöküşünden sonra liberalizme yönelmişlerdir. Kurultay salonuna asılan sloganlarda da bunu görmek mümkündü.

Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik olarak da CTP'nin ne istediği somut olarak ortaya konmamış ve yuvarlak laflar olarak tekrarlanmıştır. BM Genel Sekreteri'nin taraflara sunduğu düşünceler dizisini "dengeli" olarak tanımlayan rapor, "Kıbrıs Türk ve Rum tarafının farklı yorumlaması veya kendine göre değiştirmek istemesi doğaldır" derken (s. 10), değiştirilmeden kabul edilen karar tasarısında ise, "görüşmeler dizisinin sağladığı dengeyi bozucu önerilerden kaçınılması gerektiği" vurgulanmaktadır! (s. 39)

CTP'nin 12. Olağan Kurultayı'na sunulan Faaliyet Raporu'nda "Sendikal Yaşam" başlığı altında şu saptama yapılmaktadır:

"Belli ölçüde KİT'ler ve belediyelerde işçi örgütlenmesi varken, özellikle konfeksiyon, yapı ve diğer sanayi kollarında kesin bir sendikasızlık yaşanmaktadır. Bu yüzden işçilerimiz düşük ücret, kötü çalışma koşulları ve güvenceden yoksun çalışmaktadırlar... Buna bir de kaçak işçi sorunu eklenmekte, bu insanlar en kötü koşullarda düşük ücretle çalıştırılmakta, bu yüzden işçimizin ekmek ve hak mücadelesi kırılmaktadır." (s. 18-19)

"En önemli konu işçi sendikalarının geliştirilmesi ve sendikal boşluğun doldurulmasıdır" denmesine rağmen bu yolda yıllardır hiçbir adımın atılmamış olması CTP adına düşündürücü olmalıdır. Adamızın nüfus yapısını değiştirmeye ve Denktaş-UBP iktidarına oy desteği sağlamaya yönelik Türkiye'den nüfus aktarımı politikasına kararlılıkla karşı çıkmayan CTP'nin, 1990 Genel Seçimlerinde Türkiyeli yerleşiklerin partisi ile birleşerek oluşturduğu DMP ucubesinin yanlışlığı da yine bu konudaki oy toplamaya yönelik faydacı yaklaşımdan kaynaklanmamış mıydı?

"Kıbrıs Türk toplumunun ilerici, demokratik, dinamik özünün güçlü partisi CTP olarak, barış ve demokrasi güçlerinin iktidarını gerçek alternatif yapmalıyız... Seçenek biziz. Toplumu bunalımdan biz çıkartacağız. Bunu da adil, dış müdahalesiz, demokratik bir seçimle demokrasiyi barış ve iki bölgeli, iki toplumlu siyasi eşitliğe dayalı federal bir Kıbrıs hedefini birbiri ile örerek gerçekleştireceğiz." (s. 21)

Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşayan nüfusun yarıdan fazlasının TC kökenli olduğu, kaçak işçilerin bile oy kullanabildiği, TC Büyükelçiliği ile askeri varlığının ağırlığını hissettirdiği, kitle iletişim araçlarının "resmi Kıbrıs politikası" dışında hiçbir görüşe kitlelere ulaşma hakkı tanı-

madığı bir toprak parçası üzerinde, hem de Kıbrıs Türk toplumunun diğer demokratik güçleri olan TKP ve YKP'yi dışlayarak bu hedefe CTP'nin nasıl varacağı bir mucizeyi gerektirmelidir!

"Ekonomi ile ilgili tüm başvurular Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs İşlerinden Sorumlu Bakanına yapılmakta, UBP hükümeti dikkate bile alınmamaktadır" (s. 25), ama mücadelenin kime karşı verilmekte olduğu kesin olarak dile getirilmemektedir. "Kıbrıs'ta çözümün önünü tıkayarak, Türkiye'yi de felakete sürüklemekte olan Kuzey Kıbrıs'taki rejim"in dayandığı güç, "Türkiye'deki ırkçı, dinci ve militarist çevreler" (s. 12)dir, ama onların buradaki uzantılarının da İngiliz-Amerikan emperyalizmine göbekten bağlı olduklarından artık söz edilmemektedir.

Son iki yıldan beridir "kitlelerin Yenidüzen ve CTP'ye olan bakışını yumuşatan ve gerçek anlamda bir iletişime olanak sağlayan" yaklaşım (s. 36) olarak yönelinen, CTP'nin geçmişe kıyasla daha sağda kalan politikaları, aksine Kıbrıs Türk demokrasisinin gelişmesinde bir olumsuzluk olarak ortaya çıkmıştır. "Örgütümüzün gösterdiği esneklik ve kabiliyet, sağımızda ve solumuzda dağılmamızı bekleyenleri hayal kırıklığına uğratmış, hakkımızda geliştirdikleri görüşlerin vatandaşa gitmesini bile engellemiştir" diye raporda sözü edilen bu durum, kurultaydaki tartışmalara ve seçim sonuçlarına bakılınca, eski yönetimin Pirus Zaferi diye nitelendirilebilir. Bunun en güzel kanıtı, her kurultayda söz alıp kendi mütevazi görüşlerini dile getiren Güzelyurtlu işçi delegenin söyledikleridir: "Yıllardan beri çok önemli örgüt sorunlarımız yaşanmaktadır. Ahbap-çavuş veya akrabalık ilişkisiyle parti kadrolarına alınanlarla bu iş düzelmez. Parti için gece-gündüz çalışanlara kadro verilmelidir. Oysa şimdi herkeste umutsuzluk var. Birinci parti olduğumuz birçok köyde biraraya bile gelmiyoruz. Aksi takdirde ayakta duran arkadaşlarımızı da kaybedeceğiz. Öneri ve eleştirilerimiz, buz dolabına konmamalı, dikkate alınarak, hayata geçirilmelidir."

Kurultay öncesi CTP Genel Başkanlığına talip olan, ama bilmediğimiz bir nedenle adaylığını resmen koymaktan kaçınan DEV-İŞ Başkanı ve eski CTP milletvekillerinden Hasan Sarıca ise şöyle konuştu: "Son programımızda liberalizmin kılıf geçirilmiş şekli kabul edildi... Muhtaç üyelerimize sosyal yardım olarak 22 milyon TL bağış verilirken, konuk ağırlamaları için 43 milyon TL harcanması kabul edilemez... Parti aidatları düzenli olarak toplanmıyor... Kongreye gelen doğal delege sayımız, seçimle gelenlerden daha fazladır... Mesele Ö.Özgür'ün değişmesi değildir. Değişen dünya koşullarına göre özeleştiri ve açıklıktan anladığımız nedir?.. CTP federal çözümden sonra ne öngörüyor, onların tartışılmasını istedim... Parti örgütünün yapısını ve sorunlarını maalesef tartışamadık. Tüzük ve programın mutlaka değişmesi gereken yerleri vardı, yapılması düşünülen kongre iptal edildi. Partimizin dışişleri sorumlusu yabancı dil bilmiyor..."

Kurultayda söz alan 10 konuşmacıyı yanıtlamak üzere kürsüye gelen 6 milyar TL bütçesi olan CTP Genel Sekreteri Ferdi Sabit, durumu idare etmeye kalkıştı, ama yanıtları tatmin edici olamadı. Yeni Düzen'in şu anda Kıbrıs Gazetesinden sonra en çok satan gazete olduğunu ileri sürdü, ama herhangi bir rakam açıklamaktan kaçındı. "Dış ilişkiler sekreterinin dil bilmediğini ancak iki yıl sonra eleştiri olarak söylemek yersizdir. Başkalarının tutumunun dürüstlüğü sorgulanırken buna dikkat etmeliyiz" yanıtı da haklıydı. Anlaşılan Sarıca ile merkezdekilerin yolları ayrılmıştı. Parti Meclisine aday olmayan Sarıca, Fatma Azgın'a destek atışı yaparken de rahattı. Çünkü merkezi bürokrasiden bağımsızlaşmıştı.

Başkan adayı olarak konuşan Özker Özgür ise "Bu kavgayı verecek bizden başka parti yoktur!" derken, CTP'nin gelenekselleşmiş "bencil" politikasını simgeleştiriyordu. Egemenlerin CTP'yi içinden bölmekle etkisizleştirmeyi umduklarını söylerken de, "Denktaş'ın adayı: Fatma Azgın" diyenleri yanıtlamaya çalışır gibiydi. Özgür, seçildikten sonra ise "CTP'yi birinci parti olarak sandıktan çıkaracağız!" şeklindeki 12. kurultayın ana sloganını tekrarlayarak, alkışlar arasında kürsüden indi.

Sonuç olarak 12. CTP Kurultayı'nın, kemikleşmiş eski bürokratik yapı üzerinde, köşeleri belirginleşmemiş, liberal ve sosyal adaletçi bir politikayı ezici bir çoğunlukla onayladığı ve "açıklık, dürüstlük, katılımcılık" olarak kurultay duvarına yazılanın, henüz merkezi yapıya benimsettirilemediği söylenebilir. ■

Derleyen: KEMAL ALPINAR

BOSNA KÂBUSU

ABD emperyalizminin üstünlüğünü yansıtan "Yeni Dünya Düzeni" harabeye döndü. Afrika savaşlar ve açlık tarafından kuşatmaya alınmıştır ve şimdi eski Yugoslavya'da, Balkanlarda bir savaş sürmektedir. Savaş, AT ve Avrupa için bir bunalımdır. Yeni bir Drang nach Osten (Doğu'ya açılma) içinde olan Alman emperyalizmi, AET'deki müttefiklerine Hırvatistan'ı tanımalarını kabul ettirmiştir. Bu, onu tanımayan Sırbistan ile Hırvatistan arasındaki savaşın yolunu açmıştır. Eski Yugoslav ordusunu kullanan Sırplar, içinde Sırp azınlıkların da yaşadığı Hırvatistan topraklarının üçte birini ele geçirmişlerdir.

1940'lardaki Hırvat kukla devleti tarafından işlenen, Sırpların soykırımına ilişkin Nazi anıları, Başkan Tudjman'ın Hırvatistan'daki seçim kampanyası sırasında Sırplara ve Yahudilere karşı demogojik bir şekilde saldırmasıyla yeniden canlanmıştır. Bu, Sırp Başkanı Slobodan Miloseviç'in "Sırpları kurtarma" kampanyasını başlatmak içinyolu açmıştır.

KUŞATMA ALTINDA

Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya devlet başkanları, AET aracılığıyla, Hırvatistan'daki devamlı bozulan ateş-kesin ardından yeni bir cephe açmayı önleme çabasıyla, nüfusu Müslüman (%43), Sırp (%33) ve Hırvat'tan (%17) oluşan Bosna-Hersek Cumhuriyeti'ni tanıdılar. Bu halklar, onyıllar boyunca barış içinde birlikte varolmuşlardı. Ama şimdi cumhuriyet harap olmuştur. 18 Ağustos 1992 tarihli Financial Times' çarpık bir şekilde şunu itiraf etmiştir: "AT'nin Nisan'da törenle tanıma bahşettiği Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nin yerinde yeller esmektedir."

Müslümanlar başkentin bir kısmını denetlemektedir. Bazı kasabalar ise Sırpların kuşatması altındadır. Nüfusun dörtte biri evlerinden uzaklaştırılmış ve kasabaları harabeye dönüştürülmüştür. Zor kullanmanın yarattığı gerçekler yüzünden böylece, tutucu BM ve AT kararlarının anlamsızlığı ortaya çıkmıştır. Bu, AT ve onu oluşturan esas emperyalist bileşenlerinin prestijine bir darbedir.

BM denetimindeki hafif silahlı güçler, sadece farklı taraflarca geçiş izni verilen konvoylara eşlik etmektedir ve herhangi bir zaman geri çekilebilir. Ama Birliklerin orada olması, askeri karışıklık ve tırmanışın daha da artması anlamına gelebilir. Böyle bir prestij eylemi ya anlamsızdır, ya da eğer desteklenirse, Batılı güçleri ciddi bir savaşa sokabilecektir. Batılılar, sonuçlarından korktukları için olaya bulaşmaktan korkmaktadırlar. Yüzbinlerce Sırp, Hırvat ve Müslüman birliği farklı cephelerde savaşırken, gönderilen küçük sayıdaki birlikler ciddiye alınamaz. BM Birliklerinin kendilerine saldırıda bulunulursa geri ateş açma hakları olmalıdır. Ama bu defa da şu açmazla karşılaşılacak: Ya daha çok sayıda birlik gönderilmeli, ya da geri çekilerek kuyruk çevirmeli. Emperyalist güçler, daima olduğu gibi, güç politikalarının tutsağı olarak görülen Batılı birlik askerlerinin hayatlarıyla oynamaktadırlar. Emperyalist politikaya "ben de katılayım" diyerek destek olanlar, halen göçmen durumuna düşmüş, 2 milyon Boşnakın, Müslümanın kaderiyle ilgili olarak timsah gözyaşları dökmektedirler. Göçmenlerin terkettiği bölgelerde halen daha çok Sırplar yaşamaktadır. Bosna-Hersek'in %70'i Sırplar tarafından ele geçirilmiştir.

Sırplar, Hırvatlar ve hatta Müslümanlar tarafından kabus gibi toplama kampları veya tutuklu merkezleri oluşturulmuştur. Batı basını, seçme yaparak daha çok Sırp cinaletleri üzerinde odaklaşmaktadır.

Bu acı olaylar karşısında Batının karamsarlık ve ikiyüzlülüğü, Hırvatistan ve Sırbistan arasındaki ateş-kesten sonra, iki devlet başkanının gizlice buluşarak, Bosna'yı bölme konusunda karar almaları gerçeğiyle ortaya çıkmaktadır. Düşmanlar işbirliği yaparak, bir Müslüman devletin veya Müslüman, Sırp ve Hırvatlar'dan oluşacak ortak bir devletin oluşturulması olasılığını yok etmiş-

lerdir. Şimdi Müslümanlar bugün sadece %5 kadarını denetimleri altında tutuyorlar. Sırplar %70'ini, Hırvatlar da geriye kalanını.

Bütün bu korkunç olaylara Yugoslav devletinin çökmesiyle yol açılmıştır. Bir süre başarılıymış gibi görünmesine rağmen, Tito'nun kurduğu sistem, çok uluslu bir devletin sorunlarını çözmemiştir. Hayat standartları yükselmiş ve farklı halklar birbirleriyle karışmıştı. Ama bürokratik ayrıcalıklar ve yolsuzluklar, ülkenin tecritiyle birlikte, Yugoslav devletini çökertmiştir. Çok övülen sanayinin "işçiler tarafından" denetimi, gerçekte hiçbir zaman var olmadı. Titoculuk, fakirlik ve yoksulluk yoluyla, Mark'ın sözleriyle "bütün eski paçavraların geri dönmesi"ne yol açmıştır. Bu, yeni savaşlar ve ulusal nefretlerin canavar tohumunu ekmiştir.

EMPERYALİZM

Irak ve Balkanlarda açıkça ortaya çıkmaya başladığı gibi, BM giderek daha çok ve daha fazla bir şekilde ABD emperyalizminin ve Batılı güçlerin aleti haline gelmektedir. Bu olay, Rusya'da doğan kapitalist devletin istekle onaylaması ve Çin'in kabulüyle güçlenmektedir.

Şimdi AT ve ABD, Bosna'ya ve onun açlık çeken halkına "insancıl" yardım hakkında umutsuzca sözler sarfetmektedirler. Kuşatma altındaki kent ve bölgelere gönderilen BM'e ait gıda, battaniye ve diğer ihtiyaç maddeleri konvoylarını "savunma" tehditlerinde bulunmaktadırlar. Buradaki ikiyüzlülük çok açıktır. Halkın büyük bir kısmının açlıktan ölme tehdidi altında bulunduğu Somalia'nın daha kötü olan durumunu görmezden geldiler. Sadece yardım malzemelerini "savunmak" için gecikmiş olarak gıda ve bazı silahlı muhafızlar gönderiyorlar.

Eski Yugoslavya'daki yardım konvoylarını "savunmak" için Fransızlar BM aracılığıyla 1200 asker gönderdi. İngiltere de 1800 asker gönderme hazırlığında. Bu, bir ciddi adım olarak, şakadan başka bir şey değildir. Emperyalistler, bataklığa ayak parmaklarını daldırıyorlar. Ciddi açık bir askeri müdahaleden korkuyorlar. Bunun sonuçlarından korkuyorlar. Bölgedeki dağlık arazi, ideal bir gerillar ülkesini oluşturmaktadır. 2. Dünya Savaşı'nda 57 Alman Kıtası, yarım milyondan fazla askeri ve Nazilerin baskıcı yönetimleriye Yugoslavya'yı zaptetmekte başarısız kalmıştı. Kitlesel müdahaleden onları alıkoyan, insancıl nedenler değil, bir aşındırma savaşı haline dönüşmesine karşı işçilerin ve "kamuoyu"nun kaçınılmaz karşı çıkışlarıdır.

Öte yandan, kendilerinin de kaçınılmaz olarak içine çekilecekleri yeni Balkan Savaşlarından korkmaktadırlar. Birleş(me)miş Milletler tarafsız bir yapı olmayıp, büyük ticaretin ve emperyalist güçlerin temsilcisidir. Temsilciler, farklı amaçların kesiştiği ayrım noktasındadır. Bush, Bosna-Hersek'in yeniden kurulmasını isterken, Belgrad'daki bir ABD diplomatı, gerçekçi değilse bile kötümser olarak şu yorumda bulunmuş ve "etnik temizlik"in geriye döndürülebilmesine veya eski durumun yeniden kurulabileceğine inanmak saflık olur" demiştir.

Kılıçla yazılan, yalnız kılıçla değiştirilebilir. Emperyalistler, sömürge ülkeleri, Libya'da olduğu gibi, emperyalist diktalarını kabul etmeye zorlamak için kitlesel bombardımanlarla tehdit edebilirler. Açık sınıfsal politikalar dışında, bu labirentten çıkış yolu yoktur. İşçi sınıfı, ulusal ve uluslararası planda sadece kendi bilincine, gücüne ve dayanışmasına güvenebilir. Kendi çıkarlarına hizmet edilmesi için, ülkelerindeki ustalarına ve hükümetlerine güvenemezler. Ülke dışındakilere ise hiç güvenemezler. Sadece işçilerin kendi örgütleri aracılığıyla sağlayacakları işçi dayanışması hem ülkede, hem de dışarda onların çıkarlarına hizmet edebilir.

1945'den beri eski sömürge ülkelerde bir dizi savaşlar olmaktadır. Şimdi de Balkanlar, 1914'den önce olduğu gibi, savaşların yeni bir alanı olma tehdidindedir. İşçi sınıfının bilinçli olarak kendi kaderini kendi denetimi altına alması dışında, başka çözüm yolu yoktur. Her yerdeki işçi sınıfının çıkarı aynıdır. Çıkış yolu, Doğu ve Batı Avrupa'nın Sosyalist Federasyonuna giden Balkanların demokratik sosyalist federasyonundadır. ■

(Editirial-Socialist Appeal- August/September 1992)

Derleyen: KEMAL ALPINAR

"KADİFE DEVRİM"DEN SONRA ÇEKOSLOVAKYA

Çekoslovakya'da Haziran 1992'de yapılan genel seçimlerden sonra Çek basınındaki manşetler, "Federasyon için çanlar çalıyor" şeklinde idi. Birçok işçi için "Kadife devrim" rüyaları buhar olup uçmuştu.

Karşı-devrimin partisi olan "Ciciv Forum"un önde gelen kişisi yeniden seçilmeyi başaramamış ve Cumhurbaşkanı Havel, istifaya zorlanmıştır. Hükümet, Çekoslovak Federasyonu'nun tamamen bölünmesi için öneriler hazırlamış bulunuyor.

HAYAL KIRIKLIĞI

Hayal kırıklığının egemen olmasina şaşılmamalıdır. Devrimden iki yıldan fazla bir süreden sonra, birçok kişinin rüyası toza karışmıştır. Kiralar on kat yükselmiş, işsizlik artmış, enflasyon %700'e erişmiştir. Ama ücretler aynı kalmıştır. Dükkanlarda yiyecek maddeleri vardır, fakat sorun birçok kişinin bunu satın alacak durumda olmamasıdır. Yine de var olan karmaşa nedeniyle, memnuniyetsizliğin değişik şekillerde ifade edildiği görülmektedir.

40 yıldan fazla bir süre Stalinizm, nüfusun büyük kesimleri arasında sosyalizm fikirlerini geçici olarak gözden düşürmüştür. O nedenle tek çözüm yolunu hala daha kapitalizme yönelmede görmektedir. Örneğin Haziran seçimlerinde Çek Cumhuriyeti'ndeki en büyük parti, sağcı Sivil Demokratik Parti idi. Bunun Başkanı olan Vaslav Klaus, kapitalizme hızla geçmek istemektedir ve oyların %34'ünü almıştır. Slovakya'dak en büyük parti, "Demokratik Slovakya Hareketi" (HZDS)'dir. Bunun demagojik lideri olan Vladimir Mesiar ise milliyetçilik ve sol söylem karışımı bir politika öne sürmüştür. Çek bürokratlarının elinde yıllarca ayrımcılık gören Slovak işçilerin hoşnutsuzluğuna ve pazarın ne anlama geleceğine ilişkin korkularına oynamayı başarmıştır.

Çek Cumhuriyeti'nde 1989'dan bu yana yitirilmiş her bir işyerine karşılık, Slovakya'da dört işyeri kaybedilmiş ve Slovakya'ya yatırılan her bir Batılı dolara karşılık, Çek Cumhuriyeti'ne yirmi dolar yatırılmıştır.

KADİFE BOŞANMA

Slovakya, daha çok bir tarım toplumudur. Buna eklenmiş ağır sanayiye ilişkin büyük tesisler vardır. Klaus'un planları arasında bu firmaların ilk olarak dağıtılması bulunmaktadır. Seçim sonuçları, Çekoslovakya'nın dağılmasına yol açmıştır. Basın, "kadife boşanma"ya ilişkin yazılarla doludur.

Gerçi Marksizm ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını desteklemektedir, ama ayrı Çek ve Slovak devletleri, işçilerin yüzyüze oldukları temel sorunları çözmeyecektir. Diğer birçok küçük uluslarda olduğu gibi, emperyalizmin tamamen egemenliği altına gireceklerdir. Burada daha çok Alman emperyalizmi söz konusudur. Kapitalist bakış açısından bakılsa bile, bu mantıksız bir ayrılma olacaktır. Ana ticaret blokları daha büyük ölçekli ekonomiler elde etmek için bütünleşmeye çabalarken, Çekoslovakya ve Orta Avrupa'nın diğer ülkeleri daha küçük birimlere bölünmektedir. Yine de iki ekonomi arasında yüksek düzeyde bir karşılıklı bağımlılık vardır. Slovakya'nın ihraç ettiği hammadde ve ara mallar, Çek fabrikalarında işlenip tamamlanmaktadır.

İŞSİZLİK

Her iki ülke de bölünmeden zarar görecektir. Çekya'da üretilen ürünlerin %12'sini ve Slovakya'dakilerin %25'ini derhal etkileyecektir. Çek ve Slovak İşçi Sendikaları Konfederasyonu tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, Mart 1993'e kadar Çek topraklarında işsizliğin %10, Slovakya'da ise %25'2 yükseleceğini ortaya koymuştur.

26 Haziran 1992 tarihli Guardian gazetesine göre, Slovakların çoğunun kaygularının bulunması şaşırtıcı değildir: "Milas Tamso, barda köpüklü birasını içerken şaşırmıştı, gerçekten üzgün ve endişeliydi: "Ben, Mesiar'a oy verdim.. Birçok kişi ona oy verdi. Ama kesinlikle ayrılmak için ona oy vermediler. Her iki cumhuriyette de çalışan şirketimizin iki ayrı ülede çalışmasını düşünmek çok zordur. Siyasal bir bölünme olduğunu biliyorum, ama ümit ederim ki ve çoğu ümit ediyor,bir tür birlik korunmuş olur."

BAĞIMSIZLIK

Bratislava Sosyal Analiz Merkezi'ne göre, yapılan kamuoyu yoklamalarında Slovak Cumhuriyeti'nda sadece %13'lük bir kesim bağımsız bir Slovakya istemektedir ve %60'lık bir kesim üniter veya federal bir cumhuriyetten yanadır. Nüfusun yarıdan fazlasına göre, bağımsızlık daha düşük hayat standardı anlamına gelecektir. Aynı şekilde Çek Cumhuriyeti'nde de bir istek azlığı söz konusudur. Mesiar'ın başlangıçtaki isteklilliği, bir ayrılığın ne anlama geleceği aşikar olunca şimdi her ne kadar azalmışsa da, Mesiar işleri 1994'e kadar ertelemeye çabalamaktadır.

Bölünmenin gerçekleşmesi halinde bile, bu sadece işlerin başlaması olacaktır. Halen Mesiar, Klaus'un yeniden yapılanma vb. planlarına karşı durmaktadır. Ama bağımsız Slovakya'nın lideri olarak Batı'dan gelecek ve her halükarda zayıf olacak olan bir "yardım" ve "destek" karşılığında aynı politikaları benimsemeye emperyalizm tarafından zorlanacaktır.

Böylesi bir yol, her iki cumhuriyetteki işçiler için bir kabus olacaktır. Mesiar, Slovakya'daki 600 bin etnik Macara karşı ulusal kartını oynayarak, sosyal sorunlardan dikkati dağıtmaya çalışması bölgede daha fazla dengesizliğe yol açacaktır. Emperyalizmin bir bölünmeye karşı olmasının nedenlerinden biri de budur.

DİKTATÖRLÜK

Her iki cumhuriyette de kapitalizmi getirmek ve "demokratik" bir devleti kurmak aşırı derecede zor olacaktır. Çekoslovakya'nın 2. Dünya Savaşı öncesinde burjuva-demokratik bir devlet olması gerçeğine rağmen, piyasa ekonomisini zorla uygulama aracı olarak askeri-polis diktatörlüğü doğrultusunda hareket etmeye teşebbüs edebileceklerdir.

Gelecek aylar ve yıllar, Çekoslovakya'lı işçilerin birçok ders çıkaracakları bir dönem olacaktır. Kapitalizmin ne olduğunu görecekler ve piyasaya ilişkin herhangi bir hayal da yok olacaktır. Belki de sonunda, sorunlarının kalıcı çözümünün sadece Doğu Avrupa ve Balkanların demokratik ve sosyalist bir federasyonuyla olası olduğu sonucuna varacaklardır. ■

(Brian Davidson-Socialst Appeal-August/September 1992)

MARKSİST TEORİNİN BİR AÇMAZI DAHA MI?

E.AHMET TONAK

Ceteris Paribus*, Türkiye ekonomisinin genel seçim olan yıllarda, olmayan yıllardan daha hızlı büyüdüğünü ve bunun da, reklam şirketlerinin siyasi partileri ve liderlerini "cilalı imaj devri"nin icaplarına göre tezgahlama faaliyetlerinin ("tanıtım ve halkla ilişkiler" hizmetlerinin yani) Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içinde bir iktisadi ürün/harcama kalemi olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmış olabileceğini hiç düşündünüz mü?

Ceteris Paribus, Türkiye ekonomisinin, kurşunsuz benzin kullanımının zorunlu hale gelişiyle, kurşunlu benzinin hakim olduğu dönemlere göre daha yavaş büyüyeceği, çünkü soluduğumuz havadaki kurşundan kaynaklanan hastalıklara yapılan harcamaların artık GSMH'mızı şişiremeyeceği hiç aklınıza gelir miydi?

Peki, barınmak amacıyla satın aldığımız, dolayısıyla tüketimine içinde yaşayarak hemen geçtiğimiz konutlar milli gelir muhasebe sistemlerine göre yatırım sayılırken, ulaşım amacıyla satın aldığımız, dolayısıyla tüketimine kullanarak hemen geçtiğimiz taşıtların kişisel tüketim sayılmasına ne buyurulur?

Ya şuna ne dersiniz? Hastahanelerin hali malum; herkes üniversite hastahanelerinin kapılarında sırada, bir doktoru beş dakika görebilmek için saatlerce zaman tüketiliyor. Birileri, mesela SSK, hastahanelere arasıra bir şeyler de ödediği için, sonunda GSMH'mız (bir sağlık hizmeti satılmış olduğundan) büyüyor. Aynı sağlık görevlileri, bürokratik işlerin yoğunluğundan, çalışma koşullarının elverişsizliğinden yakınarak bir de bakıyoruz greve gitmişler. Ama bildiğimiz türden değil de, aktif grev tabir edilen türden bir greve. Herkes canla başla, ücret talep etmeksizin, koşullar elverdiğince, adeta meta ilişkilerinin saçma sapanlığını göstermek istercesine çalışıyor ve iki misli hasta bakı-

yor! Ceteris Paribus, aktif grev sırasındaki sağlık faaliyetleri, meta olmadıkları için GSMH'nın hesaplanmasına katılmazken, pek de alışık olmadığımız tipte bir grev yüzünden Türkiye'miz büyüyemiyor! Yani, çalışsan da (aktif grev), çalışmasan da (klasik grev) bu ekonomi büyümüyor!

Bütün bu anlamsızlıklar, egemen iktisat anlayışlarının teorik/kavramsal tutarlılığı adına üniversitelerde okutulan makroekonomik milli gelir muhasebe sistemlerinin tabii ve birkaç aklı başında iktisatçı dışında pek kimseyi rahatsız etmeyen sonuçları. Bilindiği gibi, bugünkü makroekonomik yaklaşımlar, kapitalist krizleri, özellikle 1929 buhranını anlama, benzerlerini önleme ve ekonominin genel gidişatını yönetme gereğinden doğmuştur. Keynes ile başlatılan modern makroekonomik teorinin önemli bir yanı da klasik ekol ile –Smith, Ricardo, Marx çizgisi yani– özellikle değer teorisi bazında ilişkisini tamamen koparmış olmasıdır. Bu tavır da en asli iktisadi faaliyetlere, yani üretim, dağıtım, bölüşüm, tüketim ilişkilerine ve alanlarına atfedilen önemlerde kaymalar doğurmuştur. Klasik ekolce üretim faaliyeti değer üreten tek alan, diğerleri ise değerden paylarını alıp, değerin tüketildiği faaliyetler olarak görülürken, artık tüketim-dışı bütün faaliyetler, örneğin, dağıtım ilişkileri (banka faaliyetleri) bile değer üreten alanlar mertebesine yükseltilmiştir. Klasiklerin üretim alanı vurgusu, klasikler-sonrası iktisatçılarca mübadeleye, yani pazara kaydırılmıştır. Demek ki, baştaki saçmalıkların kaynağını teorilerin tarihinde aramak gerekmekte. Buraya kadar aktarmaya çalıştıklarımızın düşünce tarihinin incelikleri olarak görülmemesi gerekir. Yukardaki örneklerin de sezdirtebileceği gibi şöyle ya da böyle hepimizi ilgilendiren bir şeylerle karşı karşıya olduğumuz açık. Ayrıca, o örneklerin çağrıştırdığı somutlukların dışında da bu teorik dönüşümü ve günümüz makroekonomik muhasebe sistemlerinin tıkanıklıklarını tartışmanın başka yararları olabileceğini de öne sürmek mümkün.

Bir örnek verelim: Her iktisat teorisi maddi hayatın ilgilendiği alanını, o somutluğu anlayabilmek (ve etkileyebilmek) için bir küme kategori yaratıyor. Bu kategorilerin muhtevası ile kaynaklandıkları teoriler arasında bir tekabül olmak zorunda. Dolayısıyla, bir Keynesci'nin, kimi teorik öngörülerin somutlanıp somutlanmadığını inceleyebilmek için Markscı teorinin kategorilerini kullanması (artık-değer ile kâr seyrini izlemek mesela) ne kadar anlamsızsa, bir Markscının da Keynesci kategorilerle benzer bir işe (kâr seyri aracılığı ile artık-değer'in seyrini izlemek) girişmesi o denli garip olurdu. Ama, bu garipliklerden birincisine hiç rastlanmazken, ikincisi yıllardır yapılagelmektedir!

Teorinin öngörülerini test etmek söz konusu olduğunda bu tekabül sorunu ayrıca önem kazanmakta. Keynesci teorinin kategorilerini, örneğin kâr/ücret oranını, Marx'ın, kapitalizmin gelişimi içinde yükselmesini beklediği artık-değer-oranı yerine kullandığımızda bir düşme ile karşılaşsak, ampirik gerçekliğin bile bizi aldattığını düşünüp Marksist teorinin bir de bu yanını budamamız gerekmez mi? Gerekir diyenler bir hayli çok; sadece moda olduğundan değil, gerçekten yapılan ampirik çalışmalarda kâr/ücret oranı düşme eğilimi gösterdiği için! Oysa gerekmeyebilir de. Artık-değer oranının seyrini gerçekten gözlemleyebileceğimiz, Marksist teoriden yola çıkarak, farklı bir muhasebe sistemi geliştirebilmişsek tabii. Bu tür girişimlerden birinde, ABD ekonomisi için yapılan hesaplamalar yukardakine benzer bir durumun hiç de ihtimal dışı olamayacağını ortaya koydu: 1948-1990 döneminde kâr/ücret oranı %20'lik bir düşme gösterirken, artık-değer oranı %50'lik bir artış gösteriyordu.

Marksist teoriyi budamaya meraklı olanlara sormalı, acaba Türkiye ekonomisinde benzer karşılaştırma ne sonuç veriyor? ■

* *Başka her şey aynı kalmak üzere.*

---

1. ceteris paribus p.1/s.1i.
2. ceteris paribus p.2/s.1 i.
3. tüketim p.3/s.2 b.
4. yatırım p.3/s.3 b.
5. tüketim p.3/s.4/5 b.
6. satılmış p.4/s.5 b.
7. üretim/dağıtım p.5/s.12 b.
8. bölüşüm/tüketim p.5/s.13 b.
9. üretim p.5/s.14 b.
10. dağıtım p.5/s.18 b.
11. mübadele p./s.30 b ('ye' eki harici)
12. pazar p.5/s.21 b ('a' eki harici)
13. artık-değer/kâr p.6/s.8 b.
14. kâr p.6/s.10 b.
15. artık-değer p.6/s.11 b ('in' eki harici)
16. kâr/ücret p.7/s.3 b.
17. yükselmesini p.7/s.4 b.
18. artık-değer p.7/s.4/5 b.
19. düşme p.7/s.5 b.
20. kâr/ücret s.7/s.10 b.
21. artık-değer p.7/s.11 b.
22. düşme p.7/s.17 b.
23. artış p.7/s.18 b.

Daha ne olsun, herkesin zahmetine teşekkürler.

Çev.: AYŞE COŞKUN

ULUSLARARASI PARA PİYASALARINDA NELER OLUYOR?

Son haftalarda uluslararası para piyasalarında ortaya çıkan karışıklık, zaten ciddi sorunlar içinde olan batı ekonomilerini daha da zor duruma soktu. Almanya'daki yüksek faiz hadleriyle Amerika'daki düşük faiz hadleri kıymetli kağıt piyasalarını ciddi olarak etkiledi. Danimarka'da son günlerde yaşanan finans alanındaki kapsamlı krizler, diğer bir deyişle skandallara ek olarak kronun değerinin yükselmesi de Danimarka ekonomisi için ek zorluklar ortaya çıkarıyor. Bu gelişmeler, dünya ekonomisinin –özllikle de ABD ve Almanya ekonomilerinin – halihazırdaki durumu hakkında yeni değerlendirmeleri ve Avrupa Topluluğu ve onun Ekonomik ve Moneter İşbirliğine yeni yaklaşımları gerekli hale getiriyor.

Hans Kronberg, Politiken gazetesindeki makalesinde, bu gelişmeleri ele alırken şöyle başlıyor: "Para piyasasında karışıklık ve kur düşüşü biçiminde kapitalist dünyayı sarsan – doğanın Andrew kasırgasına paralel olarak insan eliyle yaratılan– ekonomik kasırgada elbete şu ya da bu biçimde bir mantık vardır.

Dolar düşerken D.Mark'ın yükselmesinde kendiliğinden ortaya çıkan mantık, iki ülkedeki faiz hadlerinin rekor derecede farklılığıdır. Para en yüksek faizin olduğu yeri arıyor ve yüzeysel olarak bu açıklama aşağı yukarı tatmin edicidir.

Fakat burada kolayca unutulan: Alman faizi rekor derecede yüksektir çünkü Alman ekonomisi rekor derecede zayıftır."

Kronberg, Amerikan ekonomisinin düşük büyüme, rekor yükseklikte işsizlik, dev bir bütçe açığı ve hiçbir şey yapamayan bir başkanla v.b. daha da kötü durumda olduğuna ilişkin bir standart cevap verilebileceğine işaret ederek her iki ülkenin ekonomisini karşılaştırmaya başlıyor:

• ABD'nin kamu bütçelerindeki açığı, Almanya'nın bu yılki açığı ile aşağı yukarı aynıdır ve Almanya'nın gelecek yılki bütçe açığı ABD'ninkinden daha da yüksek olacaktır. (OECD verileri) 1993 yılı için OECD, Amerika'nın açığının brüt ulusal üretimin %2.75'i olacağını öngörürken bu rakamı Almanya için %3.25 olarak tahmin ediyor. Bunun yanısıra Avrupa Topluluğu (AT) ülkelerinde şimdiden daha da büyük açıklarla yaşanıyor.

• Amerikan tüketici fiyatları bu yıl %3 arttı ve bu kadar düşük enflasyon oranını AT ülkeleri içinde bulmak oldukça zor. Almanya'da bu yılki enflasyon oranı %4.5 oldu ve bu rakam sadece eski batı Almanya'ya ait. ABD'yi sadece Danimarka yıllık %2.25 oranıyla geçiyor.

• Ödemeler dengesi açısından bakıldığında, çok az sayıda AT ülkesinin –örneğin Danimarka– ödemeler dengesinde fazlaya sahip olduğu görülmektedir. Almanya'nın brüt ulusal üretiminin %3.4'ü kadar bir açığı vardır ve Fransa dengededir.

• Amerika'da işsizlik %7 düzeyinde bulunmaktadır. Danimarka'da bu oran %10'dur ve AT ülkeleri işsizlik ortalaması ABD'nin ortalamasından yüksektir. Almanya %4.75'le görece daha az işsizliğe sahiptir ama bu oranın içinde eski doğu Almanya'daki milyonlarca işsiz ifade edilmemektedir.

Bu verilerden kalkarak Kronberg, ABD ekonomisinin AT ülkeleri ekonomilerine göre görece daha iyi durumda olduğunu belirtiyor. O zaman para piyasasında yaşanan karışıklığın sahibi kimdir? Kronberg'in buna cevabı "Avrupalılar daha doğrusu Almanlar" oluyor ve devam ediyor:

"Eski batı Almanya için birleşme çok büyük bir lokma oldu, özellikle de hükümet vergileri yükseltmeyi reddettiğinde ve Bundesbank'ın enflasyonu kontrol altına aldığından beri geriye sadece faiz hadleri silahı kaldı, ki bu da dünyanın diğer yerlerinde kurları aşağılara itti. Paradoksal ama Bundesbank eski doğu Almanya'nın yeniden inşasını bu yolla karşılıyor, çünkü yatırım yapmak daha pahalı oluyor."

Kronberg makalesinin geri kalan kısmında AT döviz kurları sistemini (EMI) sorguluyor. 1990 yılında girilen AT Ekonomik ve Moneter İşbirliği'nin giderek inandırıcılığının kaybolduğuna işaret ediyor. Yaşanılan bu karışıklığın ABD'de başkan seçimleri ve Fransa'daki halk oylamasına kadar böyle süreceği görüşünü dile getiriyor.

Yine aynı gazetede ve aynı günde insanların kendi özel yaşamlarına da yansıyan bu ekonomik arışıklıklar daha kolay anlaşılabilir bir üslupla okuyucuya anlatılıyor. Sorulara verilen cevaplar biçimindeki bu yazıyı olduğu gibi veriyoruz:

"Soru: Uluslararası para piyasalarındaki çekişmenin se-

bebi nedir?

Çekişme son yıllarda Alman ve Amerikan ekonomilerindeki çok farklı gelişmeden ortaya çıkıyor. Alman ekonomisi 1990'daki birleşmeden beri tam gaz giderken Amerikan ekonomisi ciddi bir ekonomik krizin kıskacındaydı. Başka bir deyişle, Amerika'nın birinci vitesle gittiği sıralarda Almanya birleşmeden beri hızını dördüncü vitese çıkarmıştı.

Amerika'daki düşük gelişme hızı yükselen bir işsizliğe dönüşürken, Almanya'da ücretler ve fiyatlar arttı. ABD için bir seçim yılında düşük büyüme hızı ve işsizlik düşünülebilecek en kötü şeydir. Almanya içinse enflasyonla mücadele, 1920'lerdeki hiper enflasyondan beri, ilk kez öncelik haline gelmiştir.

Bu iki ülkede de sorunları karşılamada kullanılan ekonomik alet aynıdır. Amerikalılar tüketime ve yatırıma daha fazla kaynağın girmesi için faizleri düşürürken, Almanlar hızı frenlemek için faizleri yukarı çıkardılar.

Para piyasasındaki krizin ana nedeni, farklı sorunların birleşiminde aynı politikanın, yani faiz hadleri politikasının kullanılmasıdır. Finans alanındaki yatırımcılar, ABD'deki konumlarında daha az hasılat ("kazanç") ve Alman kıymetli kağıtlarında yükselen bir hasılat gözlemlediklerinde servetler ABD'den Almanya'ya hareket etti. Alman parasına göre artan talep D.Mark'ı Amerikan Doları'na göre bir yükselişe zorladı.

Avrupa Topluluğu (AT) ülkeleri Almanya ile bir döviz hadleri işbirliğine (AT Ekonomik ve Moneter İşbirliği-EMİ) girdiklerinde bu ülkeler, semptomları daha ziyade düşük büyüme ve yükselen işsizlikli Amerikan hastalığına işaret etmesine rağmen, Alman ilacını –yüksek faiz– almaya zorlandılar. Bu, Avrupa ailesi içinde gerginlikler ortaya çıkarıyor.

Soru: Yükselen Alman faizleriyle düşen dolar kuru nasıl birbirine bağlıdır?

Döviz hadlerini değiştirmede belirleyici olan ülkelerin faiz hadlerinin farklılığıdır. Yükselen Alman faizleri ve düşen Amerikan faizleri kombinasyonu D.Mark'a göre düşen dolar kurunun nedenidir. Çok sayıda batı Avrupa ülkesinin para değerleri – Danimarka'nın da– Alman para değerine bağlıdır ve bu paralar da dolar karşısında yükselmektedir.

Soru: Doların bu kadar düşük olmasının anlamı nedir?

Doların bu kadar düşük olmasından bahsedilirken tarihi bir bakış açısından olaya bakılmalıdır. Amerikan ve Alman ekonomilerinin halihazırdaki durumuna göre –çok farklı faiz hadleri de dahil– doların değeri o kadar da düşük değildir. Tersine ülkelerin merkez bankaları son günlerde doların düşüşünü frenleme çabalarına girdiler.

Bu düşük dolar kuru dolarla hesaplanan düşük hammadde fiyatları demektir ve bunların arasında petrol de var.

Bunun ötesinde, ABD ile karşılaştırıldığında Avrupa ülkeleri için biraz daha uzun vadede daha kötü rekabet yeteneği de demektir. Bu, ABD ile büyük ticari bağlantısı olan ülkeler için –örneğin İngiltere– çok daha önemlidir.

Soru: Para piyasasındaki kriz Danimarkalılar'ın özel ekonomisinde izlenebilir mi?

Evet, ama bu hem iyi hem de kötü olacaktır ve daha fazla da kötü. Para piyasasındaki krizin anlamı, bizim D.Mark'a bağımlılığımız nedeniyle, Danimarka Kronu'nun değerinde bir yükseliştir. Özel ekonomiler için yükselen kron kuru daha ucuz ithalat ve bu nedenle mal fiyatlarında düşük fiyat olanağının ortaya çıkması anlamına geliyor. Aynı zamanda daha iyi bir reel ücreti de ifade ediyor.

Ne ki, daha kötü bir istihdam gelişmesiyle bu kazanç hızla ters döner. Her şeyden önce, çünkü daha güçlü bir Danimarka kronu kötü bir rekabet yeteneğiyle aynıdır. Danimarka malları yurtdışında daha da pahalılanacaktır. İkincisi, D.Mark'ın yükselmesiyle birlikte sürüklenen ülkelerde Danimarka'nın ihracat olanakları daha da düşecektir. Örneğin İngiltere'de, ki bu ülke Danimarka ihracat mallarını alan üçüncü büyük ülkedir. Özel ekonomi için bu olumsuz sonuçların ötesinde, D.Mark kurunu izlemenin ötesinde Almanya'daki faiz hadleri gelişimini de izleyen Danimarka'da daha büyük bir işsizlik ortaya çıkar. Almanya'da yükselen faizler, Danimarka'da daha az yatırımlar –özellikle inşaat sektöründe– ve daha az özel tüketim biçiminde olumsuz görüntülerde kendini gösteriyor.

Soru: Benim ya da toplumun ekonomisi etkilendiğinde ben kimi suçlayacağım?

Eğer suçlanacak birileri varsa o da, her şeyden önce faiz politikasını herbiri kendi çıkarı için kullanan Almanya ve Amerika'dır. Amerikalılar kendi istihdam durumları uğruna faiz hadlerini rekor derecede düşük bir düzeye indirdi. Almanlar tersine faizleri yükseltti. Alman faiz hadlerinin, yükselişi ise, Almanlar'ın şu sıralarda geçirmekte olduğu doğu ve batı Almanya'nın birleşmesiyle ilgili tarihi deneyime rağmen, enflasyonda bir yükselmeyi kabul etmeme nedeniyledir. Almanlar devlet bütçesindeki deliği kapatmak için daha yüksek vergilerle alternatif sıkı bir finans politikası uygulayabilirdi. Fakat Almanlar şim-

diye kadarıyla birleşmenin bu maliyetini yüklenmeye gönüllü olmadı.

Soru: Para piyasasındaki bu karışıklıkla aynı zamanda pek çok borsada kıymetli kağıt değerleri nasıl düşebiliyor?

Kıymetli kağıt piyasalarındaki gelişme, uluslararası konjonktürdeki genel gelişmeyle çok yakından bağlıdır. 1991 yılı, on yıldaki en güçlü uluslararası düşük konjonktürle damgalandı. Özellikle ABD açık bir ekonomik geri saymadaydı. Uluslararası olarak 1992'deki toplam büyüme hızı da çok düşüktür.

Sadece iki yıldaki iki petrol krizi bağlamında, batı dünyasında son 30 yıl içinde 1991 ve 1992'de, iki yıl peşpeşe, çok büyük bir ekonomik aktivite oldu. Böylesi bir ekonomik gelişme kendi başına kıymetli kağıt piyasasının gelişmesi altında işleyen bir bombadır.

Aynı zamanda varolan para piyasası karışıklığı, D.Mark'ın yeniden değerlendirilmesiyle ilgili beklentileri daha da belirsiz hale getiriyor (EMİ içindeki diğer paralara göre daha yüksek kur). D.Mark'ın yeniden değerlendirilmesi beklentisi, örneğin İngiltere'deki kıymetli kağıt artışına karşıt olarak Alman kıymetli kağıt kurlarının düşmesini zorluyor. Aynı olay, eğer yatırımcılar D.Mark'ın Danimarka Kronu'na göre yeniden değerlendirilmesini bekliyorlarsa, Danimarka'da da geçerlidir.

Bir de bunun üstüne gelen Danimarka finans sektöründeki son günlerin skandallar ve kötü banka hesapları sağanağı kendi kıymetli kağıt dünyamızda olumlu sonuçlar ortaya çıkarıyor.

Soru: İngiliz Sterlini'nin sorunları ve D.Mark'ın güçlenmesi AT Ekonomik ve Moneter İşbirliği'ni (EMİ) çökertebilir mi?

Evet, bu onun en nihai sonucudur. Halihazırdaki ekonomik ve politik krizle birlikte en zor durumda olan paranın sterlin olduğu şüphesizdir. İngilizler için ekonomik olarak düşük dolar kuru özgün bir sorundur çünkü, görece olarak ABD ile büyük bir ticari ilişkileri vardır ve çünkü İngiltere ekonomisi savaş zamanından sonra (2. Dünya Savaşı) en kötü düşük konjonktürü içindedir. Politik olarak sorunun, 1990'daki EMİ işbirliğine girme öncesinde ülkedeki büyük şüpheciliğin sonucu olarak daha da büyük olması olanaklıdır. İngiliz EMİ üyeliğinden önce gelen, sterlinin maruz kaldığı, fırtınanın politikacılar ve halk içinde yeteri derecede derin kökler saldığı söylenebilir. Diğer yandan halihazırdaki durumda EMİ'nin içinde bir kur düzenlemesi, AT'nun Ekonomik-Moneter Birlik projesinin üzerinde güvensizlik rüzgarı esmesi tehlikesini getiriyor.

Soru: Doların düşüşü frenlenmeli midir?

Dolar ve D.Mark'ın arasındaki kur değişikliği kendi başına bir felaket değildir.

Sorun, şimdiki Avrupa döviz kuru işbirliğinin, Maastrich anlaşması hakkında yapılacak olan Fransız halk oylamasına doğru, bir dönüm noktası gerginliği içinde olmasıdır.

Bu nedenle, şu sırada dolar kurunda bir düşüşe, ortak para hedefinde EMİ işbirliği kurulması isteniyorsa, o kadar da ihtiyaç yoktur. Diğer yandan Avrupa'da döviz kuru aracının çok daha aktif kurlarına taraftar olunuluyorsa, kriz Ekonomik Moneter Birlik planlarının çökmesi için bir üfleme olarak görülebilir.

Soru: Bazı paraların devalüasyonu sorunlar için bir barikat teşkil edebilir mi?

Ekonomik olarak geri saymada olan bir ülkede sorunların engellenebilmesi şüphelidir. Para piyasasındaki sorunlar, yalnızca çok derinlerdeki bir gelişmenin semptomlarıdır.

Ekonomik süper güçlerin, sorunları başka ülkelerin üzerine atan faiz politikaları yerine kendi ekonomi politikalarını daha fazla koordine etmeleri bir ihtiyaçtır.

Almanya, Avrupa ekonomisinde bir kaldıraçtır. Almanlar yalnızca kendi tarihi enflasyon korkuları nedeniyle Avrupa ülkelerini kendi yüksek faiz politikaları kanalıyla bir demirpençe gibi tutuyor.

Diğer Avrupa ülkelerinin bu düşük büyüme kıskacından çıkmaları için, Almanlar'ın diğer bazı ekonomik araçları kullanması bir yoldur. Bu tek tek devalüasyonlar yerine D.Mark'ın diğer EMİ ülkeleri için devalüe edilmesi olabilir, aynı zamanda Almanya'da finans politikası sıkılaştırılabilir. Bu, Almanya'da yüksek faizle diğer ülkeleri cezalandırmadan düşük bir enflasyonist gelişme için olanak yaratır.

Soru: Gelişmede ne zaman bir değişme olabilir?

Bir dizi belirsizlik, varolan para piyasası karışıklığını ve yanısıra koordinasyonsuz ekonomik gelişmeyi besliyor. Özellikle yaklaşan iki seçim: ABD'deki başkan seçimi ki, ABD'nin gelecekte ekonomi politikasını nasıl götüreceği hakkında belirsizlik yaratıyor; Fransa'daki Maastricht anlaşması için halk oylaması ki, Avrupa'da gelecekteki işbirliği için yüksek derecede belirleyici olabilir. Bu iki seçim gerçekleşmeden uluslararası faiz ve döviz kurları piyasasında ciddi bir rahatlık olmayacaktır." ■

Kaynak: Valuta-logik, Hans Kronberg, 26 Ağustos 1992, Politiken gazetesi, En vejviser i valutalavinen, Frans Clemmesen ve Henrik Hofman, 26 Ağustos 1992, Politiken gazetesi.

MUSTAFA DURNA

"MİNAREDEN AT BENİ İN AŞAĞI TUT BENİ"

İKİLİ SOHBETLER

Başbakan Süleyman DEMİREL:
– Terör sorunu demokratik hukuk devleti kuralları içinde çözülecektir.

Milli Güvenlik Kurulu:
– Ya teslim olacaklar ya imha!

Başbakan Süleyman DEMİREL:
– Vallahi iyi olur bence. Çok iyi olur.

* * *

İçişleri Bakanı **İsmet SEZGİN:**
– En az 500 militan öldürüldü!

Bir GAZETECİ:
– Bu rakam enflasyonun altında kalmıyor mu?

* * *

Devlet Bakanı **Tansu ÇİLLER:**
– Başka şeyler yapmak istiyorum..!

Kanserli katil koca **Özdemir İNCİRLİ:**
– Seni kimseye yâr etmem.

* * *

Emlâk Bank Genel Müdürü:
– Burası Türkiye inanan olur, inanmayan olur.

Başbakan Süleyman DEMİREL:
– Söylenenlere bakma sen benim kızımsın.

Başbakan Süleyman DEMİREL:
– Çekilin... Çekilin boğa geliyor!

ANAP Genel Bşk. **Mesut YILMAZ:**
– Boşverin şimdi Cumhurbaşkanı'nı.

* * *

Sinema Oyuncusu **İlyas SALMAN:**
– Ödülü hırsızlar kazandı.

Dr. **Yılmaz KOÇ:**
– Diş gıcırdatmak tehlike işaretidir!

* * *

İstanbul Bağcılar'dan **RP'li TARAFTAR:**
– Alanda boş yerler var, siz de o kısımlara bayrağınızı asın!?

Strasbourg Yard. Konsolosu **Volkan VURAL:**
– Yukarı çıkanı vururum!!!

* * *

Başbakan **Süleyman DEMİREL:**
– Erdal Bey grip, rahatsız yatıyor.

Doç. **Gökhan ÇAPOĞLU:**
– İnşallah siyasi iktidar bu avantajını iyi kullanır.

SEÇMELER

• Ben siyasetten anlamam!
DSP İstanbul Maltepe Belediye Bşk. Adayı

• Bir avuç petrol var. Bir çekiyorsun bitiyor.
Başbakan Süleyman DEMİREL

FONKSİYONEL

• **Benim iki tane fonksiyonum var.** Bir tanesi parti fonksiyonu, bir tanesi de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı fonksiyonu. Ben zaman zaman **bu fonksiyonlardan birini, ikisini hatta üçüncü kullanırım.**
Başbakan Süleyman DEMİREL

Not: Kurgu yapılan sözler, değişik yer ve zamanda, ayrı ayrı konular için söylenmiştir.